

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta pedagogická
Katedra pedagogiky a psychologie

**Sociálně patologické jevy a jejich
prevence**

(diplomová práce)

Autor: Jana Zárubová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Miroslav Procházka

Datum odevzdání:

Anotace

Zárubová, J.: Sociálně patologické jevy a jejich prevence

Na problematiku sekt a náboženských hnutí je nahlíženo z mnoha úhlů. Po úvodní části, kde se nachází základní vymezení problému a vysvětlení základních náboženství, následuje výčet náboženských sekt a jejich hlavní rysy.

Další část se věnuje psychické manipulaci a zásadám, jak se při setkání se zástupci sekt chovat.

Nedílnou součástí práce tvoří empirický výzkum, který byl proveden pomocí nestandardizovaného dotazníku na ZŠ Chýnov. Jeho cílem bylo zmapovat informovanost žáků.

Přílohy obsahují znění nestandardizovaného dotazníku, grafy a další materiály.

Annotation

Zárubová, J.: Socially pathological phenomenons and their prevention

It is seen on problems denominations and religious movements from many angles. After introductory part where we can find basic determination of problem and explanation of essential religions follows specification of religious movements and their main features.

Next part devotes to mental manipulation and rules how to behave towards representatives of denominations.

Integral part of work forms empirical research which was performed by the help of nonstandardized questionnaire at primary school in Chýnov. His object was charting of infomedness of students.

Enclosures contain wording of nonstandardized questionnaire, graphs and other documents.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma Sociálně patologické jevy a jejich prevence vypracovala samostatně a použila jsem jen materiálů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Českých Budějovicích dne

.....

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat především Mgr. Miroslavu Procházkovi za odborné vedení při zpracování této práce.

Obsah

Sociálně patologické jevy a jejich prevence

ÚVOD	1
TEORETICKÁ ČÁST	
Zamyšlení úvodem	2
1. Církev a náboženská hnutí v České republice	3
1.1 Státní registrace, současné právní postavení církví, práva a povinnosti náboženských skupin	4
1.2 Legislativní vymezení náboženských společností v České republice	5
1.3 Srovnání problematiky sekt ve střední Evropě	8
2. Náboženství a společnost	8
3. Náboženství a jedinec	9
3.1 Rodina a výchova jedince	10
4. Pozitivní náboženství	11
4.1 Co je náboženství?	11
4.1.1 Situace v České republice	12
4.1.2 Rozdělení světových náboženství	14
4.2 Křesťanství	15
4.3 Judaismus	18
4.4 Islám	18
4.5 Hinduismus	19
4.6 Buddhismus	20
4.7 Esoterismus	20

4.8	New Age	21
4.9	Skupiny na pomezí náboženství	27
5.	Náboženský život mládeže	27
5.1	Významné osobnosti duchovního a náboženského života a náboženského života	28
5.2	Znalosti světových náboženství	29
5.3	Postoje k církvím	29
6.	Sektářství	31
6.1	Definice sekty	31
6.1.1	Definice perceptivní	31
6.1.2	Definice sociologická	32
6.1.3	Definice z hlediska křesťanské ideologie	32
6.1.4	Historický přístup	33
6.2	Charakteristické rysy	33
6.3	Chování sekty	35
6.4	Nábor do sekty	42
6.5	Fáze závislosti na sektě	46
6.6	Odchod ze sekty	47
6.7	Sekty a jejich nebezpečí	48
6.8	Sekta a její okolí	49
6.9	Obecné povědomí	51
6.10	Dvojí nebezpečí	53
6.11	Vliv náboženských sekt na děti	55
6.12	Typy sekt a náboženských směrů	57
7.	Rozdělení sekt	60
7.1	Sekty s křesťanským pozadím	60
7.1.1	Mormoni	60
7.1.2	Svědkové Jehovovi	61
7.1.3	Církev sjednocení	62
7.1.4	Rodina	63

7.2	Sekty s východním (hinduistickým) pozadím	65
7.2.1	Hare Kršna	65
7.2.2	Dynamické meditace Oshovy	66
7.2.3	Transcendentální meditace	67
7.2.4	Sri Chinmoy	69
7.3	Sekty s okultním pozadím	70
7.3.1	Satanismus	70
8.	Co dělat při kontaktu se sektami?	73
8.1	Desatero nedůvěry	73
8.2	Správné otázky a odpovědi	74
8.3	Kde hledat informace a pomoc	74
PRAKTICKÁ ČÁST		
	Cíl praktické činnosti	76
	Použité metody	76
	Popis zkoumaného vzorku	77
	Interpretace výsledků	81
	Shrnutí výsledků výzkumu	93
	ZÁVĚR	95
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	97
	PŘÍLOHY	99

I. Úvod

Sociálně patologické jevy a jejich prevence

Téma mé diplomové práce je sekty a jejich působení a vliv v životě žáků na základní škole.

V úvodu je nutné poznamenat, že téma je velmi citlivé a obtížně výzkumně uchopitelné. Cílem diplomové práce je co nejobektivněji téma analyzovat. Předpokladem analýzy bude zohlednění pohledů sociologie, sociální pedagogiky, sociální psychologie a religionistiky, tedy kompilace a syntéza širokého spektra názorů.

Práce a výsledky výzkumu mohou být vodítkem pro pedagogy, kteří v této problematice hledají různé rady a porovnávají rozdílné postoje.

Na problém sekt je pohlíženo z několika hledisek. Po úvodu a jednotlivých druhů světového náboženství, následuje výčet náboženských sekt s jejich hlavní rysy. Zmiňována je také nebezpečnost sekt a různá rizika, se kterými se členové těchto organizací setkávají.

Závěrem jsou uvedeny informace získané při praktickém výzkumu na ZŠ Chýnov.

II. Teoretická část

Zamyšlení úvodem

Fenomén sekt a nových netradičních náboženských směrů se stává problémem několika posledních desetiletích. Lidé a hlavně člověk je zaplavován stále novými informacemi a je nucen zrychlovat své životní tempo, aby stačil tempu doby. Moderní člověk si buduje nový řád, který mu vyhovuje, ale zároveň se pro něho může stát pastí.

Neustále vznikají stále nové náboženské organizace, uplatňuje se velké množství duchovních směrů. V současné době není nic jisté. Naše nejistota je důležitý předpoklad účinné prevence vůči svodům sekt. Musíme se naučit žít s nejistotou, hledat nové informace, nebát se správně zeptat, rozšiřovat si svůj obzor a hlavně se naučit kriticky myslet. Pokud toto všechno člověk zvládne, je takřka jisté, že nepodlehne sektě. Tam, kde naši věcnou, ale užitečnou a obezřetnou nejistotu vystřídá dogmatická jistota, musíme velmi zbystřit svoji pozornost. *„Sekta totiž vždycky ví. Má pravdu v kapse. Má recept na každou životní otázku. Umí dávat jednoznačné a černobílé odpovědi. Vyřeší jednoduchým lékem každý problém. Poskytne absolutní jistotu. Ptáte se za jakou cenu? Platí se ztrátou osobnosti. A pokud se stanete kolečkem v soukolí sekty, ani si nevšimnete, že ony ‚pravdy‘, ‚recepty‘, ‚odpovědi‘, ‚léky‘ a ‚jistoty‘ jsou vlastně úplně falešné.“¹*

Nejlepší příměr k takto lákavým nabídkám použil Luděk Rejchrt v názvu své knihy – P A V U Č I N Y. Na pavučinách nelze stavět, lze se však do nich velmi nebezpečně zaplést. Mnohdy přinášejí smrt a jen tomu nejsilnějšímu jedinci se podaří z těchto jemných, ale zákeřných vláček vysoukat.²

Je potřeba zdůraznit, že ne všechna nová náboženství a duchovní směry jsou nebezpečné.

¹ Büchnerová, B.: Co máme vědět o sektách. Praha, Amulet 1999, str. 115

² Rejchrt, L.: Pavučiny. Praha, Oliva 1995, str. 9

Člověk v dnešní společnosti potřebuje neustále nové informace a to je jediná možnost, jak se před vlivem náboženských společností bránit. Pravé zázemí duchovně laděných společností je překvapivě racionální a chladně vypočítavé. Jdu tu především o moc, vliv a velké peníze. Veškerou činnost těchto organizací charakterizuje výborná znalost lidské psychiky, velmi dobrá orientace, vliv na mediálním trhu a na politické scéně. Tento fenomén je velice nebezpečný a závažný a lidská společnost se s ním bude potýkat ještě hodně dlouho.

1. Círky a náboženská hnutí v České republice

Nejsilněji zastoupeným náboženstvím v České republice je křesťanství. Jeho největším představitelem je římskokatolická církev. Další křesťanské církve jsou sdruženy v Ekumenické radě církví. Jejimi členy jsou Církev československá husitská, Českobratrská církev evangelická, Evangelická církev metodistická, Bratrská jednota baptistů, Jednota bratrská, Církev bratrská, Pravoslavná církev v českých zemích, Starokatolická církev v České republice, Slezská církev evangelická a. v. (augsburského vyznání), Evangelická církev a. v. v ČR a Apoštolská církev. Přidruženými církvemi jsou Armáda spásy a Česká biskupská konference.

S křesťanskou tradicí jsou spjaty i další skupiny, které se mezi běžné církve nepočítají. Jedná se o Pražské společenství Kristovo, Křesťanskou vědu, Univerzální život atd.

Judaismus je u nás zastoupen 10 náboženskými obcemi, které jsou sdruženy ve Federaci židovských obcí v České republice.

V několika posledních letech je u nás často zmiňován islám. Existuje zde několik muslimských organizací, z nich nejaktivnější jsou Nadace pro zřízení a provoz islámského centra v Praze a v Brně.

Z buddhismu jsou v České republice zastoupeny všechny významné směry. Např. zenový buddhismus se pěstuje ve společnostech korejského stylu Kwan Um nebo Středoevropské zenové asociaci. Zenovým buddhismem jsou inspirovány školy bojového umění.

Poslední roky se ožívuje zájem o esoterismus, skrytou a výlučnou podobu některých náboženství, která je zpřístupněna pouze zasvěceným. Esoterických kroužků a škol je u nás celá řada např. Společnost přátel, Řád ochránců Boží vůle na Zemi.

Esoterismus zbavený svého duchovního základu a pokleslý na magické praktiky se označuje jako okultismus. Nalezneme v něm spiritismus, věštické praktiky, snahu řídit životy druhých lidí. Extrémní formou magie je satanismus.

Rysy náboženství, zvláště v jeho sektářské podobě, můžeme pozorovat i u hnutí, která s náboženstvím nemají nic společného. Zřetelné rysy sekty má i psychoterapie zvaná dianetika. Její praktikanti se za náboženství prohlásili, když vytvořili scientologickou církev.

Charakter sekty mohou mít i politické strany nebo hnutí. Sektářské prvky můžeme najít v hnutí skinhead, mezi extrémními ekologickými aktivisty i v obchodním způsobu multilevel marketing. Náboženskou oddanost věci a fanatismus v získávání dalších stoupenců vzbuzují také organizace, které využívají tzv. pyramidový efekt.

1.1 Státní registrace, současné právní postavení církví, práva a povinnosti náboženských skupin

Církev sjednocení (moonistů) oslovovala v Čechách a na Moravě náhodné chodce. Pod záminkou náboženské tolerance nebo spolupráce křesťanských církví je žádala o vyslovení podpory jejich registrace. Zvala je k podpisovým archům, na nichž bylo kromě jiného uvedeno, že podepsaný se hlásí ke Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanství (pod tímto názvem založil své náboženství v Koreji roku 1954 Sun Myung Moon). Tímto způsobem se moonistům vcelku snadno a brzy podařilo shromáždit více než deset tisíc podpisů, které požaduje zákon 161/1992 Sb. Registrující orgán (odbor církví Ministerstva kultury) pak obdržel návrh na registraci Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanství, jehož součástí byly i takto získané podpisy, adresy a rodná čísla. Zdá se tedy, že zákon byl naplněn, i když samozřejmě zůstává otázkou, zda je možné

signatáře těchto archů považovat za ty, kteří se k této náboženské společnosti „hlásí“ (podle zákona 161/1992Sb.). Ale přijetím zákona č. 3/2002 Sb. O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností se významně změnila podmínka pro registraci církví a náboženských společností na kterou navazují i legitimní podmínky pro působení církví a náboženských společností. Z tohoto pohledu je považováno za velmi důležité ustanovení § 5 tohoto zákona, který obsahuje řadu právních pojmů, jejichž výklad je pro právní praxi nezbytný.

Některé náboženské společnosti u nás usilují o registraci Ministerstvem kultury. Státní registrace přináší náboženským skupinám nesporné výhody, proto o ni většina skupin tak usiluje. Předně panuje v naší společnosti povědomí, že kdo je registrovaný, je dobrý. Tak se stává získání registrace v očích mnoha lidí doporučením a zárukou nezávadnosti. Zároveň tato registrace velice usnadňuje přístup do všech státních zařízení např. škol, nemocnic, věznic. V neposlední řadě stojí fakt, že registrované společnosti mají právo na finanční podporu od státu, pokud o to požádají.

1.2 Legislativní vymezení náboženských společností v České republice

V České republice je náboženská svoboda, která byla prosazena a umožněna na základě společenských změn po roce 1989. Ve střední Evropě se opíráme především o křesťanskou a židovskou tradici.

V období komunismu byl v České republice prosazován ateismus, což je označení pro neuznávání nebo popírání Boha, náboženství, lhostejnost nebo odpor k nim. V demokratické společnosti by mělo záležet pouze na svobodném rozhodnutí jednotlivce, jestli bude v něco věřit. Někteří teologové tvrdí, že ateistů ubývá. Mnoha lidem jsou otázky týkající se víry lhostejné nebo praktikují náboženství mimo církev, protože věří v něco nadpřirozeného a nedefinovatelného.

Náboženské společnosti v České republice stále žijí v napětí mezi dědictvím legislativy komunistického období a náboženskou svobodou.

Počet náboženských společností ke konci komunistického období dosáhl 18. Bezprostředně po změně společenských poměrů, tedy počátkem roku 1990, byla ještě povolena činnost Církvi Ježíše Krista Svatých posledních dnů tzv. mormonů.

Vývoj po roce 1989 umožnil, aby se náboženství stalo součástí života lidí. Vytvořila se mnohá očekávání, která měla dvě roviny – jedna směřovala k tradičním církvím a druhá nebyla spojena s tradiční podobou.

První rovina směřovala k etablovaným tradičním církvím, které této situace v důsledku vnitřních problémů nevyužily a v následujících letech náboženské otázky redukovaly na restituce církevního majetku. Tradiční církve se veřejnosti představily jako struktury, které nejsou schopny reagovat na měnící se podmínky.

Druhá rovina nebyla spjata s tradiční podobou institucionalizované religiozity, ale po listopadu 1989 získala podobu hledání všelidského a univerzálního náboženství. Jedinci nehledali konkrétní náboženství, pouze se nechali ovlivňovat několika aspekty různých náboženství a hledali většinou pozitivní prvky. Tato stránka náboženského očekávání odpovídala obecné atmosféře panující v tehdejší společnosti.

V roce 1991 byl přijat zákon č. 308/91 Sb. O svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Na základě tohoto zákona mají registrované církve a náboženské společnosti v České republice nárok na přístup jimi pověřených osob, vykonávajících duchovenskou činnost do veřejných sociálních a zdravotnických zařízení, ubytovacích prostor vojenský útvarů, vězení atd. Jako jedna z podmínek zahájení registračního řízení byl stanoven závazný počet osob, které se k této náboženské společnosti hlásí. Další výhody vyplývající registrovaným náboženským společnostem i na základě jiných zákonů.

Církve a náboženské společnosti, které byly povoleny před přijetím zákona č. 308/91 Sb., se považují za registrované. Kromě církve mormonů to byly následující společnosti Apoštolská církev v ČR, Bratrská jednota baptistů, Církve adventistů sedmého dne, Církve bratrská, Církve československá husitská, Církve řeckokatolická, Církve římskokatolická, Českobratrská církev evangelická, Evangelická církev a. v. v ČR, Jednota bratrská, Křesťanské

sbory, Náboženská společnost československých unitářů, Novoapoštolská církev v ČR, Pravoslavná církev v českých zemích, Slezská církev evangelická a. v. a Starokatolická církev.

Počet osob nutných k zahájení registračního řízení byl stanoven zákonem č. 161/92 Sb. O registraci církví a náboženských společností na deset tisíc zletilých osob. Pokud by žádající organizace byla členem Světové rady církví, tak by počet zletilých osob musel dosáhnout minimálně pěti set. Kvůli těmto podmínkám se množství nových náboženských směrů ocitlo mimo možnosti státní registrace. Po přijetí zákona mohly být zaregistrovány dva náboženské subjekty: Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a Luterská evangelická církev a. v. v ČR.

Původně se předpokládalo snížení počtu s novou úpravou vztahu státu k církvím a náboženským společnostem. K tomuto rychlému snížení dosud nedošlo. Lze tedy mluvit o určité diskriminaci těch náboženských směrů, kterým za komunismu nebylo dovoleno působit nebo nemají požadovaný počet členů. Registrace nemá na praktický náboženský život téměř žádný vliv. Neregistrované společnosti se mohou svobodně sdružovat, vykonávat náboženské úkony, vydávat a šířit literaturu. Kvůli získání statutu právnické osoby se často nechávají zaregistrovat jako občanská sdružení nebo nadace.

Největší význam státní registrace leží v oblasti veřejného mínění. V lidech přetrvává přesvědčení, že registrací stát deklaruje solidnost a spolehlivost registrované náboženské společnosti. Toto není možné ani žádoucí. Taková garance by znamenala možnost zásahu státu do vnitřních záležitostí náboženských společností. Připuštěním takové možnosti by se situace náboženských společností přiblížila stavu v době komunistické nesvobody.

Přesvědčení o vyšší kvalitě těch náboženských subjektů, kterým stát udělil registraci, je tedy nesprávné. Vzhledem k povaze registrovaných církví a náboženských společností nemusí být toto přesvědčení příliš nebezpečné. Nebezpečným se stane v budoucnosti, až bude nutný počet členů nutných k registraci snížen. Mezi nimi se ocitnou i společnosti nedůvěryhodné. V budoucnosti tak nebude možné se spoléhat v posuzování kvality náboženských společností na jejich právní status, bude nutné se rozhodovat na základě vlastního úsudku a zkušeností.

1.3 Srovnání problematiky sekt ve střední Evropě

V Německu a Rakousku byla v roce 2000 vnímána jako potenciálně nejnebezpečnější Scientologická církev. V Německu je činnost Scientologické církve, která má přibližně 6000 členů, od roku 1997 sledována Spolkovým úřadem na ochranu ústavy z důvodu trvajícího podezření, že by tato organizace mohla usilovat o změnu svobodného demokratického uspořádání v Německu. Představitelé úřadu na základě důvodného podezření, že tato sekta usiluje o celosvětovou nadvládu, zdůrazňovali nutnost mezinárodní spolupráce při monitorování jejích aktivit. Podle názoru rakouských odborníků představují scientologové bezpečnostní riziko vzhledem k jejich mezinárodnímu propojení a ke způsobu udržování členské základny. Členové Scientologické církve byli často odrazováni od opuštění organizace pomocí psychického nátlaku a vydírání.

V Maďarsku, Polsku a na Slovensku nebylo nebezpečí tzv. nebezpečných sekt a pseudonáboženských organizací vnímáno s takovou vyhraněností.

V Maďarsku, kde probíhala v r. 2000 diskuse nad zpřísněním příliš liberální legislativy týkající se církví a náboženských společností. Na Slovensku působilo značné množství náboženských sekt a pseudonáboženských hnutí, nebyly však prozatím z hlediska státních struktur vnímány jako společensky nebezpečné. Přestože v r. 2000 nedošlo v Polsku ke zvýšení aktivit těchto subjektů, byly vytvořeny policejní skupiny specializované na vyšetřování trestné činnosti související s aktivitami těchto náboženských sekt. Jejich úkolem je monitorovat činnost tzv. nových náboženských hnutí, která podle odborníků nejčastěji porušují zákony demokratických zemí např. omezování lidských nebo majetkových práv.

2. Náboženství a společnost

Většina lidí v západní společnosti si představuje náboženství podle křesťanského modelu. Tento model vidí víru ve vyšší bytost, jež nám

přikazuje, abychom na tomto světě dodržovali určitá mravní pravidla, slibuje nám posmrtný život. Toto neplatí pro všechna náboženství.

V tradičních společnostech má náboženství v sociálním životě většinou ústřední postavení jako jsou náboženské symboly a rituály často spojené s hmotnou kulturou dané společnosti.³

Sklon k náboženství, resp. potřeba přesahu vlastní existence a platnosti vyššího řádu, je jednou z vrozených dispozic člověka.⁴

Znamená to přijetí skutečnosti, že lidský život je určován, regulován a řízen něčím, co jej přesahuje a co není přístupno běžnému poznání. Existenciální motivy nabývají na významu v adolescenci a v dalších obdobích vývojových proměn např. ve stáří.

3. Náboženství a jedinec

Zpravidla bývá náboženská víra vyjádřena příslušností k určitému společenství. Jedinci tak poskytují duchovní hodnoty, příslušnost ke skupině, která slouží jako opora jeho identity.

Člověk k víře vedou existenciální motivy, které nabývají na významu v adolescenci, eventuálně ve fázích větších vývojových změn.

Člověk jako jedinec je odkázán především na společnost při uspokojování svých základních biologických potřeb. Existenciální nutností je také společenská ochrana jedince před jinými jedinci a skupinami, od nichž by mohly hrozit nejrůznější způsoby omezení a zneužití.

Prožívání a jednání jedince ve společnosti je určováno skupinami, jejichž je členem. Každá skupina plní celou řadu funkcí. Spojuje lidi jednotlivých zájmů a prožitků.

Skupinové dění je také určeno sociálněpsychologickou motivací jejích členů. (Bytostně lidskou potřebou být spolu v práci, odpočinku a zábavě. Potřebou ovládat druhé, ale i pomáhat.)

³ Giddens, 1999, str. 413

⁴ Vágnerová, 1999, str. 378

Náboženské skupiny se vyznačují tím, že plní celou řadu explicitních funkcí, mezi které patří naplňování sociálněpsychologických potřeb jejích členů.⁵

Právě sociálněpsychologická perspektiva umožňuje zvláštní a specificky přínosný pohled na náboženskou a mravní výchovu v rodině. Každý člen náboženské skupiny by se měl chovat v souladu s rolí, která mu v dané náboženské skupině přísluší.

3.1 Rodina a výchova jedince

Jedním z nejdůležitějších faktorů správného vývoje jedince je přirozené prostředí výchovy k němuž řadíme rodinu, lokální prostředí a vrstevnické skupiny. Probíhá v něm intenzivní socializační trénink, vedoucí k osvojení základních životních rolí. Začlenění jedince v těchto skupinách je zpravidla doprovázeno silnými citovými vazbami.

Rodina je lidskému jedinci prvním přirozeným společenským prostředím, do něhož vstupuje na začátku své existence. Rodinná socializace je pouze z části naplňována záměrným výchovným působením. Probíhá jako bezprostřední kontextuální vliv sociálního prostředí, které je závislé na osvojeném životním postoji dospělých členů rodiny.

Rodina je nejdůležitějším převodním mechanismem v předávání hodnot z generace na generaci. Rodina je nejvýznamnější hodnota lidské společnosti a zprostředkovatel kulturních vlivů.

V rámci interakcí, zvláště interakce matka – dítě, se formují první sociální zkušenosti dítěte a první vzorce sociálního chování.⁶

Rodina je malá primární a neformální sociální skupina, kterou tvoří jedinec spojený pokrevními, manželskými a adoptivními vztahy. Je to specifická biopsychosociální jednotka, ve které se uskutečňují společensky a osobně potřebné činnosti a vztahy, které nemohou přejímat jiné instituce.

Rodina je pro dítě i dospělé členy institucí ochrany v nebezpečí, nemoci, konfliktní situaci. Je institucí sociální kontroly, trestu a odměny.

⁵ Říčan, 2002, str. 132

⁶ Máchová, 1974, str. 166 – 167

Rodina je sférou lidské seberealizace, neboť téměř každý člověk nachází určitou míru svých seberealizačních schopností uvnitř své rodiny. Proces hodnotové seberealizace v rodině záleží na možnosti prodlužovat své hodnotové projekty, pokračovat v nich prostřednictvím dítěte a zabránit tak svému definitivnímu zániku.⁷

4. Pozitivní náboženství

4.1 Co je náboženství?

Existuje několik pohledů na to, co je náboženství. *„Náboženské představy jsou produktem slabosti a strachu primitivního člověka, neschopného porozumět řadě přírodních jevů a sil, tím méně tyto síly ovládnout. Nadpřirozené bytosti, které podle jeho názoru tyto nepochopitelné úkazy způsobovaly, staly se proto součástí jeho představ o světě, který jej obklopoval, a tím i součástí celého jeho života.“*⁸

Na světě asi nenalezneme kulturu, která by neznala náboženství. Archeologické nálezy dokazují, že lidé ctili potřebu uctívat někoho, kdo je vyšší, mocnější a silnější než oni.

České pojmenování „náboženství“ můžeme chápat jako myšlení „na Bohu stojící“. Latinský pojem „religio“, který se objevuje v řadě evropských jazyků, je zřejmě odvozen od slovesa „religere“. Toto sloveso v sobě skrývá i význam „na něco připevnit, k něčemu se upoutat“. Náboženství je pokusem podívat se na samý počátek otázek spojených s lidskou existencí.

Každý člověk má své vlastní představy o „Neznámém“, jehož moc a moudrost může vidět pod hvězdným nebem, v kráse okolní přírody i sám na sobě nebo také úplně někde jinde. Každý jedinec má jiný práh vnímavosti, různý pohled na stejnou věc, každý má své tajemství.

⁷ Máchová, 1974, str. 172

⁸ Laurová, J. a kol.: Náboženství, církve, klerikalismus a naše dějiny, tiskárna Rudé právo 1962

Člověk se často snaží vytvářet něco za každých okolností, k čemu může vzhlížet, něco, co ho vynáší vzhůru, něco, co chce uctívat a na čem pak postaví smysl svého života.

Lidé hledají smysl života a svůj přesah, svůj nejvyšší hrot, také pravdu a jistotu, na níž je možno se pevně zavěsit a pokud možno moc se nehoupát.

Shrnutí tezí:

1. Náboženství patří k podstatě člověka.
2. Člověk potřebuje přesah své existence.
3. Náboženství se někdy může jevit jako pokus o ovládnutí Boha.

Duchovní proudy dnes pracují s pojmy, které byly převzaty z filosofie, psychologie, nejvíce však mají návaznost na náboženství. Jsou míšena náboženství Východu s židovským a křesťanským chápáním lidské existence, vše s nárokem na nejopravdovější pravdu.

4.1.1 Situace v České republice

Českým specifikem je malé procento lidí, kteří se vědomě hlásí k některému tradičnímu náboženství. U nás je možné za tradiční považovat judaismus a křesťanství. Tím je také pravděpodobně dáno to, že mladí lidé vědí o náboženství velmi málo a často jsou jejich představy vzdáleny realitě. „*Právě tito mladí lidé, pakliže se octnou v situaci hledání smyslu života, jsou zcela nepřipraveni rozeznat pokusy o kvalitní duchovní odpovědi od duchovního šlendriánu a jsou ochotni skočit po prvním závanu duchovna, které se jim nabízí třeba formou letáků či pouličních náborů.*“⁹

Nejvíce jsou ohroženi hlavně mladí lidé, kteří prahnou a touží po duchovních zážitcích a prožitcích, a kteří byli do jisté míry zklamáni poté, když poznali skutečnou tvář stávajících církví. „*Objevily se však lepší možnosti, jak*

⁹ Büchnerová, B.: Co máme vědět o sektách. Praha, Amulet 1999, str. 21

*přežít duchovní zážitek, jak najít pocit bezpečí a ztratit komplexy i vnitřní nejistotu. Nová náboženství, dosud dráždivě zahalená kozlem nového, slibují odpovědi, jež mají autoritativní platnost. Nabízejí štěstí, prosperitu, zdraví, zajištěnou budoucnost.*¹⁰

Výběr náboženské orientace bývá zcela náhodný a je určen spíše okamžitými sympatiemi než racionálním zvážením všech kladů a záporů. Není se čemu divit, že u takto „nepřipravených“ jedinců mají tzv. nové náboženské směry velkou šanci.

Je více než jisté, že velký podíl na naší neinformovanosti má do značné míry doba, ve které jsme vyrůstali, kdy byly veškeré církve a náboženství potlačovány a jediné, co se u nás s velkými obtížemi udrželo, bylo křesťanství.

To může mít do jisté míry vliv na generaci dnešních školáků, kteří nedostanou dostatečné množství potřebných informací z domova a jsou tedy nuceni vyhledávat je někde jinde, což v mnohých případech může mít dalekosáhlé důsledky.

Svoboda vyznání je zaručena, ale je velmi nutné s ní umět nakládat.

Situaci u nás výrazně ovlivnilo čtyřicetileté duchovní vakuum, během něhož byly všechny náboženské společnosti perzekuovány.

Totalitní systémy problém náboženských sekt příliš nevnímají. Za doby jejich vlády nevzniká riziko přebujelého a nekontrolovaného rozvoje aktivit různých nových náboženských společností. Demokracie toto postrádá.

Obzvláště nebezpečná je doba přechodu mezi těmito dvěma zřízeními. Po takto dlouhé době nesvobody a dezinformací chybí dostatek srozumitelných a dostupných informací. *„Počet náboženských organizací tohoto typu u nás sice již překročil několik desítek a stále ještě pomalu stoupá. Avšak jejich síla již není taková jako před dvaceti lety na Západě. Naopak – zdá se, že sekty typu moonistů mají svůj vrchol za sebou, a i když se jim podaří získat několik stovek (ve výjimečných případech snad i tisíc) následovníků, nedokáží s největší pravděpodobností rozbouřit veřejné mínění tak jako jinde před lety.*¹¹

¹⁰ Rejchrt, L.: Pavučiny. Praha, Oliva 1995, str. 8

¹¹ Büchnerová, B.: Co máme vědět o sektách. Praha, Amulet 1999, str. 118

Díky pohnutým dějinám ve druhé polovině 20. století a také díky obecně malému zájmu o členství v náboženských organizacích i díky typicky české nechuti k institucím a organizované formě náboženského života vůbec, má tedy česká společnost dokonce výhodu. Ale o to více se může v nábožensky chladném prostředí současné České republiky dařit organizacím, které uspokojují duchovní potřeby člověka, ale činí to skrytou formou. „*Lidé, kteří by nereagovali pozitivně na jakoukoli náboženskou nabídku, jsou náhle osloveni tím, co se prezentuje jako věda či výsledek dlouhodobého vědeckého výzkumu. Aniž by tušili, že se v podstatě jedná o pseudonáboženské procedury, dají se lehce získat pro různé kurzy ovládnání mysli, komunikace, zvýšení inteligence, rozvoje paměťových schopností atd.*“¹²

4.1.2 Rozdělení světových náboženství

Základní rozdělení světových náboženství¹³

Skupina	A: hinduismus, buddhismus	B: judaismus, křesťanství, islám
Původ	Asijská východní tradice	Semitská západní tradice
Důrazy	Bůh je obsažen v kolektivním vědomí živého i neživého světa a člověk se s ním setkává v duchovním rozjímání.	Bůh přichází „zvenčí“ a dává se poznat ve slovech proroků.
	Je mnoho podob božství.	Bůh je jen jeden.
	S božstvím lze splynout.	Bůh je oddělený od člověka.
	Materiální svět je iluze.	Materiální svět je skutečný a stojí pod Božím zákonem.
	Spása se týká duše.	Spása se týká duše i těla.

¹² Büchnerová, B.: Co máme vědět o sektách. Praha, Amulet 1999, str. 119

¹³ Rejchrt, L.: Pavučiny. Praha, Oliva 1995, str. 15

4.2 Křesťanství

Je monoteistické náboženství, které vzniklo na počátku našeho letopočtu. Navazuje na judaismus, a to především na tu část, která očekává Mesiáše.

Křesťané za tohoto Mesiáše považují Ježíše z Nazaretu. Jemu vzdávají stejnou poctu jako Hospodinu a svatém Duchu. Základním spisem křesťanství je Bible, která se skládá ze Starého a Nového zákona. Starý zákon má křesťanství společný s judaismem. Nový zákon hovoří především o Ježíši z Nazaretu. Jeho nejvýznamnější částí jsou čtyři evangelia, která doplňují Ježíšovo působení.

Křesťanské náboženské skupiny se nazývají církve. U nás je největší katolická, ke které se hlásí asi čtyři miliony obyvatel naší republiky.

Podle druhu bohoslužebného obřadu se dělí na:

- římskokatolickou
- řeckokatolickou.

Rozlišení katolického a pravoslavného křesťanství se datuje od rozdělení církve na východní a západní r. 1054. Pravoslaví nemá žádné ústředí, ale tvoří ji samostatné církve. Jednou z nich je Pravoslavná církev v českých zemích. V jejím čele stojí metropolita.

Protestantské církve navazují na úsilí o reformaci katolické církve v 16. století. Českobratrská církev evangelická spojuje reformační tradici Martina Luthera a Jana Kalvína. Hlásí se také k dědictví Jednoty bratrské, jejímž posledním biskupem byl J. A. Komenský. Později se obnovená Jednota bratrská mohla vrátit na naše území a působí u nás dodnes. Tradici staré Jednoty bratrské považuje pro sebe za určující Církev bratrská. Luterskou tradici rozvíjejí tři církve a to Slezská církev evangelická a. v., Luterská evangelická církev a. v. a Evangelická církev a. v.

Na půdě anglického protestantismu vzniklo v 17. století hnutí baptistů a v 18. století metodistů. Obě hnutí se rozšířila na naše území a ve 20. století vytvořila samostatné církve:

- Bratrskou jednotu baptistů

- Evangelickou církev metodistů.

Metodistickou tradici osobní zbožnosti, misijní aktivity a sociální práce rozvinula na konci 19. století Armáda spásy. V Anglii má počátky také Hnutí bratří, v České republice vystupují jako Křesťanské sbory. Toto hnutí se pokouší nepodlehnout církevnictví a snaží se redukovat církevní instituci na minimum.

Také adventisté někdy vzbuzují obavy ze sektářství. Rozpaky působí role, kterou adventisté přisuzují své zakladatelce Ellen Whiteové, dále nekritické lpění na věroučných zvláštnostech. Adventistické hnutí se zformovalo ve Spojených státech v polovině 19. století na základě vypjatého očekávání druhého brzkého Kristova příchodu. U nás toto hnutí utvořilo Církev adventistů sedmého dne. Tato církev je pozorovatelem Ekumenické rady církví a zařazuje se do rodiny křesťanských církví daleko více, než to bývá u adventistických skupin.

Stejně historické kořeny jako adventismus má i Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, která pro svůj sektářský charakter a popírání Kristova božství za církev nebývá považována.

Reformní snahy a nespokojenost se stavem katolické církve daly vzniknout dvěma dalším církevním útvarům – Starokatolická církev se zformovala v 19. století z odporu proti římskokatolickému dogmatu o neomylnosti papeže a Církev československá husitská byla založena po vzniku Československa v situaci, kdy byla činnost katolické církve úzce spojována s rozpadlou rakousko-uherskou monarchií.

Počet lidí, které se hlásí k některé z uvedených církví lze odhadnout asi na půl milionu¹⁴.

Od počátku 20. století se v protestantském prostředí tvořilo letiční hnutí (podle letnic, svátku seslání Ducha svatého na první křesťany). Dnes je to mohutné hnutí, které je rozšířené za hranice protestantismu, a považované za další významný směr vedle katolického, pravoslavného a protestantského křesťanství. V reakci na církevní rozumářství přineslo důraz na citové prožívání křesťanské víry a na nadpřirozené dary Duhy. U nás byli tito

¹⁴ Ročenka ČSÚ, Praha 2001

křesťané dlouho rozptýlení v jiných církevních útvarech až na sklonku komunistické éry mohli vytvořit samostatnou Apoštolskou církev.

Jako nová vlna letničního hnutí se od 60. let vyprofilovalo tzv. charismatické hnutí. Působí ve všech stávajících církvích. Mimo ně se z charismatického hnutí u nás utvořily i nové útvary – Křesťanské společenství, některé sbory (Křesťanský sbor Praha – Jih atd.) působí samostatně¹⁵.

Spojovat charismaticky z různých církevních útvarů se pokouší Křesťanská misijní společnost, Sdružení Operace Esther a Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém vyjadřují zájem charismatiků o židovský národ s ohledem na naplňování prorocství Bible, která se týkají Izraele.

Rozšířenost křesťanských tradic se pokouší překonat ekumenické hnutí, které sílí v posledních desetiletích. Výrazem této snahy o sblížení církví v České republice je práce Ekumenické rady církví. Tato organizace je spolu s Českou biskupskou konferencí považována za důvěryhodnou reprezentantku křesťanství u nás.

Církev vytvářejí množství společných organizací misijního či charitativního charakteru. Některé jsou organizovány ze zahraničí. Mezi nevýznamnější misijní organizace patří Trans World Radio, jehož česká redakce sídlí v Brně.

Od základního křesťanského trojičního věroučného článku se v 16. století odchýlilo hnutí unitářů. Rozkvětu dosáhlo toto hnutí v 19. století ve Spojených státech a po 1. světové válce začalo působit u nás, dnes jako Náboženská společnost českých unitářů.

Za hranicemi křesťanské ortodoxie (pravověří) se nachází řada dalších skupin především kvůli zjevením, jichž se údajně dostalo jejich zakladatelům. Nejvýznamnější z nich jsou Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, Církev sjednocení, Křesťanská věda a Rodina.

¹⁵ Vojtíšek, Z.: Netradiční náboženství u nás. Hradec Králové, Gaudeamus 1999, str. 8

4.3 Judaismus

Židovské monoteistické náboženství se konstitovalo ve 2. tisíciletí př. n. l. Základní náboženskou zkušeností byl exodus (vyvedení) tvořícího se židovského národa z egyptského zajetí Bohem – Hospodinem a přijetí jeho zákona. Již v babylónském zajetí se nežidovského národa stával „lid Knihy“ (Bible) a náboženský život se začal postupně přesouvat z chrámu do synagog, kde se posluchači seznamovali s tórou (5 knih Mojžíšových)

Nejdůležitějším spisem je Bible (v křesťanské Bibli Starý zákon), na niž navazuje Talmud. Ten obsahuje Mišnu (opakování, výuka) a Gemaru (dokončení). V České republice existuje 10 náboženských obcí, které sdružují asi 3 000 členů. Na přelomu 19. století žilo v Čechách kolem 140 000 Židů¹⁶.

4.4 Islám

Islám je nejmladší monoteistické náboženství. Založil ho Mohamed, který na základě zjevení zformoval učení, které čerpalo z judaismu a křesťanství. Z těchto zjevení vznikla posupně základní náboženská kniha islámu – Korán. Pro muslimy je charakteristická víra v jednoho Boha – Alláha a víra v Muhammada jako jeho proroka i misijní úsilí uvést do podřízenosti Alláhovy i ty, kdo dosud nevěří.

Několik muslimských organizací u nás zastřešuje a před veřejností zastupuje Ústředí muslimských náboženských obcí. Počet muslimů se v České republice odhaduje na 20 000¹⁷.

Především mezi inteligencí a díky uprchlíkům z muslimských zemí se i nás šíří víra bahá'í, která vychází z tradice islámu, ale je muslimskými autoritami přísně zavržována jako hereze. Ze sektu je islámskou ortodoxií považováno společenství ahmadíja, jehož založením se pokusil Mízná Ghulám Ahmad reformovat islám. Svými stoupenci je tento muž považován za

¹⁶ Vojtíšek, Z.: Netradiční náboženství u nás. Hradec Králové, Gaudeamus 1999, str. 11

¹⁷ Vojtíšek, Z.: Netradiční náboženství u nás. Hradec Králové, Gaudeamus 1999, str. 11

proroka, jemuž se dostalo přímého zjevení jako Muhammadovi. Společenství ahmadíja vydalo v zahraničí vlastní překlad Koránu do češtiny a šíří ho i v našich zemích¹⁸.

4.5 Hinduismus

Termín hinduismus označuje celou indickou civilizaci, jejíž součástí je náboženství, které čerpá z posvátných spisů – véd. Indická náboženství se formovala od příchodu Árijců na indický sub kontinent v 2. tisíciletí př. n. l. a zanechala významnou literaturu – především védy, dále upanišady a komentáře předchozího.

Dnes je nejvýznamnějším spisem epos Mahábhárata, do něhož byl později vložen Zpěv vznešeného – Bhagavadgíta. Předmětem úcty jsou na indickém kontinentu stovky bohů, do popředí vystupují Brahma, Višnu a Šiva. Pro Višnu je charakteristické vstupování do jiných božských či lidských bytostí – Svatatů. Nejznámějším je Krišna. Společnou vírou indických náboženství je myšlenka reinkarnace (převtělování).

Tato náboženství nemají pevnou organizaci. Jejich činnost spočívá v přednáškách, meditačních kroužcích či kurzech. Několika výrazným osobnostem se podařilo vytvořit pevný okruh svých žáků a zorganizovat skupiny, často pozoruhodné v mezinárodním měřítku.

Úspěšnější jsou ti vůdci, kteří se pokusili přizpůsobit svůj náboženský směr touhám a možnostem člověka západní civilizace, než aby trvali na zachování indické tradice.

K hinduistickému náboženství tíhnou i některé školy tělesné jógy. V jejich spektru jsou nejen cvičitelé, kteří považují jógu za pouhý prostředek k posílení či zachování fyzického zdraví, ale i cvičitelé, pro něž je jógové cvičení pouze vstupní branou k přijetí hinduistického náboženského obrazu a k přijetí zasvěcení od duchovního mistra.

¹⁸ Vojtíšek, Z.: Netradiční náboženství u nás. Hradec Králové, Gaudeamus 1999, str. 12

4.6 Buddhismus

Je to světové náboženství, které pochází z Indie a je rozšířené po celé východní Asii. Založil ho Gitana nazývaný později čestným titulem Budha (Probuzený). S indickými náboženstvími má buddhismus společnou víru v koloběh životů. Cestu z tohoto koloběhu nespátřuje v náboženských obřadech ani v askezi. Budha zvolil střední cestu a soustředil se na praktické záležitosti.

Nejstarším kánonickým textem, uznávaným všemi buddhisty je Tipitaka (Tři koše), pocházející z okruhu Budhových pokračovatelů.

V České republice jsou nyní zastoupeny všechny významné druhy buddhismu.

4.7 Esoterismus

Teprve poslední roky přineslo oživení zájmu o esoterismus. Je to skrytá a výlučná podoba některých náboženství, která je přístupná pouze zasvěceným. Tvoří jeden z hlavních zdrojů nové náboženské vlny, která se jmenuje hnutí Nového věku. V esoterismu najdeme tradice křesťanských legend, judaismu, islámu.

Esoterické kroužky a školy bývají soustředěny kolem publikační činnosti. Jako jádra zájmu o astrologii, magii, kabalou nebo alchymii působí časopisy Horus, Logos, Psyché. Česká křesťanská mystická škola navazuje na esoterika Karla Weinfurtera. Vlastní teorii o možnostech sebezdokonalování člověka vypracoval G. I. Gurdžiev. Jeho následovníci se sdružují do Společnosti přátel a zakládají v České republice Školu psychologického vývoje „Čtvrtá cesta“. Vlastní esoterickou školu filosofického vzdělání. V České republice je rozšířena mezinárodní organizace Nová Akropolis, která působí i v Českých Budějovicích.

Esoterní kořeny mají společenství svobodných zednářů a rosikrucianů. Zdá se však, že svobodní zednáři od náboženství v posledních desetiletích ustoupili a že nyní výrazně převládají společenské zájmy nad náboženskými.

Propracovaný systém výkladu světa , antroposofii, vložil do esoterismu Rudolf Steiner. Pokusil se, aby tento systém ovlivnil všechny lidské oblasti společnosti. Podařilo se mu to ve školství díky tzv. waldorfským školám.

Jiný esoterický systém přinesl v 1. pol. 20. století Oskar Ernst Bernhardt, který založil Hnutí Grálu. U nás na něho navázal v 90. letech 20. století Jan Ditrich Dvorský.

Za esoterický směr lze také považovat Řád ochránců Boží vůle na Zemi, v jehož sebepojetí se jedná o pravé náboženství vzniklé na základě přímých instrukcí z duchovní oblasti. Tato náboženská skupina má své duchovní centrum v Karlových Varech.

Esoterismus, který se zbavil svého duchovního základu a poklesl na magické praktiky, se označuje jako okultismus. Nalezneme v něm spiritismus, věštické praktiky i snahu magicky řídit vlastní život, ale i život ostatním. I tyto praktiky sdružují zájemce do několika kroužků. Extrémní a populární formou magie je satanismus. O zkoumání okulturních praktik vědeckými metodami se pokouší psychotronika.

4.8 New Age (Hnutí nového věku)

V 80. letech 20. století došlo na světové náboženské scéně ke zlomu. Objevila se řada náboženských směrů, hnutí a center, která vyhovovala a vyhovují nové vlně zájmu o náboženství daleko více než dosavadní náboženské instituce.

Mezi inspiračními zdroji nové vlny nalezneme:

1. náboženské systémy Východu a jejich popularizátory, již v 19. století to byli např. američtí transcendentalisté (např. Ralph Waldo Emerson)
2. gnózi prvních tří století našeho letopočtu, esoteriku, alchymii, kabalou, Teosofickou společností H. P. Blavatské, antroposofii Rudolfa Steinera
3. křesťanské mystiky a vizionáře (mistr Eckhart, Jakob Böhme, Emanuel Swedenborg)

4. psychoanalytik C. G. Jung, psycholog a filosof Abraham Maslow.¹⁹

Ve velkém tavicím kotlíku inspirací vznikly nové proudy, které většinou nemají autoritativní vůdce a jsou většinou snadno průchozí. Nevydávají se za výlučné majitele pravdy, nýbrž si vzájemně naprosto nekonkurují, někdy se dokonce navzájem doporučují. Ačkoli většinou tyto směry sdílí jistou společnou základní víru, nemají ambice vytvořit z ní žádný systém, což každému směru dovoluje synkretisticky používat z nabídky nejrůznějších náboženství cokoli, co se právě hodí. Kritériem pravdy nebývá rozumové zhodnocení předkládaných tezí, ale princip fungování, takže se za správné a dobré často považuje prostě to, co člověku umožňuje ten zážitek, po němž touží.

V posledních letech stále více lidí západní kultury zaznamenává změnu, která se týká jejich životního pocitu nebo ducha doby. Tato změna je lidmi pocíťována silně a zásadně, že mluví o novém věku, tedy o nové epoše, kvalitativně zcela jiné než byla epocha předcházející. Ti, již se k této změně upínají s nadějí a již ji svými aktivitami přivolávají a urychlují, tvoří mohutné a různorodé hnutí, označované jako New Age. Do tohoto proudu zařazujeme i směry i skupiny, které se samy za součást hnutí hnutí New Age nepovažovaly, ale které by na tomto místě měly být zmíněny. V případě hnutí Nového věku se totiž nejedná o organizace, jejíž hranice by byly dány.²⁰

Fenomén hnutí New Age je nový, proto je velmi těžké ho přehledně popsat a zachytit. Mezi příčinami vzniku lze nalézt obavy z budoucna, hlavně z budoucna západní společnosti, která vyčerpává své ekonomické možnosti a stává se ekologickou hrozbou naší planety. Východisko z krize nehledá člověk Nového věku ve změně společenského zřízení, ale ve změně vědomí, která může dovést lidstvo k nové, kvalitativně vyšší epoše ve vývoji. Budoucnost má tedy naději v novém člověku, jehož myšlení, sebeuvědomění, vnímání svého postavení v přírodě i mezi jinými lidmi bude zcela nové.²¹

¹⁹ Vojtíšek, Z.: Netradiční náboženství u nás. Hradec Králové, Gaudeamus 1999, str. 14

²⁰ Vojtíšek, 1999, str. 15

²¹ Rejchrt, 1995, str. 101

Obavy z budoucnosti se vyskytují i na lokální úrovni. Lidem západní civilizace se zdá svět složitý s nekonečným množstvím možností, mezi nimiž se těžko rozhoduje. Problémy nemívají jednoduchá, jednoznačná a rychlá řešení. Je třeba přiznat, že současný svět nemá na své mnohé problémy uspořádaná řešení. Východiskem se pak může zdát obrácení se dovnitř tzn. k vlastním subjektivním prožitkům.

V pozadí obav je frustrace z nesplněných nadějí, vkládaných do vědy a do oblasti lidského rozumu vůbec. Ukázaly se limity vědy např. v možnostech léčení civilizačních chorob lidstva a věda je pocíťována spíše jako hrozba válečné nebo ekologické katastrofy než jako naděje, jak tomu bylo dříve. Je typické, že lidé, kteří vyhlízejí Nový věk, se těší vymoženostem rychlého vědeckého pokroku posledních let, ale zároveň opovrhují vědou, která je symbolem kořistnického přístupu k přírodě a příčinou odlidštění civilizace.

V pozadí vzniku nového eónu lidských dějin je bezpochyby informační revoluce, která způsobila zmenšení světa a rychlou a snadnou výměnu informací a kulturních podnětů. Od nového člověka se očekává, že opustí své úzce vymezené hranice a stane se světoobčanem s rozhledem a s vědomím celistvosti a vzájemné propojenosti všech jevů na Zemi. Takoví lidé pak mohou vytvořit nerozdělený a nesoupeřící svět.

Nový věk neznamena pouze změnu pojmů, důrazů a orientace, ale vyžaduje především nového člověka. New Age potřebuje změnu myšlení. Toto hnutí je značně nesourodé, ale obsahuje několik společných prvků nového myšlení.

Nejprve je to sama idea Nového věku, která je spojená s očekáváním o eschatologii (nauka o posledních věcech) Nového věku. Toto očekávání našlo svůj výraz v astrologii. Podle ní se Země posune během periody asi 2100 let o jedno znamení zvěrokruhu zpět.

Toto eschatologické očekávání je založeno na evolučním optimismu, že člověk je schopen překonat současné globální hrozby evolucí na vyšší, božskou, úroveň vědomí. Tito lidé pak vytvoří nový věk. Díky celostnému přístupu se má otevřít nové lidství, které překoná veškerý dualismus, především zdánlivou oddělenost individuálního ducha a kosmického ducha a dovede člověka k božství. Překonání protikladu západního racionalismu a východní náboženské zkušenosti bude znamenat nové planetární vědomí.

Dualismus je chápán jako neblahé dědictví židovské-křesťanského náboženství a antické filosofie. Člověk nového věku by měl naopak pochopit, že vše je jedno, vše se prolíná a závisí na sobě. Rozmanitost bytí je jen zdánlivá, vše je tvořeno jedním základním principem, který spojuje zdánlivé protiklady ve vyšší syntéze. Tento monismus slibuje vyřešit problémy našeho světa, které jsou údajně způsobeny právě naším dílčím, částečným a protikladným nazíráním skutečnosti. Pro vyjádření podstaty všeho jsoucna se v hnutí Nového věku hovoří o energiích např. kosmické, bioenergii. Z monismu také vyplývá základní víra hnutí Nového věku, že všechna náboženství jsou v podstatě správná a shodná. Je možno z nich cokoli využít, pokud to člověku pomůže k dosažení vyšší úrovně vědomí. Různí náboženští učitelé hlásali v podstatě jen různé cesty k jedné pravdě. Bylo by tedy jen projevem neschopnosti vejít do bran Nového věku, kdybychom měli trvat na jedinečnosti některé z náboženských cest.

Naše já je božské a tím i nesmrtelné, proto nikdy nemůže zaniknout, ale pouze se proměnit. Hnutí Nového věku věří v převtělování.

Tato víra v reinkarnaci není shodná s vírou s níž se setkáváme v indickém náboženství. Hinduistická reinkarnace je nevíтанá událost, která oddaluje žádané vysvobození z koloběhu životů. Reinkarnace v hnutí Nového věku je poznamenána optimismem a znamená postup na vyšší evoluční úroveň, možnost, nových duchovních zkušeností, nahrazení toho, co tento život nesplnil apod.

Monismus hnutí Nového věku překonává i protiklad dobra a zla, prosazuje tak etickou autonomii člověka, který nemá být závislý na žádném mravním kodexu, ale naopak má být schopen být svobodný a odpovědný. Zlo je pouze zrádlivé a zdánlivě zlé skutky jsou projevem nevědomosti a toho, že duchovní princip kosmu je dobrý a že žádný čin v tomto kosmickém prostoru nemůže zůstat izolovaný a bez karmického dopadu na jeho původce. Povinností člověka je dát prostor kosmické harmonii a žít s ní v souladu a šířit smíření a toleranci.

Hnutí Nového věku je charakterizováno nejen ukončením procesu sekularizace. V tomto hnutí existuje celá řada dalších charakteristických znaků, které určují nové trendy religiozit v závěru 2. tisíciletí.

Nejvíce patrnou odlišností od náboženských hnutí „staré věku“ je konzumní způsob uspokojování duchovních potřeb. Zatímco církve a poznané náboženské společnosti předpokládaly a tzv. sekty vyžadovaly celoživotní rozhodnutí a přijetí více či méně uzavřené doktríny, jednotlivé proudy v hnutí Nového věku nabízejí nezávazné kurzy, semináře a jiné akce, které netvoří žádný ucelený systém. Někdy se zdá, že základem hnutí Nového věku je komerční vztah mezi těmi, kdo touží po určitém zážitku a těmi, kdo na náboženském trhu Nového věku tyto touhy uspokojují. Kvůli tomuto nezávaznému zákaznickému vztahu se pro tento druh zbožnosti, typický pro hnutí Nového věku, používá někdy název „městská“. Nemá být řečeno, že motivace k poskytování těchto zážitků je pouze komerční. Jasně patrný je též vztah spřízněnosti a altruistické společné vědomí odpovědnosti za tento svět, který nutně potřebuje.

Důsledkem konzumního přístupu k náboženství je synkretismus. V hnutí Nového věku není považován za nedostatek, ale za přednost. Synkretismus může přispět k žádanému překonání duality. Jednotlivé směry se nevydávají za jediné majitele pravdy, ale svou cenu odvozují buď od kvality a autentičnosti své cesty nebo z rychlosti a snadnosti, jak dosáhnout žádaného výsledku. Není výjimkou, když jednotlivé významné osobnosti hnutí New Age se angažují ve směrech, které spolu mohou souviset jen velmi volně, nejsou nikterak vyhranění a namísto výlučnosti nabízejí spíše doprovázení na individuální duchovní cestě²².

Konzumním způsobem zbožnosti, synkretismem, nevyhraněností a nevýlučností se v hnutí Nového věku snižuje riziko sektářské manipulace s jednotlivcem. Na rozdíl od klasických náboženských společností hnutí Nového věku vyhovuje všeobecné nedůvěře v instituce a nevede své klienty k instituční příslušnosti. Tím není pravděpodobné sektářské ovládnutí jednotlivce náboženským vydíráním ze strany údajně jediné správné organizace. Vztah jednotlivce a skupiny ve většině případů končí platbou či „odebráním“ zaplaceného duchovního „zboží“. Veškerá nebezpečí sektářství tím nemizí. Jednotlivé směry hnutí New Age mají svá pevná jádra, v nichž se

²² Vojtíšek, 1999, str. 22

objevují stejné znaky, které charakterizují sekty. Tato pevná jádra nemívají mnoho chuti se rychle rozšiřovat.

Zatímco náboženství „věku rozumu“ charakterizovala vyznání, katechismy nebo např. nekonečná studia Strážné věže svědků Jehovových, nesetkáme se v hnutí Nového věku s žádným apelem na lidský rozum a rozumové poznání. Rozum je často vystaven kritice jako orgán, který analyzuje, rozděluje a vytváří chaos, zatímco cit a intuice vede k řádné harmonii a jednotě. Pod vlivem takových a podobných prohlášení vyvolává používání kritického myšlení pocity viny. Zacházení s jednotlivými náboženskými termíny bývá velmi volné, pojmy bývají zaměňovány, nedefinovány, nepřesně překládány a vytvářejí spíše dojem, než aby vysvětlovaly podstatu. Slovník je často přeplněn mystickými a tajemnými pojmy. Přesunutí důrazu na pocity a dobrou atmosféru se projevuje např. v objímání repasí, ujišťováním náhodného partnera o jeho jedinečnosti, držení rukou, společenskými hrami, vzájemným ujištěním o odpuštění vin apod.

Po potlačení rozumové složky pak může být kritériem pravdivosti jednotlivého směru tohoto hnutí pouze zkušenost, fungování a užitek. Základní otázkou, která bývá kladena, je, zda ta či ona metoda či technika pomáhá nebo zda ten či onen směr vyhovuje a uspokojuje. Neexistují prakticky žádné otázky po zdrojích pomoci nebo po základu uspokojení. Kritérium fungování je samozřejmě zcela subjektivní, a tak je zde velký prostor pro psychickou manipulaci. Běžné jsou organizované dlouhé řady přesvědčivých svědectví o tom, jak tento směr funguje, jimž je těžko nepodlehnout. Případné nefungování je často spojováno s pocity viny toho, komu metoda nefunguje. Ve vypjaté atmosféře či pod silným motivačním tlakem člověk často raději přesvědčí sám sebe, neboť nefungování by se stalo i jeho osobní prohrou.

Jiným důsledkem pragmatického kritéria fungování může být až kořistnický vztah k transcendentnu, kdy se člověk snaží transcendentní síly co nejúčinněji a nejsnáze magicky ovládnout a dosáhnou žádaného výsledku.

4.9 Skupiny na pomezí náboženství

Rysy náboženství zvláště v jeho sektářské podobě můžeme pozorovat i u hnutí, která nemají zdánlivě s náboženstvím nebo dokonce vůbec nic společného mít nechtějí. Zřetelné rysy sekty má svérázná psychoterapie, zvané dianetika, jejíž praktikanti se časem za náboženství prohlásili, když utvořili scientologickou církev.

Charakter sekty mohou mít i politické stany, hnutí a utopická komunistická hnutí.

Sektářské prvky je možno nalézt i v hnutí skinheads, mezi extrémními ekologickými aktivisty či ochránci práv zvířat, mezi příslušníky národně konzervativních klubů a dokonce i v obchodním způsobu, zvaném multi-level marketing. Náboženskou oddanost věci a fanatismus v získávání dalších stoupenců vzbuzují také organizace, které podnikají způsobem „letadlo“ a využívají pyramidový efekt.

5. Náboženský život mládeže

Část mládeže se identifikuje s nastupující konzumní společností a různým způsobem se adaptuje. Určitá část konzumní společnosti její hodnoty odmítá. To se promítá do alternativních životních stylů a cílů. K nim patří konzumace drog, různá hnutí mládeže protestující např. proti globalizaci. Jistý vliv na názory dětí a jejich rozhodování mají sdělovací prostředky.

Jsou i skupiny mládeže, které hledají alternativu a naplnění života v duchovním a náboženském životě (spiritualitě).

V polovině 90. let se stala v naší společnosti diskutovaným tématem problematika sekt. Po listopadu 1989 se otevřely hranice a začalo sem proudit mnoho vlivů, jak pozitivních tak negativních. Pouliční kazatelé s mikrofony přesvědčovali kolemjdoucí na svou víru. Po sídlištích se pohybovali mormonští misionáři vysláni z USA.

Vedle již zavedených sekt začaly vznikat sekty nové a bylo problém je založit. V médiích se začaly objevovat příběhy lidí, kteří věnovali sektě

veškerý svůj majetek, rodičů, kteří se cítili okradeni o své děti a zůstali bez jakéhokoli kontaktu s nimi.

Nové sekty nevznikají v zájmovém tržním vakuu, ale vytvářejí konkurenční prostředí pro zavedená náboženství a církve, přičemž do kategorie zavedených náboženství mohou v každé zemi patřit jiné církve a sekty. Církve a sekty se snaží realizovat svou nabídku na „náboženském trhu“. Snaží se přesvědčit o své výjimečnosti.

Vstup nových sekt a náboženských hnutí znamená vstup na onen „náboženský trh“ a zostření konkurenčního boje. Bohužel i dnes dochází ke krvavým bojům mezi jednotlivými náboženskými skupinami.

Nástup nových sekt a vzájemné postoje a chování mezi sektami probíhá v určitých společenských podmínkách, které u lidí vytvářejí či nevytvářejí spirituální potřeby, orientují lidi duchovně nebo materiálně. Chceme-li porozumět celému procesu vzniku nových sekt a náboženských a duchovních hnutí a chování lidí ve vztahu k nim, musíme se identifikovat, popsat a posléze analyzovat všechny fáze procesu.²³

5.1 Význam osobností duchovního a náboženského života pro českou mládež

Náboženské a duchovní směry jsou spojovány s určitou osobností, která je často přímo zakladatelem určitého směru a smýšlení. Duchovní obsah jednotlivého náboženství je spojován s dílem konkrétní osobnosti. V náboženské společnosti je význam této osobnosti veliký. Některá náboženství odvozují svůj název od svých zakladatelů. U jiných náboženství je význam konkrétní osoby pro celé učení stěžejní. Postoj k osobnostem náboženského a duchovního života je indikátorem postoje ke směru, která daná osobnost prezentuje. Postoj k duchovním a náboženským osobnostem má vedle roviny spojení s určitým směrem i další konotace historické, kulturní, národnostní, časové, mediální atd.

²³ Sak, 2000, str. 105 - 130

Ze všech těchto důvodů věnujeme pozornost hodnotícím postojům mládeže k vybraným osobnostem, které jsou v historii lidstva spojeny s výrazným duchovním a náboženským přínosem v oblasti spirituality. Tento přínos má charakter ideový, mravní a organizační.²⁴

5.2 Znalosti světových náboženství

Kolektivní zkušenost lidstva při hledání odpovědí na spirituální otázky je soustředěna v náboženství. Vzhledem k vývoji lidstva v odlišných geografických, kulturních a sociálních podmínkách je i tato kolektivní zkušenost promítnutá do odlišných náboženských systémů. Je otázkou, nakolik tyto náboženské systémy vznikají samostatně, izolovaně či do jaké míry se ovlivňují.

Vzájemný vliv různých náboženství je nesporný. Křesťanství vzniklo jako hereze judaismu. Mojžíš, prorok monoteismu v židovském náboženství, byl zasvěcencem egyptského esoterismu. Existuje mnoho průniků mezi náboženstvími a duchovními směry.

Náboženství je významnou součástí kultury i morálky. Chceme-li pochopit určitou kulturu, současnou nebo minulou, neobejdeme se bez znalosti jejího náboženství. Zabýváme-li se spiritualitou jako takovou, neobejdeme se bez seznámení s náboženskými a duchovními směry.

5.3 Postoje k církvím

Spiritualita člověka se naplňuje v širokém měřítku prostřednictvím tradičních církví, náboženských sekt, nových duchovních směrů. Zájem o sekty, které jsou v českém prostředí demonizovány a jednoduše vnímány jako nástroj manipulace. U mládeže je vyvolán potřebou hledání smyslu života, bytí a osobní existenciální krizí. Tyto potřeby transcendentna a duchovního hledání patří k charakteristickým atributům dospívající mládeže. Tendence zneužívat spirituálních potřeb mládeže k manipulaci patří v historii k obvyklým a

²⁴ Sak, 2000, str. 105 - 130

aktuální situace proto není vůbec žádnou výjimkou. Manipulace mládeže prostřednictvím církví a sekt není ve společnosti mimořádná.

Mládež je pod tlakem neustálé manipulace. Manipulace prostřednictvím sekt se týká několika procent mládeže.

V devadesátých letech prošel zájem o spiritualitu a její realizaci v různých církvích, sektách a duchovních směrech bouřlivým vývojem. Stoupl zájem o katolickou církev, ale od roku 1993 nastává pokles zájmu, který neustále pokračuje.

Vlivem mediální prezentace „života po životě“ a dalších podobných témat a díky specifické společenské atmosféře kulminoval v roce 1993 zájem o transpersonální psychologii, jógu, New Age atd. Ale čím byl směr módnější, tím strmější byl pokles zájmu o něj.

Výrazný pokles spirituality je u nejmladší věkové skupiny 15 – 18 let. Tato skupina mládeže se posunula směrem k hodnotám konzumní společnosti.

25

Pozice náboženských a duchovních směrů má v české společnosti generační charakter. Katolická církev je preferována populací starší 45 let.

Výrazně generační charakter má zájem o buddhismus. Zatímco na starší generaci nemá vliv, v mladší generaci stoupá podíl lidí zajímající se o toto náboženství.

Ale i mezi mladší generací patří katolická církev k dominantní náboženské organizaci. Druhé místo patří józe, která své místo pozvolna posiluje. Podle vývoje postojů k jednotlivým náboženským směrům a podle preferovaných forem spirituality lze vyvodit, že spiritualita mládeže se posouvá od organizované, formalizované náboženské spirituality k niterné, která má blízko k orientálním směrům (buddhismus, jóga).

²⁵ Sak, 2000, str. 105 - 130

6. Sektářství

6.1 Definice sekty

Etymologie českého slova „sekta“ nás zavádí k latinskému *secta*, odvozenému od *sequor* (následuji) nebo od *seco* (řežu, sekám). Zatímco nekritické následování je pro skupiny označované slovem „sekta“ stále charakteristické, význam oddělení (odseknutí) od většího náboženského nebo politického hnutí dnes již nedostačuje. Stejně znaky jako odštěpené sekty totiž nesou i skupiny, které se od žádného takového celku neoddělily. Slovem „sekta“ se dnes spíše označuje skupina, která má alespoň některé „sektářské“ charakteristiky.²⁶

Náboženské skupiny mají různou kvalitu. Kvalitativním ukazatelem není myšlena pravdivost toho, co tyto skupiny hlásají a čemu jejich následovníci věří, ani kvalita víry člena dané skupiny, ve smyslu její opravdovosti, upřímnosti nebo stupně nasazení v její prospěch. Tyto vlastnosti svědčí o kvalitách konkrétního příslušníka té či oné náboženské skupiny, ale nic nevyovídají o skupině samé. Proto je třeba používat pojmu kvalita jen ve smyslu otázky, jak se ta která náboženská skupina chová ke svým příslušníkům v jednotlivých případech.

6.1.1 Definice perceptivní

Dnešní přístup k těmto společenstvím může být někdy až povrchní. Soustřeďuje se především na nezvyklé chování, tajemné rituály, exotickou nápadnost. Veřejnost tyto projevy většinou přijímá s nedůvěrou, mladá generace, která všechno nové a z normálu se vymykající připadá velmi lákavé, se zájmem. Informace z novin nebývají přesné a mnohdy mohou dokonce

²⁶ Vojtíšek, 1999, str. 17

zkreslovat. Panuje zde tendence soustřeďovat se spíše na jednotlivé případy než na kult jako celek a tím se celá skutečnost ještě více zamlžuje.

6.1.2 Definice sociologická

Označuje sekty jako skupiny, které se přiklánějí ke zcela odlišným pojetím toho, co je skutečné, možné a normální. Na rozdíl od církví odmítají domácí kulturu, protože vycházejí z jiných tradic. Výhodou sociologického přístupu je, že jeho čistě popisné metody jsou daleko vědecktější.

6.1.3 Definice z hlediska křesťanské teologie

Hodnotí sektu jako jakékoliv náboženské hnutí, jež svým učením odporuje učení Písma, jak je vykládá tradiční křesťanství, reprezentované katolickým proudem a hlavními protestantskými denominacemi, a jak je vyjádřeno v prohlášení typu Apoštolského vyznání. Teologický přístup na rozdíl od sociologického přístupu uplatňuje spíše biblické normy než normy kulturní. Navíc se liší i tím, že není pouze deskriptivní. Je také srovnávací a hodnotící. Srovnává nauky kultů s naukami Bible a hodnotí, zda-li mají právo být klasifikovány jako „křesťanské“. To zahrnuje hodnotové soudy, avšak nikoli pejorativní, jako je tomu u přístupu perceptivního.

Teologické soudy se totiž od perceptivních liší ve dvou důležitých ohledech:

1. jsou to soudy o doktrínách, nikoli o lidech
2. jsou založena na objektivnějších kritériích, těmi jsou Bible a historická ortodoxie, teologický přístup definuje kult jako skupinu, která tyto dvě normy porušuje.

6.1.4 Historický přístup

Zkoumá historii náboženského hnutí, zejména zakladatele. Často se používá v souvislosti s teologickým přístupem.

1. Zkoumá věrohodnost historických nároků daného kultu či jeho spisů např. nároku mormonů, že 22. září 1827 Joseph Smith přijal o anděla Morniho zlaté tabulky, z nichž překládal knihu Mormon.
2. Pokouší se určit, zda nová náboženská skupina nebo její zakladatel nemá přímou souvislost s kultem, která existoval již dříve. V pluralitní společnosti jako naše se zdá, že nová náboženská hnutí povstávají téměř denně, ale při použití tohoto kritéria je zřejmé, že skutečnost je docela jiná. Nových nápadů není tolik, mnohdy se jedná o nápodobu již vysloveného.

6.2 Charakteristické rysy

Množství sekt se neustále zvětšuje, proto není snadné všechny podrobně zmapovat a postihnout jejich specifika. Je možné najít určité společné rysy. Některé z nich nejsou typické jen pro sekty, ale přesně vyjadřují vlastnosti, které se skrývají v nás všech a mohou být nebezpečné pro mezilidské vztahy.

Sekta, ať na své členy působí kladně nebo záporně, má tři základní vlastnosti:

1. žijícího charismatického vůdce, který je přesvědčen o své nadlidské moudrosti
2. autoritářskou mocenskou strukturu
3. neměnné zákony.²⁷

Má-li společenství pouze jednu nebo dvě z těchto vlastností, nemusí být ještě sektou. Pokud má všechny tři, s největší pravděpodobností jí je. I přesto

²⁷ Porterfieldová, 1997, str. 10

ještě nemusí být svým členům nebo svému okolí nebezpečné, má v sobě pouze potenci takovým se stát.

Sekta musí mít žijícího, charismatického vůdce, podmanivého člověka, který se chová a mluví velice přesvědčivě a chce k sobě lidi připoutat. Vůdci sekt o sobě často prohlašují, že jsou bohy nebo božími posly na zemi. Jsou přesvědčeni o své neomylnosti a většinou o sobě tvrdí, že mají zvláštní nadání nebo talent zacházet se silami, s nimiž běžní lidé nedokáží zacházet. Někteří tvrdí svým věřícím, že mohou číst jejich myšlenky nebo vyslat svého ducha za nimi, aby je kontroloval. Pokud má vůdce opravdu silné charisma, členové sekty věří, že se nemůže mýlit, a nechají se často přesvědčit, aby dělali věci, které odporují jejich základním představám o dobru a zlu. Lidé, kteří by sami od sebe nikdy nepocítili potřebu někomu ublížit, jsou pod vlivem takového vůdce schopni toužit po tom někoho mučit nebo jej i zabít. Mnoho vůdců také věří, že mají právo užívat násilí, aby si udrželi poslušnost svých poddaných.

Podle Ivana Holého mají sekty tyto charakteristické rysy:

- nesnášenlivost
- odříkání
- hledání klidu a prostoty
- slučování neslučitelných myšlenek a tezí
- sveřepost
- exaltovanost
- tajnůstkářství
- ochota obětovat svět
- snaha orientovat se bez námahy poznání
- obchod se strachem
- módnost
- konzumní orientace
- manažerství

- fanatismus – má svůj původ v latině, „fanatici“ byly kněží divokých kultů, podle jejich nepřičetných a šílených projevů dostal fanatismus svůj obsah, fanatici nepřistoupí na rozumové argumenty
- mesianismus – jen prostřednictvím sekty se lze dopátrat pravdy, dát životu smysl a napravit svět.²⁸

6.3 Chování sekty

Na tzv. sektách bývá již při prvních kontaktech nápadné, že v nich nevládne atmosféra svobodného myšlení a rozhodování. Vnějšímu pozorovateli mohou jejich členové připadat jakoby „programováni“, bez schopnosti vlastního úsudku, který by překračoval předem dané mantinely, bez ochoty pohledět na cokoli, co se týká jeho skupiny, s nadhledem či s odstupem. Jejich rozhodování je sice deklarováno jako naprosto svobodné a oni sami se (alespoň někdy) svobodně cítí, jejich okolí však jejich slova často považuje za fráze a jejich chování za strojené a křečovitě.

Příčinou nápadné absence svobody bývá nevídaně silná autorita. Výroky zakladatele, vůdce, mesiáše, vedoucích výborů nebo jiných orgánů jsou považovány za závazné a nezpochybnitelné a nositelům těchto úřadů jsou přisuzovány božské atributy. Vedoucí nejsou autoritami pouze v určitých otázkách nebo do určité míry tak, aby byl ještě ponechán prostor pro individuální rozhodování, ale činí si naopak nárok předepisovat recepty na všechny oblasti života a nepřipustit alternativy. Při posuzování pravdivosti nové informace se člen sekty daleko spíše ptá, odkud tato informace přichází (zda se jedná o zdroj, který sekta schvaluje), než co tato informace obsahuje.

Koncentrace moci v rukou vedení takové náboženské skupiny je také důvodem, proč jsou informace zpravidla šířeny z jednoho centra a proč

²⁸ Holý, 1998, str. 28

nebývají obvyklé žádné spontánní lokální aktivity. Ze stejného důvodu tyto skupiny také svým členům silně nedoporučují sledování televize, poslech rozhlasu, četbu knih, novin či časopisů, které neprošly schválením těch, kteří stojí v hierarchii skupiny alespoň o stupínek výše. Přijímání informací nestandardními a nekontrolovanými kanály je chápáno jako nebezpečné nebo přinejmenším jako ztráta času.

Poslušnost autoritám nebývá ovšem přijímána jako omezení, ale spíše jako úleva. Tato poslušnost totiž odnímá břemeno rozhodování a odpovědnosti za nesprávná rozhodnutí. Odpovědnost za běžného člena nese silný vůdce, obklopený často světovou organizací. Složitý život plný nesnadných rozhodování se pak redukuje na jedinou a přehlednou otázku poslušnosti. Autorita je z náboženských důvodů nezpochybnitelná a cesta poslušnosti se může stát lákavým únikem od povinností a rozhodování dospělého člověka.

Učení sekty, podávané s dostatečnou autoritou, propracované a zdánlivě logické může rychle ukončit nesnadné duchovní hledání jejího potenciálního člena. Jednoduchými „pravdami“ a zpravidla jediným receptem na všechny otázky autorita snadno vyplní pocit prázdnoty, který může být zvláště v konzumní společnosti a zvláště v určitých životních periodách a situacích pocíťován velmi palčivě. „Instantními“ řešeními nasytí jeho duchovní hlad a uspokojí jeho, třeba dosud nepřiznanou, touhu po odpovědi na existenciální otázky. Umožní mu smysluplné využití času ve službě pro organizaci, dá jasný životní program, který se kryje s ideály organizace, a prosvětlí budoucnost.

Základní prvky víry mohou být v sektě fixovány v extatických či hypnotických stavech. Je pochopitelné, že „pravdy“, které členové přijali tímto způsobem, jsou zvnějšku jen velmi těžko zpochybnitelné. Na straně člena sekty vždy stojí argument jejich vlastního prožitku či „svobodného a nezávislého“ objevu. Není snadné v těchto případech vysvětlit, že do takových „pravd“ může být člověk docela snadno vmanipulován. Podobně mohou sloužit i změněné stavy vědomí, způsobené např. meditací, společným zpěvem, hlubokým dýcháním, rytmickou hudbou apod.

Druhou stranou této mince bývá podceňování rozumu. Skrývá se často za vědu (např. tvrzením, že levá, rozumová mozková hemisféra je příliš vyvinuta na úkor pravé, citové) nebo se rozumu připisují především války,

katastrofy a hrozby 20. století. Zkušenosti, pocity a zážitky jsou před rozumem upřednostňovány. Bývá snižována hodnota poznání a nezřídka se opovrhuje vzděláním. Vyloučeno je jakékoli kritické posouzení autoritativní „pravdy“. Pokud se v „pravdě“ ukáží mezery, neosvědčí se či pokud se nesplní její předpoklady a předpovědi, vina za to neleží nikdy na straně „pravdy“, ale na straně jejích příjemců, kteří ji údajně správně nepochopili.

Silná autorita na druhou stranu umožní členu sekty zažívat pocit moci a důležitosti. Bývá pro něho lákavé příslušet k organizaci, která dříve či později bude vládnout nad tímto světem a která si už nyní činí nárok na vlastnictví klíče k řešení všech jeho problémů. I když tento člen zatím trpí od lidí vně organizace nepochopením, je mu jasné, že jejich nevědomost je pouze dočasná a že jeho organizaci i jemu samotnému jistě nakonec dají za pravdu.

Už jen z těchto důvodů nebývá potřeba, aby bezvýhradná poslušnost byla vynucována. Jen se předpokládá a stává se pak záležitostí cti a nejlepšího svědomí následovníků, aby přání svých autorit vyplňovali. Konají to rádi a oddaně, neboť k této skupině chtějí patřit a za největší odměnu mají získání jejího obdivu a schválení. Jemný, nenápadný a většinou nepsaný tlak ze strany skupiny zajistí poslušnost daleko snadněji než jakékoli kázeňské prostředky. Alternativou absolutní poslušnosti je totiž pouze opuštění skupiny.

Opustit takovou skupinu je ovšem většinou téměř nemožné, takže je možno mluvit o určitém typu silné závislosti. Jedním z nejdůležitějších důvodů této závislosti jsou emoce. Pro tento druh skupin se člověk zřídka rozhoduje na základě rozumové úvahy, ale daleko spíše v naději na uspokojení (třeba nepřiznaných) citových a sociálních potřeb. Již při jeho získání pro skupiny hrály city pravděpodobně rozhodující úlohu - byl obklopen lidmi, kteří ho oceňovali, dávali mu najevo svou lásku, přesvědčili ho o bezproblémovosti vztahů mezi sebou a vzbudili v něm touhu mezi ně patřit. Pokud toto tzv. bombardování láskou probíhalo v dostatečné intenzitě, nakonec rád přijal za své vše, co mu splnění této touhy umožnilo. Opustit po tomto procesu skupinu by pak znamenalo ztrátu této možná nejdůležitější oblasti jeho citového života.

Při náboru do sekty jsou ale využívány i jiné metody psychické manipulace. Vytvoří se např. taková atmosféra, aby adept nabyl dojmu, že se právě nyní jedná o jedinečnou příležitost, pro niž se vyplatí dát stranou i část

svého pohodlí. V prostředí „bojové pohotovosti“ bývá natolik zahlcen novými informacemi a setkáními s množstvím nových, zajímavých a „milujících“ lidí, že je jeho pozornost a možnost kritického posuzování velmi oslabena. Bývá připraven o volný čas a dostatek spánku, takže má málo příležitostí a sil si svou novou situaci promyslet a zhodnotit ji. Oblíbeným postupem je i jeho vmanipulování do role dítěte, které má odložit své komplikované myšlení a uvolnit se společenskými hrami. Velmi silný bývá tlak skupiny, do níž jsou vmíšeni pokročilí členové, s nimiž se mohou adepti snáze identifikovat a které postupně přijímají za vzory svého chování. Tyto různé postupy bývají završeny adeptovým osobním slibem (v různých formách) a jeho slavnostním přijetím do skupiny. Je paradoxní, že tento nábor noví členové vnímají jako „svobodné rozhodnutí“ a skupinou jsou pochopitelně v tomto vnímání utvrzováni.

Je časté a typické, že počáteční nadšení nového člena je podchyceno do množství aktivit, které naplní jeho veškerý volný čas a dříve či později mu postupně zabrání věnovat se dřívějším zájmům - vzdělání, sportu, kultuře i přátelům. Tyto aktivity nebývají sice deklarovány jako povinné, bývá však naznačeno, že neúčast by byla na škodu nejen pro něj, ale i pro vztahy s jeho novými přáteli v sektě. Nový člen je tak vlastně laskavým chováním vmanipulován do časově náročného životního stylu, z jehož tempa lze jen těžko slevit bez mučivých výčitek „vychladnutí“, opuštění počátečního nadšení či „zrady“. Přemíra akcí a aktivit, které zpočátku vypadaly jako dobrovolné a inspirující, se časem stávají vlastně povinnostmi, jež je splňována spíše kvůli jiným lidem, zejména těm, kdo do sekty přišli později a počáteční nadšení ještě neztratili.

Tam, kde byla zpočátku - při náboru do sekty - láska, časem většinou přichází strach a vnitřní napětí. Nováček dříve či později pocítí, že láska, jíž byl v době „lábánek“ v sektě obklopen, není bezpodmínečná. Bývá vázána na jeho výkon. Při příchodu se od něho příliš nečekalo, ale časem mu skupina začíná dávat najevo, že by pro ni měl pracovat. Postupně se zvyšuje množství nasazení, jež by měl ve prospěch skupiny věnovat. Na výsledcích závisí pochvala, obdiv i láska skupiny. Touha po takové míře lásky a uznání, jaké se mu dostalo na počátku, vede člena k tomu, aby dříve či později ztratil ve snaze dosáhnout vysokého výkonu jakékoli zábrany. Zde je také třeba hledat kořeny

„zbožných“ lží, které jsou tak překvapivé především u těch členů sekty, kteří byli dříve zcela pravdomluvní.

Výsledky práce člena sekty bývají dávány do přímé souvislosti s jeho duchovní pokročilostí. Je za ně tedy plně odpovědný. Postupně se v jeho životě stává stále důležitějším pocit viny. Za jakýkoli neúspěch osobní či kolektivu se člen sekty cítí osobně vinen. Aby získal zpět souhlas sekty a její odpuštění, je zpravidla ochoten přiznat cokoli, a dokonce uvěřit, že to skutečně spáchal. Žije ve stálém vědomí drtivé nedostatečnosti. Pocit viny se stává účinným hnacím motorem a způsobuje často až neuvěřitelné výkony jednotlivých členů sekty. Neúspěchy ani jiné problémy se neřeší. Dynamika skupiny často nedovoluje jakýkoli problém si ani přiznat (zvláště destruktivní to může být ve skupinách, hlásajících pozitivní myšlení). Pokud se problém stane zřejmým, „ordinuje se“ pouze více četby posvátných textů, více poslechu motivačních kazet, více modliteb či meditace, větší objem práce pro sektu, větší oddanost apod. Největším zatížením vinou a totální životní prohrou by bylo sektu opustit. K tomu ovšem nalézají sílu jen lidé mimořádně silní nebo mimořádně zoufalí.

Jsou-li poznávací procesy v sektě vázány na citově uspokojující atmosféru, je jen přirozené, že určitých informací se členům může dostat až tehdy, když na ně jsou citově připraveni. Na základě přístupu k informacím se v takových náboženských skupinách vytváří hierarchie - dosáhnout vyššího stupně v žebříčku skupiny znamená vědět o skupině více. To vede k utajování informací před veřejností a před méně pokročilými členy a ke vzniku dvojího druhu literatury - pro vnější propagaci a pro vnitřní potřebu. Utajeny bývají ty informace, které by pro ně mohly být zatím nestravitelné (o okolnostech založení skupiny, osobnosti vůdce apod.) nebo pro něž se zatím nemohli dostatečně osvědčit či skupině zavázat (politické cíle, hospodaření apod.). Navenek sekty někdy též vystupují pod nic neříkajícími názvy, utajeny za zákrytnými organizacemi či alespoň bez údajů o svém původu, počtu členů, struktuře apod.

Nejsou to ovšem jen pozitivní city, jimiž je jedinec motivován a které podporují jeho příslušnost k tomuto typu náboženské společnosti. Sekty cílevědomě a trpělivě budují ve svých členech představu nebezpečného nepřítele (může jím být např. vláda, psychiatři, komunismus, „systém“ tohoto

světa apod.), který sektu neustále pronásleduje a před nímž je nutno mít strach. Pocit strachu a ohrožení bývá vyvoláván i pravdivými, ale nezářídka jednostranně interpretovanými informacemi o katastrofách, světové ekologii, ekonomice či jiných globálních problémech. Podobně se hovoří i o otázkách, které trápí (přinejmenším) západní civilizaci - rozpadu tradičního chápání rodiny a autority, o kriminalitě, rasismu a dalších.

Tyto obavy pomáhají kreslit černobílý obraz, v němž se vše dobré nachází ve „světě“ sekty, vše zlé, zkažené, povrchní, podléhající zkáze či finální globální katastrofě ve světě mimo tuto skupinu. I to, co by se snad jevilo ve vnějším světě jako dobré, je - podle časté interpretace sekt - pouze Potěmkinovou vesnicí, za jejímiž kulisami je stejně vše prohnilé. Podobně ostrá čára mezi oběma světy probíhá ostatně též ve smyslu času - před příchodem do skupiny bylo vše zlé nebo alespoň nesprávné (často včetně rodinného života, přátel, zaměstnání apod.), po příchodu se vše rázem ocitlo v jásavém světle. Překročit tedy tuto hranici mezi „my“ a „oni“ či dobrem a zlem a opustit takovouto skupinu je totéž jako vydat se

do nepřátelského světa, jehož případná skutečná nebezpečnost byla černobílou propagandou mnohonásobně zveličena.

S černobílým obrazem světa souvisí i výlučnost, která je pro sekty tak charakteristická. Tyto společnosti vzbuzují ve svých členech pocit výjimečnosti a nadřazenosti, která může být dána buď zvláštním a jedinečným poznáním, jehož se jim údajně dostalo, nebo posláním, k němuž byli vyvoleni. Taková poznání či poslání jsou považována za důležitá až v kosmickém dosahu. Většinou sekta zahrnuje do svého výkladu světa i periodizaci dějin. V takovém případě se obvykle ocitáme právě v poslední nebo jinak vrcholné etapě. Není tedy třeba připomínat, že tyto pocity výlučnosti dodávají následovníkům takových skupin sebevědomí a umožňují jim - alespoň v jejich vlastních očích - dosáhnout vyššího postavení na společenském žebříčku nad těmi, kteří jsou „nevědomí“ či „nezasvěcení“. Opustit skupinu tohoto typu znamená současně opustit i prostředí společenské seberealizace a zradit to, co v člověku utváří pozitivní obraz o něm samém.

Pocit výlučnosti musí být nasycován poukazem na odlišnosti od víry či náboženské praxe jiných náboženských společností. Tyto odlišnosti je pro pocit

výlučnosti třeba zdůraznit a opět na údajně jediném správném výkladu světa nebo literárních pramenů, z nichž skupina čerpá (např. bible, koránu, véd nebo i jiné literatury). Tak je nejen velmi posilován (pro sektu velmi výhodný) fundamentalismus a přímočarý přístup ke všem problémům, ale též zcela vyloučen jakýkoli skutečný dialog, v němž by partner nebyl pouhým objektem misie. I znemožnění dialogu je pro sektu výhodné, neboť je pak prakticky zabráněno jakékoli případné kritice. Kvůli fundamentalismu se někdy stane, že největšími (i když velmi málo úspěšnými) bojovníky proti sektám jsou jiné sekty. Opuštění takto výlučné fundamentalistické skupiny je velmi nesnadné, neboť s sebou nese i ztrátu majitelství pravdy a výhody jednoduchých odpovědí na složité otázky. Ve vztahu k jiným skupinám by pak bylo nutné přiznat si limity svého poznání a svých názorů.

Fundamentalismus vede nutně k tuhému legalistickému (zákonickému) způsobu života, který ovládá nejen duchovní praxi členů sekty, ale i detaily praktického života. V sektě je vše sešněrováno velkým počtem předpisů, určujících oblečení, účes, jídelní zvyky, denní režim, výběr partnera, sexuální život atd. Není podporováno svobodné sebevyjádření (např. umění), humor ani kreativita mimo určené mantinely.

Doba členství v sektě přinese členu zpravidla velké množství myšlenkových stereotypů, jež není snadné ani po případném odchodu z této společnosti opustit. V některých skupinách jsou předepsány vzorce, podle nichž členové vedou rozhovor na jednotlivá témata, jinde je nutné osvojit si speciální pojmy formou slovníkových definic, v jiných je nutné mnohonásobné opakování manter. V mnoha se určité „základní pravdy“ opakují tak dlouho, až není dost dobře možné je ani zpochybnit. Sekty také často vedou své členy k tomu, aby si „vyčistili“ mysl od všeho, čím byla před příchodem do skupiny „zanesena“, a zavrhli tak do té doby používané „nesprávné“ způsoby myšlení.

Odchod ze sekty není lehký i kvůli množství investovaného času, prostředků či obětí, které taková organizace od svých členů vyžaduje. Tím, že kontroluje prakticky celý život svých následovníků, přivádí je taková skupina do množství situací, kdy se pro ni angažují. Míra tohoto angažmá je pochopitelně v různých skupinách různá, výjimkou však nejsou roky plného

pracovního nasazení, obět' vlastního majetku, či dokonce ochota položit svůj život. Čím více člověk investuje, tím bolestnější je pro něho přiznání, že skupina takových obětí nebyla hodna, a tím nepravděpodobnější je i jeho rozchod se skupinou.

Nejtěžší je ale tento rozchod, pokud se sektě podaří svého člena izolovat. Je častou zkušeností rodičů, manželů či přátel, že jejich nejbližší se jim po setkání se sektou stále více a více ztrácel. Příčinou mohlo být odmítnutí těchto „starých svazků“ ze strany sekty a osočení těch, kdo doposud stáli nejbliže. Jinou příčinou může být onen rozdělený černobílý svět, jehož hranici není možné za obětí sekty překročit, nebo třeba „jen“ jiné pojmosloví a jiný způsob myšlení, které postaví mezi bývalé blízké lidi komunikační zeď. Pokud se taková izolace podaří a následovník nemá jiné blízké lidi než ty „své“ v sektě, je pro něho odchod téměř nemožný.

Tyto všechny charakteristiky činí ze sekty uzavřenou společnost. Projevuje malý zájem o život vnější společnosti, její členové se zřídka angažují v politických stranách, občanských sdruženích či sportovních klubech. Zcela výjimečná je i dlouhodobá a konkrétní sociální práce. Sekta si nečiní starost o lidi, kteří jí nemohou být prospěšní, např. o staré, tělesně postižené, narkomany apod.

Uzavřena je i vůči vnějšímu posuzování a kritice (kritik nemá pro její členy žádnou autoritu a patří ostatně do vnějšího - nepřátelského - světa) a vůči svobodnému toku informací vůbec. Chování sekty k členům či potenciálním členům a k těm, kdo o členství neuvažují či ho třeba již zrušili, bývá diametrálně odlišné. Sekta nechápe sebe samu jako veřejnou službu, otevřenou každému bez ohledu na jeho motivy a postoje. Daleko více jí jde o vytržení člověka z jeho dosavadního působiště a bezohledné přesazení za plot vlastní zahrádky.

6.4 Nábor do sekty

Při náboru do sekty jsou využívány metody psychické manipulace. Psychická manipulace může být zaměřena na různé složky osobnosti.

Podstatné je, že pokud dochází k ovlivnění jedné z nich, vede potřeba integrity osobnosti postupně ke změnám i v oblastech, které nebyly manipulovány nebo nebyly ovlivněny v takové míře.²⁹

Při psychické manipulaci se vytvoří taková atmosféra, aby adept nabyl dojmu, že se právě nyní jedná o jedinečnou příležitost, pro niž se vyplatí dát stranou část svého pohodlí. V prostředí bojové pohotovosti bývá zahlcen novými informacemi s setkávání s velkým množstvím nových informací. Bývá připraven o volný čas a dostatek spánku, takže má málo příležitostí a sil si svou novou situaci promyslet a zhodnotit ji. Oblíbeným postupem je i jeho vmanipulování do role dítěte, která má odložit komplikované myšlení a uvolnit se společenskými hrami. Velmi silný bývá tlak skupiny, do níž jsou vmíšeni pokročilí členové, s nimiž se mohou adepti snáze identifikovat. Tyto postupy bývají završeny adeptovým osobním slibem a jeho slavnostním přijetím do skupiny. Noví členové nábor vnímají jako své svobodné rozhodnutí.

Je časté a typické, že počáteční nadšení nového člena je podchyceno do množství aktivit, které naplní jeho volný čas a postupně je mu zabráněno věnovat se dřívějším zájmům. Tyto aktivity nebývají deklarovány jako povinné, bývá ovšem naznačeno, že neúčast by byla na škodu pro něj a i pro vztahy s novými přáteli. Nový člen je laskavým chováním manipulován do časově náročného životního stylu, z jehož tempa lze jen těžko slevit bez mučivých výčitek vychladnutí, opuštění počátečního nadšení nebo zrady. Přemíra akcí a aktivit, která vypadaly jako dobrovolné a inspirující, se stávají povinnostmi, která je splňována kvůli jiným lidem.

Tam, kde byla zpočátku láska, časem přichází strach a vnitřní napětí. Nováček dříve nebo později pocítí, že láska není bezpodmínečná. Bývá vázána na jeho výkon. Při příchodu se od něho příliš nečekalo, ale časem mu skupina začíná dávat najevo, že by pro ni měl pracovat. Postupně se zvyšuje množství nasazení, jež by měl ve prospěch skupiny věnovat. Na výsledcích závisí pochvala, obdiv i láska skupiny. Touha po takové míře lásky a uznání, jaké se mu dostalo na počátku, vede člena k tomu, aby dříve či později ztratil ve snaze dosáhnout vysokého výkonu jakkoli zábrany. Zde je také třeba hledat kořeny

²⁹ Vágnerová, 1999, str. 386

zbožných lží, které jsou tak překvapivé u těch členů sekty, kteří byli dříve zcela pravdomluvní.³⁰

Výsledky práce člena sekty bývají dávány do přímé souvislosti s jeho duchovní pokročilostí. Je za ně odpovědný. Postupně se v jeho životě stává důležitějším pocit viny. Za jakýkoli neúspěch osobní či kolektivní se člen sekty cítí vinen. Aby získal zpět souhlas sekty a její odpuštění, je ochoten přiznat cokoli. Žije ve stálém vědomí drtivé nedostatečnosti. Pocit viny se stává účinným hnacím motorem a způsobuje až neuvěřitelné výkony jednotlivých členů. Neúspěchy se neřeší. Dynamika skupiny nedovoluje přiznat jakýkoli problém. Pokud se stane zřejmým, čte se více posvátných textů, poslouchá se více motivačních kazet, probíhá více modliteb nebo meditací. Největším zatížením vinou a totální životní prohrou by bylo sektu opustit.

Jsou-li poznávací procesy v sektě vázány na citově uspořující atmosféru, je jen přirozené, že určitých informací se členům může dostat až tehdy, když jsou na ně citově připraveni. Na základě přístupu k informacím se v náboženských skupinách vytváří hierarchie – dosáhnout vyššího stupně v žebříčku skupiny znamená vědět o skupině více. To vede k utajování informací před veřejností a před méně pokročilými členy a ke vzniku dvojího druhu literatury. Utajeny bývají ty informace, které by pro ně mohly být nestravitelné nebo pro něž se zatím nemohli dostatečně osvědčit či skupině zavázat. Navenek sekty vystupují pod nic neříkajícími názvy, utajeny za zákrytnými organizacemi či alespoň bez údajů o svém původu, počtu členů, struktuře atd.

Nejsou to pozitivní city, jimiž je jedinec motivován a které podporují jeho příslušnost k tomuto typu náboženské společnosti. Sekty cílevědomě a trpělivě budují ve svých členech představu nebezpečného nepřítele, který sektu neustále pronásleduje a před nímž je nutno mít strach. Pocit strachu a ohrožení bývá vyvoláván i pravdivými, ale nezřídka jednostranně interpretovanými informacemi o katastrofách, světové ekologii, ekonomice nebo globálních problémech. Podobně se hovoří o otázkách, které trápí západní civilizaci např. rozpad tradičního chápání rodiny a autority, o kriminalitě, rasismu.³¹

³⁰ Vágnerová, 1999, str. 386

³¹ Vágnerová, 1999, str. 386

Tyto obavy pomáhají kreslit černobílý obraz, v němž se vše dobré nachází ve světě sekty, vše zlé, zkažené, povrchní, podléhající zkáze či finální globální katastrofě ve světě mimo tuto skupinu. I to, co by se jevilo ve vnějším světě jako dobře je pouze Potěmkinovou vesnicí, za jejími kulisami je vše prohnilé. Podobně ostrá čára mezi oběma světy probíhá též ve smyslu času. Před příchodem do skupiny bylo vše zlé nebo nesprávné, po příchodu se rázem ocitli v jásavém světle. Překročit tuto hranici mezi my a oni, dobrem nebo zlem a opustit takovouto skupinu je jako vydat se do nepřátelského světa, jehož případná skutečná nebezpečnost byla černobílou propagandou mnohonásobně zveličena.

S černobílým obrazem světa souvisí výlučnost, která je pro sekty charakteristická. Tyto společnosti vzbuzují ve svých členech pocit výjimečnosti a nadřazenosti, která může být dána zvláštním a jedinečným poznáním, jehož se jim údajně dostalo. Taková poznání jsou považována za důležitá v kosmickém dosahu. Většinou sekta zahrnuje do svého výkladu světa i periodizaci dějin. V takovém případě se ocitáme v poslední vrcholné etapě. Opustit skupinu znamená současně opustit prostředí společenské seberealizace a zradit to, co v člověku utváří pozitivní obraz v něm samotném.

Pocit výlučnosti musí být nasycován poukazem na odlišnosti od víry či náboženské praxe jiných náboženských společností. Tyto odlišnosti od víry nebo náboženské praxe jiných náboženských společností. Tyto odlišnosti je třeba zdůraznit pro pocit výlučnosti a opět na údajně jediném správném výkladu světa nebo literárních pramenů, z nichž skupina čerpá. Tak je nejen velmi posilován fundamentalismus a přímočarý přístup k problémům, ale je vyloučen jakýkoli skutečný dialog, v němž by partner nebyl pouhým objektem misie. I znemožnění dialogu je pro sektu výhodné, protože je pak zabráněno jakékoli případně kritice. Kvůli fundamentalismu se někdy stane, že největšími bojovníky proti sektám jsou jiné sekty. Opuštění takto výlučné fundamentalistické skupiny je velmi nesnadné, protože s sebou nese i ztrátu majitelství pravdy a výhody jednoduchých odpovědí na složité otázky. Ve vztahu k jiným skupinám by pak bylo nutné přiznat si limity svého poznání a svých názorů.³²

³² Vágnerová, 1999, str. 386

Fundamentalismus vede nutně k tuhému legalistickému způsobu života, který ovládá nejen duchovní praxi členů sekty, ale i detaily praktického života. V sektě je vše sešněrováno velkým počtem předpisů, které určují oblečení, účes, jídelní zvyky, denní režim, výběr partnera. Není podporováno svobodné sebevyjádření, humor, kreativita mimo určené mantinely.

Doba členství v sektě přinese členu velké množství myšlenkových stereotypů, jež není snadné pro případném odchodu z této společnosti opustit. V některých skupinách jsou předepsány vzorce, podle kterých vedou členové rozhovor na jednotlivá témata. V mnoha se určité základní pravdy opakují tak dlouho, až ji nelze zpochybnit.

Tyto všechny charakteristiky činí ze sekty uzavřenou společnost. Projevuje malý zájem o život vnější společnosti, její členové se zřídka angažují v politických stranách, občanských sdruženích nebo sportovních klubech. Zcela výjimečná je i dlouhodobá a konkrétní sociální práce. Sekta si nečiní starost o lidi, kteří jí nemohou být prospěšní.

Uzavřena je i vůči vnějšímu posuzování a kritice a vůči svobodnému toku informací vůbec. Chování sekty k členům nebo potenciálním členům a k těm, kdo o členství neuvažují nebo ho třeba již zrušili, bývá diametrálně odlišné. Sekta nechápe sebe samu jako veřejnou službu, otevřenou každému bez ohledu na jeho motivy a postoje. Daleko více jí jde o vytržení člověka z jeho dosavadního působiště a bezohledné přesazení za plot vlastní zahrádky.

6.5 Fáze závislosti na sektě

Je to období, kdy jedince vzal názor sekty za svůj vlastní. Je přesvědčen, že učení sekty je jediná pravda, nadřazena dřívějším hodnotám a vztahům. Názory ostatních lidí nejsou a ani nemohou být považovány za správné. Sektě je člověk podřízený, ale vůči jiným lidem se chová nadřazeně. Izolací od běžného prostředí a působením v sektě se změnil, stal se jinou osobností než byl předtím.

Mezi základní znaky nové identity³³ patří:

- A) nekritičnost
- B) skupinová identita.

6.6 Odchod ze sekty

Působením sekty je možno hodnotit jako dlouhodobou stresovou situaci, respektive deprivaci v oblasti některých potřeb. Nemusí jít jen o psychické potřeby jako např. potřeba intimity, soukromí, potřeba citového stavu, ale i o nedostatek jídla a fyzické vyčerpání.³⁴

Mnozí lidé sektu po určité době opustí, ale odchodem jejich problémy nekončí. Představa, že stačí, když člověk ze sekty odejde, a vše bude v pořádku, je nereálná a naivní. Potíže mohou přetrvávat různě dlouho.

Obvyklé potíže spojené s odchodem ze sekty³⁵:

- pocity odcizení a dezorientace
- pasivita a neschopnost samostatného rozhodování
- neschopnost kriticky uvažovat
- poruchy emočního prožívání
- ztráta spontaneity
- socializační potíže
- potřeba víry
- zdravotní potíže
- flashbaky (spontánní návraty psychických stavů, které jedinec prožíval v době života v sektě).

Lidí, kteří strávili nějaký čas v sektě, bývají pasivní. Protože jsou zvyklí na tvrdý řád a na to, že za ně rozhoduje někdo jiný, zapomněli, co to znamená samostatně myslet. Jejich neschopnost rozhodovat o svém životě,

³³ Vágnerová, 1999, str. 385

³⁴ Vágnerová, 1999, str. 389

³⁵ Vágnerová, 1999, str. 390 - 391

může být tak silná, že připomínají malé děti. Volný čas a nečekané události jim způsobují potíže. Nemají smysl pro humor. Když lidé stráví nějaký čas v prostředí sekty, utrpí jejich myšlení. Tito lidé mají velké potíže s komunikací. Členové sekty obvykle trpí mnoha chorobami zapříčienými stresem.

6.7 Sekty a jejich nebezpečí

V souvislosti se sektami se často hovoří o jejich nebezpečí. Často uváděným argumentem v neprospěch sekt bývá závislost jejich členů na vůdci či jeho organizaci. Tato závislost může doznat obrovských rozměrů a může způsobit újmu na zdraví nebo ztrátu života. Ve většině případů není závislost tak dramatická. Závislost na sektě je v určitém smyslu horší než závislost na droze. V případě drog si uvědomujeme vážnost situace. Závislý na sektě si žádnou potřebu nepřipouští a v případě, že jeho okolí nesouhlasí, vykládá si to jako potvrzení správnosti své cesty.

Sektě členové nepodléhají bezvýhradně a v některých případech si zachovávají kritické myšlení. Naděje „prozření“ a odchodu ze sekty vždy trvá. Dále je třeba vzít v úvahu, že určitá část lidí o závislost velmi stojí a že zakotvení v sektě pro ně nemusí být zdaleka nejhorším řešením. Bez sekty by pravděpodobně upadli pouze do jiného typu závislosti. Několik případů substituce drogové závislosti za závislost na sektě tuto skutečnost potvrzuje.³⁶

Pro ty, kteří považují za kritérium kvality života štěstí jeho nositele, je třeba zdůraznit, že lidé v sektách bývají v prvních fázích šťastni. Jejich stav se dá přirovnat k silné zamilovanosti, objevují smysl života a duchovní rozměr, připadají si důležití a seberealizovaní. Je jen otázka, jak dlouho jejich štěstí skutečně trvá než je vystřídáno povinným štěstím člověka, který nemůže nedostatek štěstí přiznat, natož pak skupinu opustit.

Dalším nebezpečím je společenská izolace členů sekty. Okolí člověka, který je členem sekty, velmi nelibě nese odcizení, rozvolnění vztahů a komunikační zeď, která mezi ním a jeho nejbližšími vyroste. Běžný je chlad

³⁶ Vojtíšek, 1999, str. 28

v rodině a ztráta přátel. Členství v sektě znamená opuštění školy, zaměstnání a rezignaci na odborný růst.

Odchod ze sekty je považován za jeden z nejvíce traumatizujících zážitků a někdy se neobejde bez psychiatrické pomoci.

Někteří lidé o izolaci stojí. Důvodem může být špatné rodinné prostředí, milující a omezující prostředí. Právě z hlediska izolace jsou sekty považovány za nebezpečné především pro děti, které v jejím prostředí vyrůstají.

Nebezpečnost náboženské skupiny nezáleží na jejím učení nebo na způsobu života jejích členů. Největší nebezpečí skýtají skupiny, které se vyznačují velkou závislostí na vůdci a velkou izolovaností svých členů, tedy těmi oblastmi nebezpečnosti, které jsou nejvíce diskutabilní a nejméně změřitelné a popsitelné. Závislost a izolace se mohou postupně stát extrémními, že umožní nejotřesnější činy (vraždy, sebevraždy).

Z této skutečnosti vyplývá, že všechny skupiny s charakteristikami závislosti a izolace mohou být potenciálními ohnisky těchto činů, pokud se skupina z nějakého důvodu zahřeje, že tento výbuch násilí umožní.

6.8 Sekta a její okolí

Je velmi nepravděpodobné, že sympatizant opustí náboženskou skupinu jen proto, že byla označena za sektu. Označení sekta zažene skupinu do izolace, utvrdí ji v přesvědčení o její výjimečnosti, o nutnosti bránit se před vnějším světem. Jednotlivcům nepomůže k ničemu jinému než k pocitu hrdinství a trpělivosti. Neuvážené a unáhlené označení některé skupiny za sektu z ní sektu může vytvořit.

Dokonce i v případě, kdy některá náboženská skupina nese nejednu uvedenou charakteristiku, je daleko vhodnější mluvit o znacích sekty, sektářském chování než nekompromisně používat výraz sekta. Nejvhodnější je konkrétně poukázat na to, v čem se skupina chová nesolidně, manipulativně, lživě, i když takový poukaz nebude jistě vítán, ba často ani brán v úvahu. Ve

styku s takovou skupinou je třeba zachovat naději, že vývoj může leccos změnit a leccaké nepřijatelné praktiky uhladit.

Existuje několik faktorů, které mohou ovlivnit náš úsudek.

Na předním místě je to skutečnost, že jednotlivec může prožívat příslušnost k jakékoli skupině tak, jako by se jednalo o sektu. Společnost nemusí mít sektářské znaky a sektářské se chování jedince může být způsobeno jen jeho osobní a duchovní nevyzrálostí. Je například zřejmé, že mnoho konverzí je provázáno nekritickým obdivem k nové společnosti, pocitem výlučnosti, přejímáním vzorů. Ve většině případů je však tento první stupeň duchovního života po čase vystřídán stupni dalšími, v nichž se již daleko více projevuje tolerance, smysl pro rovnováhu, vidění souvislostí.

Každá náboženská společnost nese na začátku svého působení rysy, pro které může být považována za sektu. Bývá tvořena lidmi, kteří se nacházejí na výše zmíněném prvním stupni duchovního života. Právě ti totiž shledávají k utvoření takové skupiny dostatečné důvody. Sama novost skupiny, novost vztahů mezi jejími členy a bojové podmínky při jejím vzniku zakládají silně emotivní atmosféru, v nichž nemusí být slyšen hlas rozumu. Vznik nového náboženského proudu musí být způsoben silnou osobností, která se pro následovníky pochopitelně stává autoritou. Nová náboženská společnost musí být alespoň do jisté míry fundamentalistická v výlučná, jinak by ztratila důvod své existence. Ke startu takového společenství patří i misijní aktivita, která může být natolik nevyzrálá, že je z vlastního nadšení schopna používat i manipulativních technik.³⁷

Rozdíl mezi kvalitní a nekvalitní náboženskou společností není vidět hned. Rozdíl nastává až tehdy, kdy dané společenství již není tak nové a kdy je možno poznat, zda se vyvíjí zdravě nebo ne. Za zdravý a přirozený vývoj je možné považovat oslabení role emocí, zvnitřnění víry a neomezování rozumu. Je jen přirozené, když časem ustoupí fundamentalismus a když skupina začne spolupracovat s jinými náboženskými i občanskými uskupeními.

Nejdůležitější pro další fungování nového náboženského směru je pravděpodobně otázka vůdce a jeho autority, protože je to právě vůdce, který může vývoj své skupiny rozhodujícím způsobem ovlivnit.

³⁷ Vojtíšek, 1999, str. 27

Dále je pak třeba připomenout, že i v rámci širších nesektářských náboženských společností se mohou vyskytnout společenství, která mají charakter sekty. Záleží na tom, zda společnost má dostatek chuti a síly se s těmito jevy vypořádat. Mělo by být samozřejmé, že sektářské praktiky budou odhaleny, diskutovány a kritizovány uprostřed této společnosti.

Této kritice se sekty samozřejmě brání. Mnoho z nich má svá oddělení pro styk s veřejností a používá řadu metod, jak ovlivnit především pracovníky médií a státní úředníky.

6.9 Obecné povědomí

Odpověď na otázku, zda lze zabránit náboženskému zneužívání a chránit se před vlivem sektářského jednání, není jednoznačná.

Bylo by žádoucí, aby informace od možnosti negativního působení některých náboženských skupin patřily k obecnému základu vzdělání. Dostupné by měly být konkrétní a základní informace o jednotlivých sektách, církvích, náboženských společnostech, s nimiž lze přijít do styku.

Bohužel neexistuje publikace, která by obsahovala informace o všech skupinách, v nichž by mohlo dojít k náboženskému zneužívání. Ještě důležitější než tyto dostupné základní informace je schopnost nebezpečnou skupinu rozpoznat i bez konkrétních údajů. Tuto schopnost člověk může rozvinout tím, že pozná základy nejvýznamnějších náboženských systémů (křesťanství, judaismus, ...) a začne přemýšlet o jejich poselství a působení.

Směr, v němž lze hledat kritéria pro posouzení přínosu či případného nebezpečí náboženských skupin, mohou poskytnout následující lidská práva v oblasti náboženských, ale i jiných skupin a na ty, u kterých je možno se obávat určitých nebezpečí.

Mezi těmito lidskými právy je na prvním místě právo na informace o skupině, s níž člověk přichází do styku. Především má člověk právo vědět, že skupina je náboženská a že se nejedná o psychoterapii, společnost studentů, kteří se jen tak scházejí. Dále má právo vyžádat si řády té které společnosti a její vyznání, právo se dozvědět, čímž se odlišuje od podobných společností a

proč, právo znát organizační strukturu, má právo vědět, jak je organizace financována, znát jejího zakladatele, vědět, jakým způsobem jsou ustanoveni představitelé, jak mohou být odvoláni atd. Takové otázky mohou vyvolat pocit viny u tazatele za zvědavost či podezíravost, ale tyto pocity jsou zcela neoprávněné.

Dále existuje domněnka, že nově příchozí člověk či zájemce má právo na všechny informace, které se týkají náboženského života společnosti, a tedy i ty, kterým třeba nebude rozumět. Přicházející člověk má právo dozvědět se, co ho v té které náboženské společnosti čeká. S tímto právem souvisí i požadavek, aby informace byly sdělovány tak, aby nedošlo ze strany náboženské společnosti k úmyslnému nedorozumění, které by se vysvětlilo až v době, kdy opuštění této společnosti by bylo značně ztížené.

Jiným právem nábožensky hledajícího člověka je, aby tyto informace mohl člověk sám svobodně zpracovávat, tedy, aby bylo dodrženo právo na individuální poznání. Až příliš mnoho náboženských skupin používá určité technologie, jak následovníkům vstřípit své informace a zbavit je kritického filtru.

Současně s právem na individuální poznání by mělo být člověku zaručeno právo na individuální víru, právo na diskusi a pochybnosti. V sektě nebývá diskuse možná, pochybnosti se neuznávají, protože jsou projevem malé víry.

Dalším právem svobodného náboženství je právo na rozum. Člověk má právo, aby zapojil rozum i do svého náboženství. Neměl by být potlačován poukazem nato, že levá hemisféra našeho mozku je příliš rozvinutá na úkor pravé, která má na starosti cit, intuici. Je potřeba, aby se obě hemisféry vyrovnaly, a proto je potřeba dát přednost imaginaci nebo intuici před rozumovým poznáním.

S opuštěním rozumu souvisí i meditace, recitace manter, tedy rituály, které mají vést k vyprázdnění mysli člověka.

V oblasti náboženství má člověk právo autenticky prožívat své city. V mnoha skupinách je nemožné přiznat, že člověk má s něčím problém. Problém je bagatelizován s poukazem na to, že v tomto stupni víry nebo oddanosti má takový problém každý. Tím se problémy odsouvají a potlačují a přinášejí pocity viny.

S omezením tohoto práva se výrazně setkáme u směrů, které patří do hnutí lidského potenciálu a které hlásají pozitivní myšlení nebo vyznání. V takových směrech se není možno o problému zmínit, protože by to okamžitě znamenalo dát onomu problému moc nad člověkem, problém by se materializoval. Negativní city není dovoleno projevovat i v jiných skupinách. Jinde se můžeme setkat s nedostatkem pravdy a upřímnosti. Omezení pravdivosti slov i citů se jenom zvětšuje propast mezi tou kterou náboženskou skupinou a okolním světem.

Dalším právem je právo na přirozené prostředí. Náboženská skupina, která bezohledně ruší vztahy svých členů k rodině, manželům, přátelům a nahrazuje je vztahy s jinými příslušníky skupiny, by nám měla být podezřelá. První útok takové skupiny mří zpravidla na rodiče a přátele. Manželství je torpédováno vytvářením negativního vztahu k tělu, kdy za neduchovní je považován sex. Chování náboženské skupiny vytváří v rodině, mezi přáteli komunikační zeď.

Při vytváření nové sociální příslušnosti člověka se často jeho svět rozpadá na černou a bílou polokouli. Je zdůrazněna protikladnost a nesmiřitelnost obou světů, komunikace s okolím je omezena. Čerpání podnětů z okolí se nedoporučuje, protože to znečišťuje, měla by se číst hlavně posvátná literatura. Příslušník takové náboženské skupiny do sebe rychle saje všechno, co ke skupině patří, osvojuje si její slovník. Od zdravé náboženské skupiny bychom měli vyžadovat právo na plastické vidění světa.

Některé náboženské skupiny odchod svých příslušníků velmi dramaturgizují a ti se pak mohou stát až jejich bojovnými odpůrci.

6.10 Dvojí nebezpečí

Sekty potřebují zdravé, veselé, energické a relativně vzdělané lidi, kteří mohou dát peníze, čas a svůj talent do služeb sekty. Členové sekt jsou lidé s průměrnou a nadprůměrnou inteligencí. Mnozí mají vysokoškolské vzdělání. Lidé se k sektě připojují prostě ze zvědavosti nebo proto, že hledají vlastní identitu. Potřebují se odpoutat od domova a myslí si, že získají nezávislost.

Hledají smysl a odpovědi na své duchovní otázky. Nejvíce jsme náchylní k vyslechnutí verbířů sekt, když:

1. máme pocit, že potřebujeme nalézt rychle odpovědi na otázky
2. máme otřesenou sebedůvěru, prožíváme nejistotu o svých hodnotách a víře
3. se nalézáme v nejisté nebo neobvyklé situaci.

Dospívající se občas setkávají se situacemi, které mohou jejich pocit neporozumění světu a nespokojivosti ještě zvýšit:

1. rozchod s dívkou nebo chlapcem
2. rozvod rodičů
3. smrt kamaráda nebo člena rodiny
4. přestěhování
5. změna školy
6. první opuštění domova.

Mnoho členů sekt se ke společenství připojí ve věku 16 až 20 let. Sekta si cení jejich energie a talentu. Mladí lidé si navzájem víc věří a více mezi sebou komunikují. Jelikož je společenství neustále v pohybu, není výjimkou, že se mladí lidé odstěhují do jiné části světa. Některé sekty skrývají své nábory pod různými kurzy (např. kurzy sebezdokonalování). Mladí lidé, kteří vyrůstají v dysfunkčních rodinách, mívají nízké sebevědomí. Děti z dysfunkčních rodin se za sebe stydí a velice brzy se chytí do osidel snahy uspokojení pouze z komunikace s druhými dětmi, ze školních úspěchu nebo sportu. Bohužel některé skončí v sektářských společenstvích. Dysfunkční rodiny mohou skrývat zcela různé obsahy, ale v zásadě fungují podle jednoho základního principu:

1. nemluvit o svých pocitech
2. neprožívat své pocity
3. nevěřit nikomu kromě členů rodiny.

Pravidla, podle nichž žijí tyto rodiny jsou velice podobná těm, podle nichž žijí sektářská společenství.

V dobách, kdy aktivně hledáme orientaci ve svém životě, může být setkání se sektami velkým pokušením, neboť nabízejí odpověď bez úmorného hledání smyslu života. Morální autorita sekt je pro mnohé lidi pohodlná, neboť jim poskytuje iluzi bezpečí a zbavuje je tíživé nutnosti rozhodovat se samostatně. Sekty vytvářejí dojem, že vztahy v nich přetrvávají navždy. Ještě lépe nabízejí cestu, jak řešit problémy ruku v ruce s druhými. Členové mívají pocit, že jsou součástí nějakého velice důležitého dění a jejich životy tím také nabývají na důležitosti. Někteří rodiče umístí své děti do spárů sekt, aby je zbavili návyku na drogy nebo alkohol.

6.11 Vliv náboženských sekt na děti

Náboženské sekty nemají zájem podporovat běžné lidské vztahy. Rodina je v mnoha směrech nežádoucí, překází vytvoření prioritního a nekritického vztahu k sektě, může být zázemím narušujícím závislost na sektě a oporu v případě odchodu.

Každá sociální organizace si chce zajistit další existenci, proto má výhradní zájem na výchovném působení na děti. Proto bývají u členů sekty rodičovská práva minimalizována. Dítě bývá považováno za majetek sekty, způsob výchovy určuje vůdce sekty. Jsou narušeny rodičovské role a z toho vyplývající chování a vztahy rodičů k dětem. Někdy rodiče nemají na děti čas kvůli účasti na aktivitách sekty, nesmějí se s nimi stýkat, když oni chtějí, nemohou se k nim chovat typicky rodičovsky.³⁸

Existují i případy, kdy rodiče po vlivem sekty děti fyzicky týrají nebo je dokonce zabíjí.

Jindy je naopak podporována soudržnost rodiny do té míry, že rodiče jsou s dětmi neustále, brání jim kontaktu s vrstevníky, hledají možnost, jak se vyhnout školní docházce, aby bylo dítě izolováno od vlivů vnějšího světa.

Výchova dětí je zaměřena na podřízení řádu a učení sekty, na podporu loajality ke skupině, respektive vůdci. Děti se nemohou samy rozhodnout pro opuštění sekty. Jsou tedy primárně závislejší. Vzhledem ke své psychické i

³⁸ Vágnerová, 1999, str. 391

somatické nezralosti jsou zranitelnější. Nevhodné vlivy mohou narušit jejich tělesný a psychický rozvoj a poškodit je více a trvalejším způsobem než dospělí.

Děti, které se svými rodiči žijí v náboženské komunitě, mohou trpět komplexní deprivací, zahrnující různé formy strádání:

tělesné

- špatná výživa, nedostatečné oblečení, nedostatek spánku, tělesné přetěžování, bytí a sexuální zneužívání

psychické

- nedostatek možnosti uspokojit potřebu citové jistoty a bezpečí, vytvořit si stabilní a spolehlivý vztah s matkou a dalšími lidmi
- nesmyslné zákazy citových projevů a spontaneity
- citové strádání dětí – nedostatečná sebedůvěra a důvěra k lidem
- nedostatek přiměřené stimulace a výchovy – děti často nechodí do školy, nemají příležitost získat běžné sociální zkušenosti, v sektě se naučí způsobům chování, které jsou z hlediska majoritní společnosti nepřijatelné nebo nápadné, budou mít jiné hodnoty a naučí se respektovat normy, jejich základní zkušenost bude v mnoha směrech odlišná od zkušenosti dětí vyrůstajících v běžném prostředí

Velká psychická nebezpečnost sekt vedla ke vzniku různých skupin a organizací, které se zabývají studiem sekt nebo praktickou pomocí jejich obětem. Podle O. I. Štampacha hrozí riziko, že se bude odpovídat na podobné podobným. Za sporné lze považovat v rámci antisektářského hnutí tzv. deprogramovací týmy, které užívají k překonání následků manipulace deprogramování, které je založené na analogických metodách působení sekt.³⁹

6.12 Typy sekt a náboženských směrů

Sekty lze rozdělit do několika kategorií.

Dělení sekty podle postoje k okolnímu světu:⁴⁰

Sekty s negativním postojem vůči světu

Tyto skupiny zdůrazňují zvrácenost systému světa a nutnost být před ním ochráněn. Mají sklony odloučit své věřící z širší společnosti a vytvořit oddělený, komunitní životní styl např. Boží děti, Haré Kršna.

Sekty s lhostejným přístupem k světu

Sekty s tímto přístupem tolerují sekulární společnost, ale zároveň své věřící povzbuzují, aby ve světě usilovali o čistší a duchovnější život, aby se snažili být ve světě, avšak nikoli ze světa. Členové takových skupin se stýkají navzájem spolu, ale obvykle nezřizují oddělení komunitního systému. Podílejí se na normálních světských činnostech jako je zaměstnání nebo studium. Typickým zástupcem této skupinou jsou moonisté.

³⁹ Vágnerová, 1999, str. 392

⁴⁰ Wilson, Enroth, 1994, str. 82

Sekty zkrášlující svět

Tyto skupiny vědomě usilují o posílení svého potěšení z účasti na životě širší společnosti. Mnohé z nich se prohlašují za nenáboženské. Některé z těchto skupin se považují za citlivé vůči společnosti, jejich nejvyšším cílem je proměna a zlepšení sebe sama. Do této kategorie patří Scientologická církev, Transcendentální meditace.

Jiné dělení se objevuje v publikaci *Víry a vyznání*⁴¹, kde jsou stanoveny 4 hlavní skupiny:

1. sebezdokonalující sekty, usilující o sebepoznání a zdokonalování osobnosti např. scientologie
2. východní skupiny, akcentující mystické učení orientální filosofie a náboženství např. Haré Kršna
3. sjednocovací skupiny např. Moonova Církev Sjednocení
4. z křesťanství vycházející skupiny, jakkoli z nich některé nelze nazvat křesťanské např. Rodina

Za určitý vymežující faktor je možno používat sekty mládeže⁴², které začaly vznikat na přelomu 60. a 70. let. Za charakteristické zástupce jsou považováni:

Církev sjednocení

Haré Kršna

Scientologická církev

Rodina

Transcendentální meditace

⁴¹ Langlexová, Butterworth, Allan, 1993, str. 65

⁴² Hora, L.: Problematika tzv. alternativní religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže. Praha. Karolinum 1995, str. 14

Jiné dělení uvádí Rejchrt ve své knize Pavučiny:⁴³

Mistři zneužití naděje

Život bez zábran

- Rodina
- satanismus

Spasení přichází z Ameriky

- mormoni
- jehovisté

Inspirace Východem

- Sri Chimnoy
- sahaja jóga

Poselství o jednotě

- baháismus

Nabídka zdraví a úspěchu

- scientologie
- Transcendentální meditace
- Křesťanská věda
- Extrémní charismatici

Život v odříkání

- Haré Kršna
- monisté

⁴³ Rejchrt, 1995, str. 33

7. Rozdělení sekt

Jak jsem již uvedla sekty lze rozdělit do několika kategorií. Při popisu vycházím z dělení religionistického.

7.1 Sekty s křesťanským pozadím

7.1.1 Mormoni

Celý název je Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů. Byla založena roku 1830 a nynější název má od roku 1837. Považuje se za jedinou obnovenou církev. Jejím zakladatelem je Joe Smith. Klade důraz na misi, vzdělání, sport, rodinný život. Původní mnohoženství bylo zrušeno. V centru mormonismu v Salt Lake City v Utahu se nachází největší genealogický archiv na světě, umožňující vyhledávání dosud nepokřtěných mormonů, za něž se stávající mormoni dávají zástupně křtít.

Učení vychází ze Smithova údajného nálezu zlatých desek popsaných egyptskými hieroglyfy. Se svým společníkem Oliverem Cowderym Smith tyto zlaté desky překládal tak, že je četl pomocí zázračných kamenů, takže pod egyptskými hieroglyfy viděl písmo v angličtině. Jeho společník za plentou zapisoval to, co mu Joe Smith diktoval. Po skončení překladu prý anděl zlaté desky odnesl do nebe. Tento překlad tvoří základní knihu mormonismu – knihu Mormon.

Úspěch knihy Mormon byl zajištěn pravděpodobně z velké míry tím, že dodával čtenářům vědomí důležitosti Ameriky, zakotvil do nebeského dění vymoženosti americké demokracie a vysvětloval specifika americké sociální scény. Jiným možným vysvětlením nebývalého úspěchu této nové víry je zvýšení sebevědomí členů, spolkaření, nejrůznější společenské a sportovní aktivity, citlivost k sociálně slabým lidem atd. Jistou roli mohlo sehrát i zabudování prvků lidové pověry a magie do systému nové víry např. dodnes nošené tzv. garmenty, tedy zvláštní spodní prádlo, která má majitele uchránit

před zlem a nemocemi. Tyto garmenty obdrží každý mormon, která dosáhl zasvěcení v chrámu. V chrámu probíhají obřady křtu i zasvěcení. V chrámech uzavírají mormonští manželé také věčný sňatek, který je nutný pro vstup do třetího, nejvyššího, nebe. Manželská věrnost a rodinný život je v Církvi Ježíše Krista svatých posledních dnů velmi ceněna.

Současná mormonská misie je stále velmi úspěšná, především v zemích tzv. třetího světa. Členům vyhovuje, že se nacházejí mezi slušnými lidmi a jsou za svou církev upřímně vděční, protože jim poskytne velmi dobré sociální zázemí i pocit dobré mravní úrovně. Naplní veškerý jejich volný čas a poskytuje jim i sociální záchrannou síť. V České republice působí přes sto misionářů, kteří chodí od města k městu. Tito misionáři jsou mladí cizinci (velkou většinou Američané), kteří po studiu na vysoké škole přijíždějí do ciziny, chlapci na 24 měsíců a dívky na 18 měsíců.

7.1.2 Svědkové Jehovovi

Tato společnost byla založena v roce 1884 a její zakladatel byl Američan Charles Taze Russell, nynější název má od roku 1931. Typické je pro ně očekávání brzké armagedonské bitvy, která zahájí údobí konce světa. Sto čtyřicet čtyři tisíc svědků Jehovových označených duchovní pečeti po ní vystoupí na nebesa, kde bude společně s Kristem kralovat na miliony ostatních svědků, kteří zůstanou v pozemském ráji. Po nesplněných proroctvích týkajících se let 1914, 1925 a 1975 nyní odmítají konkrétní spekulace nad datem konce. Jsou známi též odmítáním krevní transfuze a vojenské služby.

Blíží se protestantskému křesťanství, ale některé křesťanské doktríny jsou přísně odmítány. Charakteristický je fundamentalismus při výkladu Bible, doplněný některými věroučnými zvláštnostmi, na nichž svědkové silně lpějí, horlivost v získávání nových členů a přesně vypočítané, ale nikdy nesplněné sliby a hrozby konce světa.

Pro svědky je typická naprostá oddanost jejich vůdcům, kteří autoritativně rozhodují o věcech víry i každodenního života. Hlavním nástrojem vedení tzv. vedoucího sboru jsou publikace (čtrnáctideník Strážná

věž a množství knih, které mají pro svědky platnost Božích příkazů). Tyto publikace jsou chápány jako do poslední čárky závazné. Ostatně již zakladatel Russell prohlašoval své spisy za důležitější než samu Bibli. Jakákoli pochybnost nad instrukcemi v těchto publikacích či třeba jen četba neschválené literatury jsou běžně trestány vyloučením. Je třeba vzít v úvahu, že odříznutí od této údajně jediné organizace Boha Jehovy je tím nejkrutějším trestem, znamenajícím pro provinilce osobní katastrofu a velmi často i těžké psychické a sociální problémy.

Jen při vědomí této absolutní oddanosti autoritě pochopíme, proč jsou svědkové na pokyn Strážné věže ochotni obětovat dokonce i svůj život nebo život svých dětí, jak je tomu v případě zákazu transfúze krve, i v nenápadném odvolání některých dříve důležitých doktrín. Tato zklamání, odvolání a oklamání však vedoucí sbor prostřednictvím Strážné věže nikdy nepřiznal, nýbrž je vždy podává tak, aby vina za „nesprávné pochopení“ dopadla na samotné řádové svědky.

Nebezpečí vyplývají ze zcela nekritického postoje svědků k autoritativnímu vedení. Není možné předpokládat, že by toto vedení plošně přimělo svědky k nějakému tragickému činu, různé zákazy a příkazy však mohou podstatně ovlivnit je i životy jejich dětí např. zákaz transfuze, odmítání slavit narozeniny, Vánoce, ztížený kontakt s těmi, kdo nejsou svědky apod.

Počet členů na celém světě se odhaduje asi na 5,8 milionu, u nás jedná o 16 000 členů.

7.1.3 Církev sjednocení

Neboli moonisté byli založeni roku 1954. Originální název je Asociace svatého Ducha pro sjednocení světového křesťanství. Zakladatel Sun Myung Moon, Korejec žijící v Americe, je považován za druhého Mesiáše, o němž mluví Bible jako o ohlašovateli definitivního konce světa. Velký důraz klade na rodinu, vstup do církve je převážně vázán na sňatek s vybraným moonistou z druhého konce světa.

Podle Moona Bůh touží po naplnění ideálu pravé rodiny. V cestě za tímto ideálem byl ovšem nejprve zklamán hříchem Evy a Adama a pak i

Ježíšem, jehož lidé ukřižovali dříve než se mohl oženit a vytvořit pravou rodinu. A tak musel Bůh – podle Moona – hledat Mesiáše dalších dva tisíce let než našel Moona a jeho manželku Hak Ja Han.

K tomuto učení přicházejí noví členové zpravidla z řad vysokoškoláků oklikou. Seznámí se s mladými, usměvavými a idealistickými lidmi a bývají obklopeni lichotkami a pozorností do té míry, že jsou ochotni věřit tomu, co je jim předkládáno jako fakta, ale dříve nebo později začnou toužit, aby mohli patřit do této krásné skupiny. Teprve postupně se nový adept dozví o mesiáši Moonovi a přijme ho a jeho manželku za své „Pravé rodiče“. Pak bude vyzván, aby se připojil k mesiášovu úsilí vytvořit nový svět. Jako vstupní rituál slouží svatba s partnerem, jenž byl vybrán podle fotografie nadpřirozeným způsobem samotným mesiášem. Partneři pocházejí zpravidla z jiného národa a seznamují se bezprostředně před svatebním obřadem nebo až při něm.

Páry žijí ještě nějakou dobu odloučeně. Během této doby se zkouší jejich oddanost Moonovi např. při získávání peněz pod nejrůznějšími záminkami, prodejem zboží, prací v továrnách, které patří k Moonovu impériu.

Organizační činnost moonistů pomáhá napravit velmi špatnou pověst a vyvolat dojem užitečné a mnohými významnými lidmi podporované neziskové společnosti. Proto vytvářejí desítky zdánlivě nezávislých organizací, které nemusejí na první pohled mít s jejich vírou nic společného a pod krásnými hesly o ideálech míru, sjednocení, rodiny, pokroku či vědy pořádají množství konferencí, festivalů a jiných akcí.

Moonisté jsou typičtí propracovanými způsoby mentální manipulace se svými členy. Kromě toho má Moon světové mocenské ambice. Stále má možnost díky médiím ovlivňovat světovou politiku. Pozoruhodný je také vliv jeho bohatství a spojení s korejskou rozvědkou.

Počet členů se odhaduje na dvě stě tisíc, u nás několik málo set.

7.1.4 Rodina

Je to extrémní sekta založená v roce 1969. Původní název je Děti Boží, později Rodina lásky. Proslulost získala především pro nebyvalé misionářské metody nazývané flirty-fishing, což byl pouze krycí název pro náborovou

prostituci. Zakladatelem je David Berg. Po celém světě jsou vytrvale podezříváni a vyšetřováni pro sexuální zneužívání dětí.

Vychází z křesťanství. S mladými radikálními hippies Berg roku 1968 veřejně vyhlásil revoluci a válku „systému“, jímž myslel stávající establishment a především jeho vzdělávací, církevní a rodinné struktury.

Revoluce proti systému probíhala i v sexuální oblasti. Časem se vyvinula svérázná nábožensky podložená sexuální nauka, v níž jsou všechna slova z Bible o lásce interpretována tak, jako by hovořila o sexu. Komunity začaly praktikovat např. sharing (sdílení se) tj. sex na základě rozpisu, který určil vedoucí komunity. Odmítnutí partnera na rozpisu či jakékoli výhrady ze strany manželů či manželek byly považovány za sobecké a nekřesťanské.

Sex se postupně stal i součástí misijního působení Bergových komunit. Jako metodu k získávání mužských následovníků zavedl Berg tzv. flirtyfishing (laškovné rybaření) při němž se ženské příslušnice vydávaly do barů a nočních podniků, aby prostitutí zvěstovaly Ježíšovu lásku“. Podle Bergova učení je takové nesobecké nabídnutí vlastního těla k prostituci stejnou obětí jako byla smrt Ježíše. Pokud některá upřímně věřící, ale učením Davida Berga zmanipulovaná žena, tuto prostituci odmítala, měla by mít těžké výčitky svědomí a pocity viny. V podobných stavech by se nacházeli i jejich manželé, kteří byli natolik sobečtí, že nedokázali své ženy k takové sexuální oběti nabídnout.

David Berg se časem, ze strachu před příbuznými svých následovníků i před policií, uchýlil do ilegality. V 80. letech se Děti Boží pokusily navázat styky s tradičními církvemi, ovlivnit je a zároveň odlehčit břemenu izolace a neutuchající kritiky ze strany příslušníků systému. Navenek vystupují jako odhodlaní a žádnou tradicí nezatížení křesťanští misionáři, kteří s kytarami a širokými úsměvy nabízejí snadno přijatelnou formu křesťanství.

Nebezpečí Bergových sexuálních doktrín se týká v těchto izolovaných a utajených komunitách nejvíce dětí. Žijí v provizorních podmínkách, často nenavštěvují žádnou veřejnou školu, jsou frustrovány nepřírozenými vztahy mezi dospělými v komunitě a podrobeny sexuálním experimentům podle Davida Berga. Ten tvrdil, že sexuální zážitky mohou mít děti od 5 – 6 let a doporučoval rodičům, aby už takto staré děti postupně uváděli do sexuální

praxe. Výjimkou v komunitách nejsou pornokazety, vzácně se nečlenům podaří zachytit i dětskou pornografii.

Počet členů byl odhadován v době největšího rozšíření na 10 000 členů žijících v komunitách. U nás se počet členů velmi těžko odhaduje.

7.2 Sekty s východním (hinduistickým) pozadím

7.2.1 Hare Kršna

Vlastním jménem Mezinárodní organizace pro uvědomování si Krišni (ISCKON). Založena v roce 1966 jako hinduistická misie na Západě. Hlásají nenásilí, askezi, oceňují celibát, mají odpor k celé západní kultuře. Zakladatelem je A. C. Bhaktivédanta Svámí Prabhupáda. Cílem jejich života je uvědomované prožívání láskyplného vztahu k hinduistickému bohu Kršnovi.

Je to jeden ze směrů hinduismu, který uctívá indického boha Višnu v jednom z jeho vtělení tzv. avatárů – v Kršnovi, jehož vidí jako nejvyšší osobnost božství. Nejlepší metodou, jak se stát oddaným Kršny, je zpěv mahámantry. Oddaný je veden k probuzení svého božského vědomí a k poznání, že je věčnou duší, která je pokryta pouhými dočasnými tělesnými oděvy. Toto poznání mu pomůže rozvinout lásku ke Kršnovi a může ho podle jeho víry vysvobodit z koloběhu životů.

Prabhupádův následovník a Kršnův oddaný je veden k jednoduchému až asketickému životu. V chrámech a na farmách vstává již kolem čtvrté hodiny ranní, sprchuje se studenou vodou, vykonává pravidelné ranní obřady buzení, mytí a krmení božstev, účastní se společného uctívání Kršny. Práce přes den je často velmi tvrdá, stává kromě svátků jednoduchá.

Tento prostý způsob života má být doplněn hlubokým duchovním poznáním a přiblížením se Kršnovi prostřednictvím zpěvu. Prabhupáda doporučoval říkat či zpívat mahámantru pomocí růžence o 108 kuličkách šestnáctkrát denně. Tím má dojít v mysli oddaného k odstranění všech následků života v hmotném světě. Dále se oddaný řídí čtyřmi zásadami, které

přikazují vegetariánství, zakazují drogy, hazardní hry, sex mimo manželství a mimo záměr zplodit potomka. Ne všichni stoupenci žijí v chrámě.

Prostředky pro svou činnost získává hnutí především z darů příznivců, dále z podomního či pouličního prodeje knih a z výnosů svých vegetariánských restaurací. Oddaní Kršny dávají své životní zaměření najevo svým vystupováním na veřejnosti. Můžeme je potkat v typických oděvech dótí (pro muže) a sárí (pro ženy) se znamením žluté hlínky na čele mezi očima a ženy se zahalenou a muže s vyholenou hlavou. Splývavá roucha žen mají oddané chránit před tělesnými vášněmi.

Izolovaný život v komunitách se zdá být problematický především pro děti oddaných, které většinou nenavštěvují běžnou školu. Ve světě jsou při komunitách zřízeny tzv. gurukuly jako soukromá školská zařízení. U nás nebyla povolena.

Počet členů se odhaduje na několik desítek tisíc, u nás se jedná asi o dvě stě.

7.2.2 Dynamické meditace Oshovy

Zakladatelem je Osho, vlastním jménem Bhagvan Šrí Radžníš. Začátkem 70. let 20. století působil v Indii, pak v USA, kde byl posléze vyšetřován a vyhoštěn ze země. Oshovo učení je směsí tantrického hinduismu a buddhismu upravenou pro západní konzumní společnost.

Vychází z hinduismu. Stát se v této tradici sannjásinem (tím, kdo všechno odhodil) znamená dlouhou cestu náboženského úsilí a askeze, která vrcholí osvícením. Stav sannjásina je čtvrtým a nejvyšším stupněm života. Na tomto stupni se člověk připravuje na nové zrození či dokonce na vysvobození z koloběhu životů. Bhagvan Šrí Radžníš hlásal, že osvícení a postupu do stavu sannjásina je možno dosáhnout velmi snadno. Stačí opustit vězení svého myšlení, přijmout božského učitele za nejvyšší autoritu, prožívat skupinové stavy změněného vědomí a považovat je za duchovní cestu vzhůru. Tato rychlá duchovní cesta lákala množství mladých příslušníků středních vrstev západních zemí, jež přitahovala Radžníšova inteligence a humor a jeho originální spojení meditačních technik s prvky psychoterapie.

Radžníš učil, že svou božskou přirozenost si člověk může uvědomit pouze tehdy, je-li zbaven potlačovaných emocí a pudů. Uvolnění hněvu a dalších emocí a sexuální uspokojení se stalo psychoterapeutickou metodou, která desítky sannjásinů poškodila a tisíce na další život poznamenala. Radžníšův ašram (duchovní centrum) představoval i dobrý obchodní podnik, v němž sannjásiné vyráběli růžence a další předměty.

V roce 1981 Radžíníšovy žáci koupili a pronajali rozsáhlé území v americkém státě Oregonu. Tam uprostřed málo obydlené farmářské krajiny začali sannjásinové budovat ašram jako zárodek nového, božského zřízení. Pracovali s obdivuhodným úsilím sedm dní v týdnu a často i více než 12 hodin denně za odměnu vidět svého guru. Směli ho spatřit, když jejich špalírem pomalu projížděl v autě Rolls-Royce. Na vrcholu své moci vlastnil 93 automobilů této značky a každý den oblékal nová roucha, která byla posázena diamanty.

Po skandálech a soudních procesech se hnutí nakonec rozpadlo, Radžníš byl vyhoštěn z USA a znovu v Indii začal poslední etapu svého života. Pod jménem Osho vymyslel několik typů meditace a vydal mnoho knih.

Počet příznivců se odhaduje na několik desítek tisíc, u nás je to několik stovek.

7.2.3 Transcendentální meditace

Původně je to název Meditační techniky Maharishi Mahesh Yogiho. Začátek působení se datuje do roku 1958, masivní západní misie začínají od 70. let 20. století. Víra sleduje základní teze pantheistického hinduistického náboženství.

Maharishi Mahesh Yogi si stanovil za cíl rozšířit po celém světě transcendentální meditaci, jógickou techniku, zjednodušenou pro západní svět. Učil, že lidská duše přirozeně hledá štěstí, ale pravý mír je možné dosáhnout jen tehdy, když mysl přesáhne (transcenduje) tři běžně prožívané stavy vědomí – spánek, snění a bdělost – a dosáhne čtvrtého stavu blaženosti a čistého vědomí, v němž se uvolní jeho tvořivá inteligence.

Na počátku 70. let Maharishi přestal transcendentální meditaci propagovat jako náboženskou techniku a začal se více orientovat na vědeckou terminologii. Vhodnou propagací a vytvořením organizací se zákrytnými názvy se mu podařilo získat např. přístup do veřejných škol a dalších vzdělávacích institucí ve Spojených státech. Tam byla transcendentální meditace praktikována jako vědecká metoda až do roku 1977, kdy byla soudem prohlášena za náboženské hnutí.

Toto precedentní rozhodnutí soudu se opíralo o obřad puja, který je běžně a denně praktikován v indických chrámech a při němž hinduistický kněz přináší oběť za věřícího, který přinesl do chrámu dary. V transcendentální meditaci slouží tento obřad jako iniciace nového Maharishiho následovníka, který se zúčastnil několika úvodních „vědeckých“ přednášek a který tyto kurzy a zasvěcení zaplatil. Po obřadu před oltářem, na němž je obraz Maharishiho mistra Guru Déva, přijme učedník svou osobní mantru tj. krátké slovo vzaté z indické posvátné literatury. Transcendentální meditace je pak soustředěné opakování této mantry v mysli dvakrát denně 15 – 20 minut. Pro pokročilejší praktikanty Maharishi připravil tzv. siddhi projekt. Jeho součástí je i levitace, jíž má být dosaženo během meditace. Zatím ovšem siddhové dosáhli pouze prvního stadia levitace, které spočívá ve skákání v tureckém sedu.

Maharishiho vědecké metody mají být uplatněny jako tzv. Maharishiho efekt, podle něhož má být praktikování transcendentální meditace jedním procentem obyvatelstva dosaženo snížení kriminality, agresivity, dopravních nehod a jiných negativních jevů o 20 – 30 %. Na světové úrovni politiky má Maharishi ambice hrát hlavní roli se svou světovou vládou. Ta má být určující politickou silou v tomto věku osvícení, který védkou univerzitu, která produkuje desítky pseudovědeckých studií. Ty mohou na některé osoby přes množství nepodložených slov a nesplnitelných nadějí působit věrohodně. Společnost Maharishiho védké univerzity působí i u nás v Liberci. V roce 1995 byla zaregistrována Strana přírodního zákona založená na Maharishiho učení.

Na světě má tato společnost několik desítek členu, u nás několik desítek.

7.2.4 Sri Chinmoy

Zakladatelem je Chinmoy Kumar Ghose, který byl žákem Sri Aurobinda, jenž ve svém učení integrální jógy hlásal spojení umění, sportu a duchovních technik, jež dovede člověka k sebeuvědomění jako k poslednímu stadiu lidské revoluce.

Vychází z hinduismu, dává důraz na to, že prostřednictvím lásky, oddanosti a bezpodmínečného odevzdání může žák zažít věčnou jednotu s Nejvyšším (Supreme). I když Sri Chinmoy není tímto božským Supreme, je s ním údajně natolik sjednocený, že Supreme skrze něj promlouvá a že oddanost Supremovi je vlastně oddaností Sri Chinmoyovi.

Jako dědictví Sri Aurobinda s sebou Sri Chinmoy nese spojení náboženského života se sportem a uměním. Zvláštní schopnosti ve sféře sportu a umění jsou údajně známkou duchovní pokročilosti, neboť je to meditace, co zvyšuje tvořivost. Sri Chinmoy sám sebe představuje jako vynikajícího sportovce i umělce. Mezi svými žáky je též obdivován pro své kresby ptáčků, jichž vytvořil údajně již na 5 milionů. Sri Chinmoy měl také složit tisíce písní a básní, které se hojně objevují ve zpěvnících, brožurách a interních časopisech. Podle svých slov při těchto uměleckých činnostech Sri Chinmoy nezapojuje svou mysl, nýbrž zdroj tvořivosti nachází v meditaci.

Sri Chinmoy je aktivní i oblasti světového míru. V New Yorku se Sri Chinmoy se svou meditační skupinou pokouší dosáhnout oficiálního postavení při Organizaci spojených národů. I v této jeho mírové činnosti spatřují jeho následovníci jeho božské kvality. Sri Chinmoyovy mírové akce budí díky své nepřehlédnutelné reklamě dojem světové důležitosti a jedinečnosti.

Sri Chinmoyovi následovníci bývají často mladí lidé, inteligentní a vysokoškolsky vzdělaní. Mívají umělecké sklony a jsou povzbuzováni k vlastní tvořivosti. Oslovují je myšlenky světové harmonie a míru. Scházejí se v bílých oděvech k pravidelným meditacím a meditují i sami každý den ráno a večer nejméně čtvrt hodiny ve svém soukromém meditačním zátiší s fotografií Sri Chinmoye, květinami, svíčkami apod. Kromě toho se snaží alespoň hodinu denně strávit četbou Sri Chinmoyových spisů.

Oddanost a fascinace touto duchovní osobností se již v několika případech stala katalyzátorem psychické poruchy nebo naprostého oddělení

následovníka od jeho nejbližších. Kvůli radikálně odlišnému životnímu stylu a přehlížení sexuální stránky člověka nebyvají bez problémů ta manželství, kde se jeden z partnerů stane Sri Chinmoyovým následovníkem.

Počet příslušníků hnutí může ve světě dosahovat několik desítek tisíc, u nás i s příznivci se jedná zhruba o dvě až tři sta lidí.

7.3 Sekty s okultním pozadím

7.3.1 Satanismus

Je to hnutí značně nejednotné ideologie a nezřetelných okrajů. Jde vlastně o anti-křesťanství a jak se mění představy o tom, co křesťanství je, mění se představy satanistů o tom, co je a co není „pravý“ satanismus. Mnoho jedinců provozující magii a čarování je z řad protestující mládeže. Neexistuje jednotná organizace, jednotná ideologie, jednotné obřady ani náboženská literatura. Většina satanistů v Satana jako osobu nevěří.

Satan je postavou židovské a křesťanské víry, v níž je odpůrcem Boha. Spjatost satanismu s židovskou a křesťanskou tradicí dokazují satanistické symboly např. pentagram, často obrácený špicí dolů, někdy s dokreslenou tváří kozla nebo číslo 666, které je z Bible, v níž bylo gematrickou šifrou pronásledovatele křesťanů císaře Nerona.

Satanismus může být rozdělen do tří hlavních typů podle toho, kterému aspektu židovsko-křesťanské společnosti vzdoruje. Může se jednat o protest proti většinovému náboženství, protest proti morálce založené na tomto náboženství, protest proti kulturním hodnotám křesťanské civilizace. Mluvíme pak o náboženském, antimorálním a antikulturním satanismu.

Při popisu škály, kterou satanismus dnes tvoří, vycházíme z náboženského satanismu. Jeho kořeny jsou již ve starověku, v němž křesťanství na svém postupu mnohdy jen povrchně překrylo původní pohanská náboženství. Jejich prvky si zachovaly určitou atraktivnost jako vzdoronáboženství, které se projevovalo jak v lidovém čarodějnictví, tak i jako

jeden z inspiračních zdrojů tajného a elitářského stínového náboženství – esoterismu. Náboženští satanisté uctívají satana jako reálně existující duchovní bytost. Vyzývají ho a věří, že jim na toto vyzývání odpovídá, dává jim sílu a vede je v nejrůznějších životních situacích. Mohou provádět i rituály včetně krvavých obětí.

I v Čechách se již našly oltáře s kosterními pozůstatky malých zvířat. Satanisté tohoto typu bývají lidé s psychopatologickými sklony, kteří nejsou schopni čelit zlu v tomto světě jinak, než se mu jakoby postaví po bok a identifikovat se s ním. Čarodějnický satanismus dosáhl jednoho z vrcholů popularity ve Francii za vlády Ludvíka XIV. Ve 20. století se čarodějnický satanismus rozvinul hlavně díky zájmu o předkřesťanská náboženství do širokého hnutí WICCA, založeného Angličanem Geraldem Gardnerem. Náboženský satanismus prokázal svou nebezpečnost v rituální vraždě sedmi lidí, kterou roku 1969 inicioval Charles Manson.

Více je satanistů, kteří protestují proti křesťanské morálce a v satana jako duchovní bytost často ani nevěří. Křesťanskou morálku považují za pokryteckou, slabošskou a škodlivou. Hlásají víru v člověka, který není spoután žádnými omezeními, žije volně a je mu vše dovoleno. Proti solidaritě staví egoismus, proti dopuštění odplatu, proti společenským normám přírodu a její boj o přežití. Satan je těmto lidem symbolem volnosti a přirozenosti i původcem veškeré změny a pokroku. O satanovi ani o satanismu podle nich nelze říci nic určitého. Každá definice by byla omezením, které je samo se satanismem v příkrém rozporu. Tento typ satanismu nachází odezvu v intelektuálních kruzích, které mají blízko k esoterickým tradicím. Satanismus byl totiž vždy součástí a někdy dokonce hlavní náplní esoterických řádů a lóží. Jednou z nejvýznamnějších postav této tradice je otec novodobého satanismu Angličan Aleister Crowley, který se sám prohlašoval za Antikrista a Velkou šelmu 666. Jeho učení lze zformulovat do věty: „Dělej, co chceš, to je celý zákon.“ V 60. letech se v USA proslavil Crowleův následovník Anton Szandor LaVey, který byl zakladatelem První církve satanovy.

Další typ satanismu vytvářejí především mladí lidé svou účastí na tvorbě nové kultury, která zavrhuje tradiční hodnoty krásy, dobra, života atd. Proti tomu se ve výtvarných a literárních dílech a především v metalové hudbě objevují témata hnusu, krve, smrti, masakrů apod. Zatímco náboženští satanisté

věří v satana a antimorální satanisté často nevěří, antikulturní satanisté o satanovi často ani příliš neuvažují. Společenství jiných satanistů jim dává pocit síly a bezpečí. Svou oddanost satanské věci či spíše své skupině někdy prokazují i vandalskými činy. Tito satanisté chtějí hlavně co nejvíce šokovat a vydráždit své okolí. Často se jim to s pomocí oděvu, účesu či typických satanských symbolů daří. Za některými snahami je třeba vidět i komerční zájem.

Nebezpečí hrozí hlavně tam, kde exhibicionistický či pubertální satanismus přeroste do satanismu tvrdého, který se vyznačuje kriminálními činy. Tento přerod může nastat i u těch jedinců, jejichž satanistická póza je zpočátku vnímána přehnaně negativně. To může takového člověka v budování jeho satanistické identity totiž ještě utvrdit. Podobně mohou situaci zhoršit sdělovací prostředky svými hysterickými zprávami, jimiž mohou satanistické činy podnítit. Jinou nenápadnou vstupenkou do tvrdého satanismu mohou být pro citlivějšího člověka zdánlivě nezávazné magické či fantazijní hry, vzývání satana „na zkoušku“ nebo koncerty metalových skupin. Na druhou stranu se můžeme setkat s údajným satanismem jako následným vysvětlením motivu vážných kriminálních činů. Někteří psychoterapeuti si také pomáhají údajným satanismem rodičů a příbuzných svých klientů, aby vysvětlili jejich psychické potíže.

Počet příznivců není možné odhadnout. Satanismus tvoří na sobě nezávislé skupiny, řády nebo lóže i jednotlivci, mezi nimiž nemusí být a nebývá žádná komunikace ani vzájemné uznání jako skutečných satanistů.

8. Co dělat při kontaktu se sektami?

V dnešní době je velmi těžké se správně rozhodovat pro pravdu, na které lze postavit svůj život. Velmi snadno se lze zmýlit, protože nabídka pravd je velmi široká.

Chceme-li pomoci mladým lidem, kteří jsou nadšeni lákavými nabídkami nových náboženských směrů, nesmíme v rozhovoru s nimi nikdy tyto skupiny ironizovat nebo skandalizovat. Výsměšný tón je projevem vlastní slabosti a bezradnosti, kterou mladý člověk cítí.

8.1 Desatero nedůvěry

Velmi významným úkolem je zbavit mladé lidi přílišné důvěry a možná i naivity a naučit je zdravé nedůvěře a kritickému myšlení. Proto by se každý měl řídit následujícím Desaterem nedůvěry⁴⁴:

1. Nedůvěřuj, uhýbá-li někdo kritickým otázkám.
2. Nedůvěřuj, když ti někdo nabízí rychlé řešení životních problémů.
3. Nedůvěřuj těm, kdo vytyčují hranice mezi lidmi.
4. Nedůvěřuj, když jakákoli organizace má nahradit vlastní svědomí.
5. Nedůvěřuj, zjistíš-li, že se emocemi působí na pud sebezáchovy.
6. Nedůvěřuj černobílému pohledu na svět.
7. Nedůvěřuj všem, kteří se berou příliš vážně.
8. Nedůvěřuj, říkají-li, že dobrý cíl ospravedlní méně dobrý prostředek.
9. Nedůvěřuj, jestliže ti někdo lichotí.
10. Nedůvěřuj těm, kteří neprosí o odpuštění.

Dalším důležitým krokem je informovat. Lidé si často uvědomují, jaká špinavost a podlost se skrývá v jádru všech čistých nauk, přesto mají tendenci podceňovat reálně existující riziko a považují sekty za něco, co se jich nemůže týkat. Zhoubnému kultu není odolný nikdo.

⁴⁴ Rejchrt, 1995, str. 114 - 115

8.2 Správné otázky a odpovědi

Někdy není důležitý obsah odpovědi, protože jsou to většinou lži, ale spíš jakým způsobem dotázaný reaguje – mimoverbálně. Zda je zaskočen, polekán ... Nedostaneme-li jasnou a stručnou odpověď, zcela určitě není něco v pořádku. Existuje několik otázek, které nám mohou napovědět, zda se jedná o zhoubný kult:⁴⁵

- Jak dlouho už tohle provozujete?
- Chcete mě získat pro nějakou organizaci?
- Můžete mi říct jména všech organizací, které jsou k vám přidruženy?
 - Kdo je hlavní vedoucí? Jakou má minulost a kvalifikaci? Jaký je jeho trestní rejstřík?
 - V co věří Vaše sekta? Věří, že účel světí prostředky? Je za určitých okolností dovozen i podvod?
 - Co se čeká od toho, kdo do sekty vstoupí? Musí odejít ze školy nebo ze zaměstnání, odevzdat majetek a rozejít se s příbuznými a přáteli, kteří jeho krok neschvalují?
 - Považuje někdo vaši skupinu za problematickou? Pokud ji lidé kritizují, jaké mají námitky?
 - Jaký máte vztah k bývalým členům? Už jste někdy zkoušel s někým takovým promluvit a zjistit, proč odešel? Omezuje vaše skupina styky s bývalými členy?
 - Jmenujte tři věci, které vám na vaší skupině a vedoucím nesedí.

8.3 Kde hledat informace a pomoc

Informacemi o sektách se v České republice zabývá několik subjektů. Na předním místě je to Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, která sídlí v Praze.

⁴⁵ Hassan, 1994, str. 151 - 152

Služby, které Společnost pro studium sekt nabízí, zahrnují individuální konzultace, obecné přednášky, přístup do specializované knihovny, tematické rešerše a také provedení výzkumu.

Společnost pro studium sekt vydává ve spolupráci s nakladatelstvím Dingir s. r. o. jediný specializovaný časopis o církvích, sektách a náboženských směrech, čtvrtletník DINGIR. Některá vydání bývají tematicky zaměřena. V časopise je dán prostor i samotným zástupcům náboženských sekt a hnutí.

Další informace jsou dostupné na internetové adrese www.dingir.cz nebo www.sekty.cz. Na těchto stránkách je možno nalézt souhrnné informace.

Z dalších poraden lze jmenovat Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt v Olomouci. Pod garancí Husitské teologické fakulty a ve spolupráci s Diakonií a misíí Církve československé husitské funguje Poradna o náboženských sektách. Poradenství v případech závislosti na sektách se zabývá též SOS Centrum Diakonie nebo Občanská poradna Jihlava.

O sektách a problematice závislosti na nich bývají dobře informovány pedagogicko-psychologické poradny, krizová centra, linky důvěry, psychoterapeutická centra.

III. Praktická část

1. Cíl praktické činnosti

Cíl praktické části v obecnější rovině sleduje postoje dětí a mládeže a případná rizika, která vznikají při setkávání dětí a mládeže s náboženským extremismem, se sektami. Konkrétním cílem je provedení a zhodnocení průzkumu na vybrané škole, kdy budeme formou testu ověřovat znalosti dětí s náboženským životem, zkušenosti s náboženskými otázkami. Budeme následně hledat vztah mezi objektivními zkušenostmi a potenciální nebezpečí spojené se sektami.

Základními předpoklady jsou:

- 1) žáci mají základní přehled o sektách a církvích, který je daný osnovami OV
- 2) vlastní zájem o tuto problematiku není u dětí příliš velký
- 3) většina dětí má vlastní zkušenost s konkrétní sektou.

2. Použité metody

Jako výzkumná metoda byl zvolen nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce. Otázky byly formulovány tak, aby byly srozumitelné, stručné, jasné a výstižné. Před použitím dotazníku došlo k jeho ověření na vzorku respondentů.

Na začátku byl respondentům upřesněn smysl dotazníku a ujištění o zachování anonymity. Po úvodní části následuje jedenáct otázek. Odpovědi jsou zformulovány formou uzavřených položek s výběrem odpovědí. Respondenti zaškrtnou tu odpověď, která se nejvíce ztotožňovala s jejich názorem.

Dotazník měl celkem jedenáct otázek. Respondenti se měli u první otázky rozhodnout, kterou z věcí považují za nejhorší, zda sektu, drogy, šikanu případně doplnit svoji odpověď. U druhé otázky měli odpovědět zda věří nebo nevěří v osud. Další tři otázky se týkaly jejich znalosti náboženství, církví a sekt u nás i ve světě. Následující čtyři otázky se týkaly toho, zda někdy přišli do kontaktu se sektou, jak na ně zapůsobila a jestli znají někoho, kdo je příslušníkem nějaké sekty. Poslední dvě otázky se týkaly toho, zda dokáží odhadnout, kdo vstupuje do sekt a jestli svým působením nějak ovlivňují život naší společnosti.

Doplňující metodou byl rozhovor s vyučující občanské výchovy, která je zároveň výchovnou poradkyní. Dále byla použita analýza produkce dětí.

3. Popis zkoumaného vzorku

Na výzkumu se podílela Základní škola v Chýnově.

Základní škola je úplná s 1. až 9. postupným ročníkem, ve všech ročnících výuka probíhá ve dvou paralelních třídách. Kapacita ZŠ je 500 žáků. Budova základní školy je situována v centru města Chýnova s dobrou dopravní dostupností autobusové, ale i vlakové dopravy. Jedná se o budovu s více jak stoletou školní tradicí. Původní vstupní schodiště školní budovy zdobí Bílkův reliéf místního mecenáše a rodáka prof. Františka Nekuta. František Bílek - sochař, grafik, malíř, keramik, architekt, spisovatel a myslitel- je bezesporu nejslavnější chýnovský rodák. K dalším významným rodákům patří akad. sochař Karel Gabriel nebo již zmiňovaný František Nekut, profesor, přírodovědec.

Základní škola Chýnov, okres Tábor sestává z komplexu 3 budov, které jsou propojeny dvěma chodbami. V jedné jsou umístěny šatny, ve druhé zabudovány žebřiny a výskokové dřevěné závěsy, takže slouží též jako minitělocvična v kombinaci s Fitcentrem. Plně je využíváno hřiště na školním dvorku jak pro výuku tělesné výchovy, tak pro mimoškolní činnost družiny a sportovních kroužků. V rámci čtvrté etapy rekonstrukcí připravujeme položit na stávající asfaltový povrch umělý trávník s křemičitým vsypem určený pro

víceúčelová školní hřiště nebo odpružený tartan.

Každoročně se daří navyšovat hodnotu majetku modernizací a opravami. Během tří rozsáhlých rekonstrukcí byla vyměněna okna, provedena rekonstrukce podlah v učebnách i na chodbách, zateplena přístavba, dány termoventily do tříd, čímž se snažíme o úsporu energií. V současné době se k výuce využívá 24 učeben, z toho 7 odborných, které ale většinou též slouží jako kmenové učebny. Ve dvou odborných učebnách je zabudován televizní okruh, ale i další učebny jsou vybaveny televizí i videem. Prostory pro výuku jsou dostatečné, v každé učebně prvního stupně je i hrací koutek. Zvláště pěkná je nově zrekonstruovaná počítačová učebna. Zásíťování je provedeno do všech učeben, kabinetů i kancelářů. Využívají ho učitelé i žáci při vyučování i mimo něj - zejména při napojení na internet, aby vyhledali potřebné poznatky. U všech počítačů je rychlé připojení. Počítačová síť obsahuje cca 65 počítačů. Rodiče mají možnost komunikovat se školou prostřednictvím webových stránek. Vybavení školy učebními pomůckami a didaktickou technikou je velmi dobré. Škola má kvalitní hygienické zázemí v souladu s normami, připravujeme rozsáhlou přestavbu šaten. Škola disponuje jednou tělocvičnou, která je moderně zrekonstruována - s novým umělým povrchem a vytápěním v podlaze, ale bohužel je tělocvična malých rozměrů. Školní dílna slouží pro výuku pracovní výchovy, technických praktik a zájmových útvarů technického zaměření. Součástí školy je i keramická dílna a školní pozemek. V rámci praktických činností žáci pečují i o nově vysázenou zeleň v areálu školy. Ve školní budově je školní jídelna s novým moderním nábytkem, školní kuchyně byla vybavena nerezovým zařízením a doplňky. Pro žáky je kromě obědů zajištěna též příprava svačin, ve ŠJ se vaří též pro MŠ Chýnov a MŠ Nová Ves. Dále je provozována školní družina a školní klub, v jehož rámci se realizují odpolední volnočasové aktivity. Školní družina i ŠK mají netradiční vybavení, které umožňuje odpočinkovou činnost žáků. Každý rok na škole pracuje kolem třiceti zájmových útvarů pod školním klubem, čímž se snažíme předcházet sociálně patologickým jevům společnosti.

K zájmovým útvarům patří např.: taneční kroužek, fotbalová příprava, mažoretky, zdravotnický kroužek, aranžování a dekorace, keramika, anglický jazyk, rekondiční cvičení, dopravní kroužek, pěvecký, turistický, historický atd.

Škola je zapojena do několika dlouhodobých projektů. Jako kolektivní člen Klubu ekologické výchovy v letech 2005-2007 plní projekt Operačního programu rozvoje lidských zdrojů „Pilotní základní školy Klubu ekologické výchovy jako centra modernizace vzdělávání pro udržitelný rozvoj“. Na léta 2005-2008 byl škole propůjčen titul ŠKOLA UDRŽITELNÉHO ROZVOJE I. STUPNĚ. Jako Přidružená škola UNESCO plní každoročně celoškolní projekt Týden škol UNESCO na ročně stanovené téma (vyhlašuje OSN nebo ASPnet UNESCO). Z dalších pravidelných celoškolních projektů je to: „Světový den pro srdce“, „Evropský den jazyků“, „Memoriál Tomáše Havla“, „Den Země“, „Memoriál Hany Kapplerové“, „Běh milénia“ a další. Škola je zapojena v humanitárním hnutí „Hnutí na vlastních nohou“, které nese logo „Stonožka“. Podporuje občanské sdružení CPK – CHRPA – výcvik koní pro hiporehabilitaci a Fond Sidus, o.p.s. na vybavení dětských zdravotnických zařízení. Škola má partnerskou školu ve švýcarském Oberthalu, s kterou organizuje výměnné pobyty. Podle stanoveného plánu je pořádána řada exkurzí v rámci předmětů, lyžařský výcvikový kurz, řadu vícedenních exkurzí turistického kroužku. Spolupracujeme s další Přidruženou školou UNESCO VOŠ a SZeŠ Tábor, jejíž studenti organizují každoročně pro žáky akci „Kapky života ke Dni Země“ v areálu Botanické zahrady v Táboře. Projekty dotvářejí obsah vzdělávacího procesu ročníků i celé školy. Příprava, realizace, výstupy a evaluace projektů zvyšují efektivitu vyučovacího procesu, motivují žáky a podporují spolupráci všech pedagogů a žáků.

Základní škola Chýnov má velkou spádovou oblast. Více než polovina žáků (54,5%) je dojíždějících z těchto spádových obcí: Kloužovice, Dobronice, Velmovice, Turovec, Nová Ves, Dolní Hořice, Kladruby, Lejčkov, Hartvíkov, Pořín, Horní Hořice, Prasetín, Mašovice, Oblajovice, Radenín, Kozmice, Lažany, Terezín, Bítov, Nuzbely, Vodice. Dále dojíždějí žáci z těchto nespádových obcí: Křeč, Choustník, Chrbonín, Vlčeves, Nadějkov, Obrataň, Pohnánek, Dolní Hrachovice, Tábor a Černovice. Specifikem školy je nadstandardní péče o talentované žáky, ale i žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Základní školu navštěvuje 370 žáků. Na škole vyučuje 29 učitelů. Škola nabízí velké množství kroužků, kde mohou děti vyplňovat svůj volný čas. Děti jsou více semknuti.

Jsem si vědoma, že výzkumný vzorek není dostatečně velký, ale snad bude uspokojující.

Nejprve byla provedena formální kontrola všech 79 zadaných dotazníků. Čtyři byly neúplné, proto bylo nutné jejich vyřazení.

Dotazníky byly zadávány ve věkové skupiny 13 – 14 let (tedy 8. a 9. třídy). Dotazník byl zadáván při hodině občanské výchovy. Žáci tyto dotazníky přijali s rozpaky, protože většina z nich se s touto problematikou nikdy nesetkala.

Struktura respondentů je následující (viz příloha č. 2 – graf č. 1):

Dívky			Celkem
13 let	14 let	15 let	
20,00%	52,50%	27,50%	100,00%
8	21	11	40

Chlapci			Celkem
13 let	14 let	15 let	
14,30%	45,70%	40%	100,00%
5	16	14	35

4. Interpretace výsledků

Ad 1) Co považujete za nejhorší?

Dotazovaní měli vybírat z několika odpovědí, které obsahovaly výčet sociálně patologických jevů. Byla zda i možnost vybrat více odpovědí. Nejvíce si myslí, že nejvíce je ohrožují jsou drogy, šikana a sekty se objevily až na posledním místě (viz. příloha č.2 – graf č. 2).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
šikana	f_i	27,3%	30,8%	33,3%
	n_i	3	8	4
drogy	f_i	72,7%	61,5%	66,7%
	n_i	8	16	8
sekta	f_i	0,0%	7,7%	0,0%
	n_i	0	2	0
něco jiného	f_i	0,0%	0,0%	0,0%
	n_i	0	0	0
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	11	24	12

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
šikana	f_i	37,5%	26,0%	31,0%
	n_i	3	5	5
drogy	f_i	62,5%	74,0%	62,5%
	n_i	5	14	10
sekta	f_i	0,0%	0,0%	6,5%
	n_i	0	0	1
něco jiného	f_i	0,0%	0,0%	0,0%
	n_i	0	0	0
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	8	19	6

Ad 2) Věříš v osud?

Cílem otázky bylo ověřit subjektivní vnímání jednotlivých jevů. Podle jednotlivých odpovědí je zcela jasné, že v osud více věří dívky než chlapci (viz.příloha č.2 – graf č. 3).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
ano	f_i	100%	43%	100%
	n_i	8	9	11
ne	f_i	0%	57%	0%
	n_i	0	12	0
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	8	21	11

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
ano	f_i	20,0%	37,5%	50,0%
	n_i	1	6	7
ne	f_i	80,0%	62,5%	50,0%
	n_i	4	10	7
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	5	16	14

Ad 3) Jaké znáš náboženské směry a skupiny?

Žáci mohli vybírat z nabídky dotazníku. Ve výčtu náboženských směrů a skupin byly zastoupeny ty nejznámější na světě. Z odpovědí je jasné, že většina z dotazovaných zná více směrů a skupin. V době zadávání dotazníků byla probírána v hodinách občanské výchovy nejznámější náboženství na světě (viz.příloha č.2 – graf č. 4).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
křesťanství	f_i	27,6%	33,3%	29,0%
	n_i	8	19	9
judaismus	f_i	3,4%	1,7%	19,0%
	n_i	1	1	6
islám	f_i	27,6%	23,0%	16,0%
	n_i	8	13	5
hindusimus	f_i	20,7%	16,0%	13,0%
	n_i	6	9	4
buddhismus	f_i	20,7%	23,0%	16,0%
	n_i	6	13	5
žádné	f_i	0,0%	3,0%	7,0%
	n_i	0	2	2
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	21	57	31

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
křesťanství	f_i	33,0%	32,0%	31,0%
	n_i	4	14	12
judaismus	f_i	0,0%	2,5%	13,0%
	n_i	0	1	5
islám	f_i	33,0%	23,0%	24,0%
	n_i	4	10	9
hindusimus	f_i	17,0%	21,0%	10,0%
	n_i	1	9	4
buddhismus	f_i	8,5%	19,0%	16,0%
	n_i	2	8	6
žádné	f_i	8,5%	2,5%	6,0%
	n_i	1	1	2
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	12	43	38

Ad 4) Jaké znáš církve v České republice?

Dotazovaní vybírali z nabízeného výčtu církví v České republice. Zpravidla znali více než jednu odpověď. Jejich orientace v církvích se podle odpovědí zdá velmi dobrá. Často zmiňovaná byla Jednota bratrská. Protože si ji žáci zřejmě spojují s dobou pobělohorskou a J. A. Komenským (viz.příloha č.2 – graf č. 5).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
Církev československo husitská	f_i	8,0%	3,0%	5,0%
	n_i	1	1	1
Česko-bratrská církev evangelická	f_i	15,0%	15,0%	0,0%
	n_i	2	5	0
Jednota bratrská	f_i	23,5%	33,0%	37,0%
	n_i	3	11	7
Apoštolská církev	f_i	23,5%	33,0%	26,0%
	n_i	3	11	5
Pravoslavná církev	f_i	15,0%	9,0%	16,0%
	n_i	2	3	3
Žádnou	f_i	15,0%	7,0%	16,0%
	n_i	2	2	3
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	13	22	19

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
Církev československo- husitská	f_i	20,0%	17,0%	17,0%
	n_i	1	4	5
Česko-bratrská církev evangelická	f_i	0,0%	17,0%	10,0%
	n_i	0	4	3
Jednota bratrská	f_i	0,0%	17,0%	24,0%
	n_i	0	4	7
Apoštolská církev	f_i	60,0%	17,0%	24,0%
	n_i	3	4	7
Pravoslavná církev	f_i	0,0%	11,0%	8,0%
	n_i	0	3	2
Žádnou	f_i	20,0%	21,0%	17,0%
	n_i	1	5	5
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	5	24	29

Ad 5) Jaké znáš sekty?

Žáci vybírali z nabídky sekt, se kterými by se mohli nějakým způsobem setkat. Většina z dotazovaných zná pouze Svědky Jehovovi. Zřejmě je to spojeno s jejich činností. Většina z dotazovaných si vybírala z nabídky daných sekt. Podle odpovědí je znát, že se sektami moc neseťkávají (viz.příloha č.2 – graf č. 6).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
Svědkové Jehovovi	f_i	37,5%	13,0%	9,0%
	n_i	3	3	1
Monisté	f_i	0,0%	4,0%	9,0%
	n_i	0	1	1
Mormoni	f_i	0,0%	0,0%	0,0%
	n_i	0	0	0
Haré Kršna	f_i	0,0%	4,0%	0,0%
	n_i	0	1	0
Jiné - jaké	f_i	0,0%	0,0%	0,0%
	n_i	0	0	0
Žádné	f_i	62,5%	79,0%	82,0%
	n_i	5	17	9
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	8	22	11

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
Svědkové Jehovovi	f_i	40,0%	32,0%	24,0%
	n_i	2	9	7
Monisté	f_i	0,0%	18,0%	11,0%
	n_i	0	5	3
Mormoni	f_i	0,0%	21,0%	24,0%
	n_i	0	6	7
Haré Kršna	f_i	0,0%	14,5%	24,0%
	n_i	0	4	7
Jiné - jaké	f_i	0,0%	0,0%	0,0%
	n_i	0	0	0
Žádné	f_i	60,0%	14,5%	17,0%
	n_i	3	4	5
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	5	28	29

Ad 6) Přišli jste do kontaktu s nějakou sektou?

Z daných odpovědí je jasné, že se většina dotazovaných s žádnou sektou nesetkala. V některých dotaznících bylo dopsáno i vysvětlení, že se setkali většinou se Svědky Jehovovi, se kterými se setkali zejména doma, kdy za nimi přišli (viz.příloha č.2 – graf č. 7).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
ano	f_i	12,5%	19,0%	27,0%
	n_i	1	4	3
ne	f_i	87,5%	81,0%	73,0%
	n_i	7	17	8
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	8	21	11

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
ano	f_i	40,0%	19,0%	28,0%
	n_i	2	3	4
ne	f_i	60,0%	81,0%	72,0%
	n_i	3	13	10
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	5	16	14

Ad 7) Ke došlo ke kontaktu?

Odpovědi záležely na tom, se kterou náboženskou skupinou se daní jedinci setkali nebo nesetkali. U dívek bylo uvedeno, že se nejvíce setkali se sektou na ulici. U chlapců je uvedeno, že se sektou setkali nejvíce doma (viz.příloha č.2 – graf č. 8).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
doma	f_i	10,0%	5,0%	10,0%
	n_i	2	1	1
na ulici	f_i	0,0%	81,0%	73,0%
	n_i	0	3	2
nikde	f_i	90,0%	14,0%	17,0%
	n_i	9	17	8
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	11	21	11

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
doma	f_i	40,0%	6,5%	21,0%
	n_i	2	1	3
na ulici	f_i	0,0%	12,5%	8,0%
	n_i	0	2	1
nikde	f_i	60,0%	81,0%	71,0%
	n_i	3	13	10
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	5	16	14

Ad 8) Naléhali na Tebe, vnucovali Ti materiály?

U této otázky měli jednoznačně odpověď ANO nebo NE. Odpověď samozřejmě záležela na tom, jestli se s nějakou sektou setkali (viz.příloha č.2 – graf č. 9).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
ano	f_i	12,5%	19,0%	27,0%
	n_i	1	4	3
ne	f_i	87,5%	81,0%	73,0%
	n_i	7	17	8
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	8	21	11

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
ano	f_i	40,0%	19,0%	28,0%
	n_i	2	3	4
ne	f_i	60,0%	81,0%	72,0%
	n_i	3	13	10
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	5	16	14

Ad 9) Znáš někoho, kdo je příslušníkem sekty?

U této otázky se zřejmě projevila poloha školy, která se nachází na malém městě. Většina dětí pochází z okolí školy, jedná se o malé vesnice, kde se se sektou nesetkávají (viz.příloha č.2 – graf č. 10).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
ano	f_i	25,0%	9,5%	36,0%
	n_i	2	2	4
ne	f_i	75,0%	90,5%	64,0%
	n_i	6	19	7
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	8	21	11

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
ano	f_i	0,0%	25,0%	14,0%
	n_i	0	4	2
ne	f_i	100,0%	75,0%	86,0%
	n_i	5	12	12
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	5	16	14

Ad 10) Dokážeš odhadnout, která věková skupina vstupuje do sekt?

Z odpovědí je jasné, že někteří se nedokáží úplně rozhodnout ke konkrétní odpovědi. Z ostatních odpovědí je vidět, že podle názoru dotazovaných, jsou nejvíce ohroženi dospívající, kteří v této době hledají řadu odpovědí (viz.příloha č.2 – graf č. 11).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
děti	f_i	0,0%	4,0%	0,0%
	n_i	0	1	0
dospívající	f_i	62,5%	74,0%	38,0%
	n_i	5	17	5
staří lidé	f_i	0,0%	9,0%	46,0%
	n_i	0	2	6
nevím	f_i	37,5%	13,0%	16,0%
	n_i	3	3	2
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	8	23	11

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
děti	f_i	0,0%	7,0%	0,0%
	n_i	0	1	0
dospívající	f_i	40,0%	57,0%	56,0%
	n_i	2	8	9
staří lidé	f_i	20,0%	7,0%	0,0%
	n_i	1	1	0
nevím	f_i	40,0%	29,0%	44,0%
	n_i	2	4	7
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	5	14	16

Ad 11) Myslíš si, že existence a působení sekt je naší společností:

Při odpovědi na tyto otázky si měli spojit společnost a sektu. Zda sekta dokáže nějakým způsobem ovlivnit společnost a jakým způsobem. Zda mohou přinést něco nového, co bude k prospěchu společnosti nebo jí bude na škodu (viz.příloha č.2 – graf č. 12).

		Dívky		
		13 let	14 let	15 let
spíš ku prospěchu	f_i	12,5%	0,0%	0,0%
	n_i	1	0	0
spíš na škodu	f_i	37,5%	62,0%	45,0%
	n_i	3	13	5
nijak neovlivňuje	f_i	50,0%	39,0%	55,0%
	n_i	4	8	6
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	8	21	11

		Chlapci		
		13 let	14 let	15 let
spíš ku prospěchu	f_i	0,0%	25,0%	8,0%
	n_i	0	4	1
spíš na škodu	f_i	80,0%	37,5%	71,0%
	n_i	4	6	10
nijak neovlivňuje	f_i	20,0%	37,5%	21,0%
	n_i	1	6	3
Celkem	f_i	100%	100%	100%
	n_i	5	16	14

5. Shrnutí výsledků výzkumu

Výzkum byl prováděn na Základní škole v Chýnově na 2. stupni při hodinách občanské výchovy v 8. a 9. třídách (věkové rozpětí 13 – 15 let).

Výsledky výzkumu lze rozdělit do dvou základních rovin. Jedna rovina se týká žáků, kteří se někdy se sektou setkali a druhá rovina těch, kteří se s ní nikdy neseťkali.

Odpověď na první otázku už naznačila, jakým směrem se bude výzkum ubírat. Když se dotazovaní měli rozhodnout, který ze sociálně patologických jevů je podle nich nejhorší, tak sekty se objevily až na posledním místě. Je to zřejmě dáno polohou školy na malém městě. Ve škole se probírá problematika drog a šikany a sekty jsou probírány velmi okrajově.

Žáci mají jen základní znalosti náboženských směrů jako je křesťanství, islám.

Předpoklad č. 1: žáci mají základní přehled o sektách a církvích, který je daný osnovami OV.

Znalost a problematika církví a sekt v 8. třídách je dána pouze osobní zkušeností, rodinou, TV a internetem. U některých odpovědí je vidět nezralost, nerozhodnost a kreativita.

U žáků 9. tříd se projevují znalosti, které jsou dány rozšířením jejich znalostí osnovami OV. Problematika církví je dotována dvěma hodinami. Žáci jsou rozděleni do pěti skupin, každá skupina dostane základní informace o jednom světovém náboženství jako je křesťanství, judaismus, islám, buddhismus, hinduismus. Sami vyberou ty nejzákladnější informace, které předloží ostatním spolužákům, kteří si dělají sami zápisky. Při analýze produkce žáků je vidět, že žáci nemají zájem o problematiku církví. Zápisky jsou nepřehledné, neúplné a plné gramatických chyb. Je to dáno také tím, že často opisují zápisky z tabule, takže nemusí přemýšlet, jaké i/y se ve slovech píše.

Sekty jsou zmiňovány pouze okrajově jako součást nebo vydělení z některého světového náboženství.

Předpoklad č. 2: vlastní zájem o tuto problematiku není u dětí příliš velký.

Problematika sekt je dětem velmi vzdálená. Jejich zájmy jsou především počítače a mobily a vše, co s tím souvisí. Velké problémy jim dělá interpretovat základní znaky nejznámějších církví světa. U některých žáků je vidět nezájem spolupráce s ostatními, dělá jim i problémy samostatné myšlení. U některých dotazníků bylo vidět, že mají problémy s vyjádřením svého názoru. Velký rozdíl byl vidět u třináctiletých a patnáctiletých. Mladší žáci se snažili zodpovědět všechny otázky za každou cenu. Starší se snažili přistupovat zodpovědněji a odpovídat pravdivě.

Předpoklad č. 3: většina dětí má vlastní zkušenost s konkrétní sektou.

Tento předpoklad se nepotvrdil. Je to zřejmě dané zájmy dětí a polohou školy.

Zájmy dětí nejsou tzv. duchovního charakteru. Většinou jsou to počítače, mobily, hudba. Setkání s konkrétní sektou je velmi nepravděpodobné. Náboženský život je u dětí minimální. Pokud mají nějaké zkušenosti s náboženským životem, je to dáno rodinnou tradicí.

IV. Závěr

Sekta je malá skupina lidí, která si o větší skupině myslí, že je naprosto vedle. První křesťané se stavěli kriticky jak k pohanskému Římu, tak k tradičnímu judaismu. Luteráni se odtrhli od renesančního papežství.

Některé kultury z dlouhodobého pohledu křesťanskou církev vybudovaly tím, že jejich členové do církve přinesly větší horlivost, nové pochopení. Každá sekta představuje pro církev potenciální hrozbu, protože přináší obvinění. Říká, že církev se mylí, nebo že není taková, jaká by být měla.

Je třeba porovnat učení dané skupiny se základními křesťanskými naukami. Stejně jako podívat se, jak tato skupina ovlivňuje lidské životy. My lidé nejsme těl zbavené intelektu. Máme citové a tělesné potřeby. Žijeme v síti vztahů, do nichž patří rodina, spolupracovníci, přátelé a sousedé. Dobré náboženství musí mít zdravé učení a musí kladně ovlivňovat každodenní život jeho vyznavačů.

Rozpoznat sektu není jednoduchou záležitostí. Vyžaduje to složité sociologické zkoumání vztahů, které jsou nosnými pro fungování té které náboženské skupiny. Proto je obtížné odhalit sektu i pro vysokoškolsky vzdělaného laika.

Vzhledem k dostupnosti literatury a velkému množství pramenů, ze kterých se dá čerpat, mohla být práce obsáhlejší. V teoretické části je pojednáno o jednotlivých náboženských skupinách, jejich struktuře a působení. Také obsahuje legislativní vymezení náboženských skupin a směrů a jejich registraci. Práce dále obsahuje kapitolu o duchovním a náboženském životě dětí a mládeže v České republice. Další část je věnována obecně problematice sekt. Jsou zde zmiňovány i různé typy sekt, jejich působení, zakladatelé.

Praktická část je zaměřena na zkoumání sociálně patologických jevů na základní škole. Žáci sekty nepovažují ve svém současném životě za nebezpečné. Podle nich je pro ně větší nebezpečí šikana nebo drogy. S těmito jevy se setkávají nejvíce je na ně zaměřena i prevence na školách.

S výsledky výzkumu jsem seznámila i výchovnou poradkyni, která se zabývá prevencí sociálně patologický jevů na základní škole. Výsledky pro ni nebyly překvapující, protože se hodně věnuje drogové prevenci. Sekty jsou při prevenci zmiňovány jen okrajově. Prevenci sekt by se měla věnovat stejná pozornost jako drogám a šikaně na základní škole.

V. Seznam použité literatury:

- Abgrall, J. – M.: Mechanismus sekt, Praha, Karolinum 2000
- Barrett, D.V.: Sekty, kultury a alternativní náboženství, Praha, Ivo Železný 1998
- Büchnerová, B.: Co máme vědět o sektách, Praha, Amulet 1999
- Enroth, R.: Průvodce sektami a novými náboženstvími, Praha, EELAC 1994
- Giddens, Ch.: Sociologie, Praha, Argo 2001
- Hassan, S.: Jak čelit psychické manipulaci zhoubných kultů, Nakladatelství Tomáše Janečka, Brno 1994
- Holý, I.: Současné české sektářství, Praha, Horizont 1998
- Hora, L.: Problematika tzv. religiozity a jejího podílu na formování životní orientace mládeže, Praha, Karolinum 1995
- Kolektiv autorů: Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita, Praha, Knižní klub 2006
- Kolektiv autorů: Malý slovník sekt, Kostel Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1998
- Lanlegxová, M., Butterworth, J., Allan, J.: Víry a vyznání, Bratislava, Slovart 1993
- Laurová, J. a kol.: Náboženství, církve, klerikalismus a naše dějiny, tiskárna Rudé právo 1962
- Máchová, J.: Dušení hygiena rodinného života, Praha, Avicenum 1974
- Mikšík, O.: Hromadné psychické jevy: psychologie hromadného chování, Praha, Karolinum 2005
- Porterfieldová, Kay M.: O sektách, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1997
- Rejchrt, L.: Pavučiny, Praha, Oliva 1995
- Říčan, P.: Psychologie náboženství, Praha, Portál 2002
- Sak, P.: Proměny české mládeže, Praha, Petrklíč 2000
- Vágnerová, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese, Praha, Portál 1999
- Vojtíšek, Z.: Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství, Praha, Portál 2004
- Vojtíšek, Z.: Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět, Praha, Alfa publishing 2007
- Vojtíšek, Z.: Netradiční náboženství u nás, Hradec Králové, Gaudeamus 1999

Ročenka ČSÚ, Praha 2001

Zdroje z internetu:

<http://www.dingir.cz>

<http://www.ministerstvo.kultery.cz>

<http://www.zschynov.cz>

VI. Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – nevyplněný dotazník při výzkumu

Příloha č. 2 – Grafické zpracování odpovědí na otázky

Příloha č. 3 – Řízený rozhovor

Dotazník

Dívka

Chlapec

Věk

1. Co považuješ z následujících jevů za nejhorší?

- a) šikanu
- b) drogy
- c) sekty
- d) něco jiného

2. Věříš v osud?

- a) ano
- b) ne

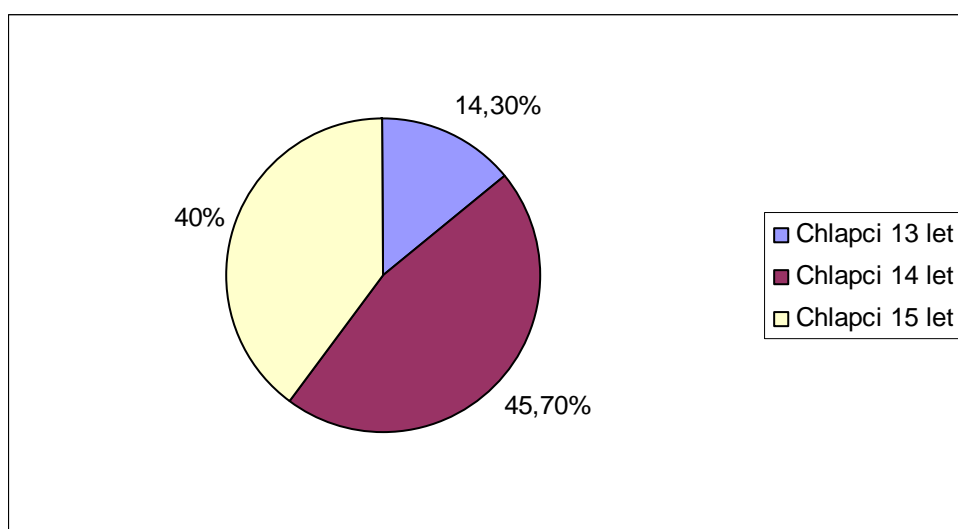
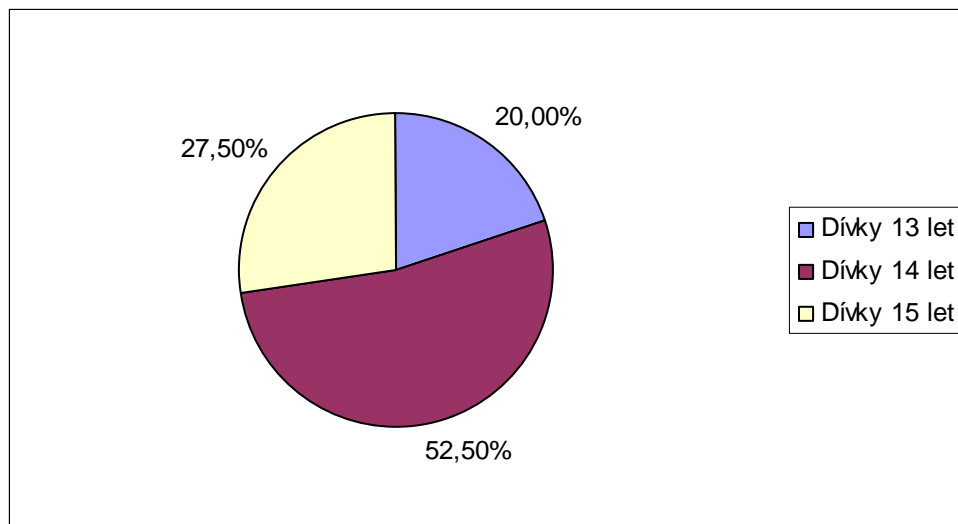
3. Jaké znáš náboženské směry a skupiny?

- a) křesťanství
- b) judaismus
- c) islám
- d) hinduismus
- e) buddhismus
- f) žádné

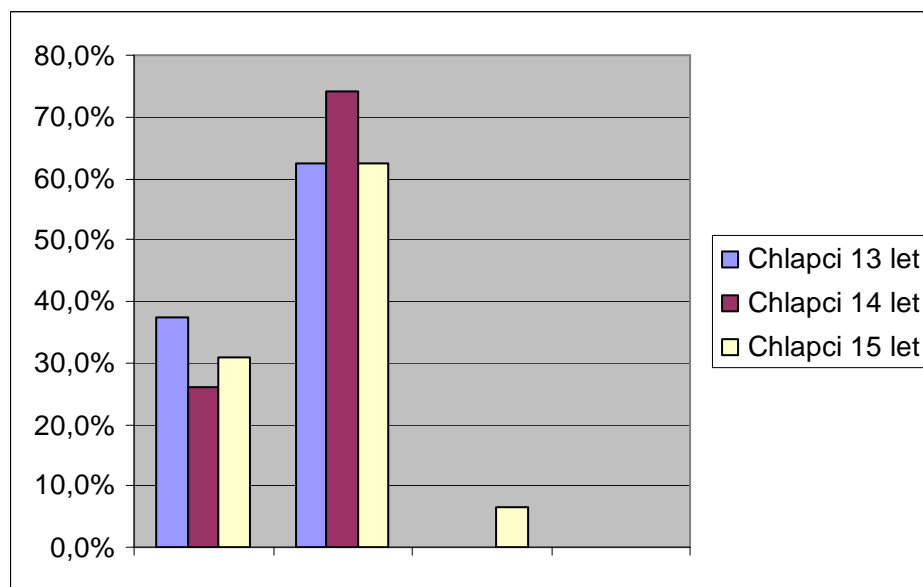
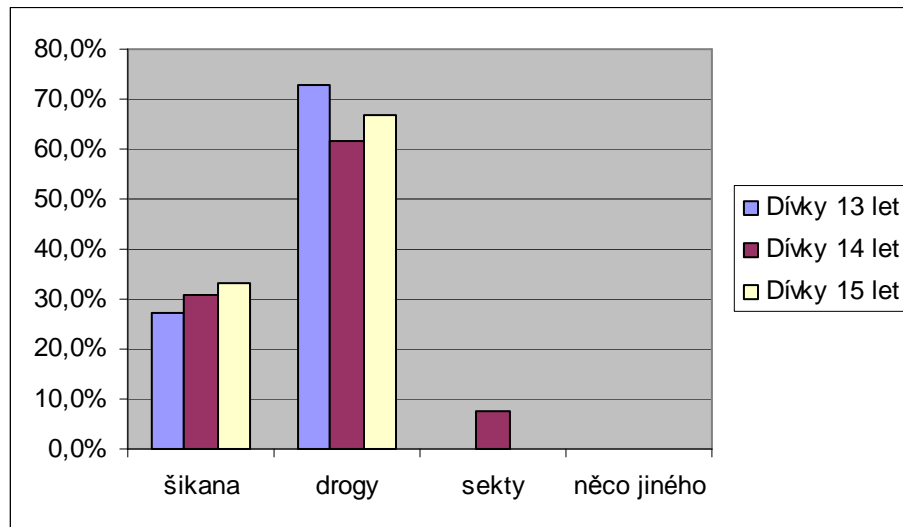
4. Jaké znáš církve v České republice?

- a) Církev československá husitská
- b) Českobratrská církev evangelická
- c) Jednota bratrská
- d) Apoštolská církev
- e) Pravoslavná církev
- f) Žádnou

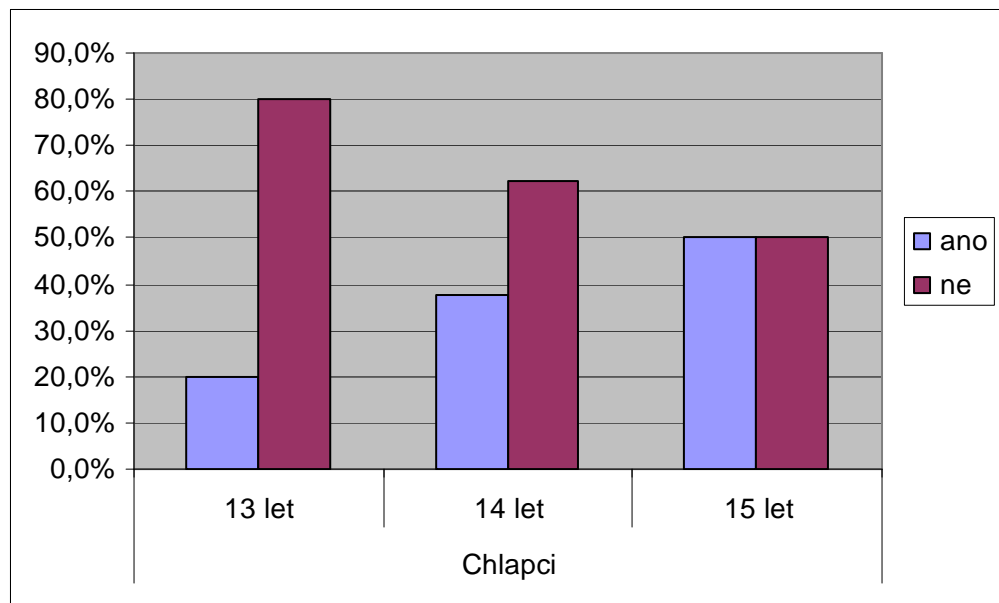
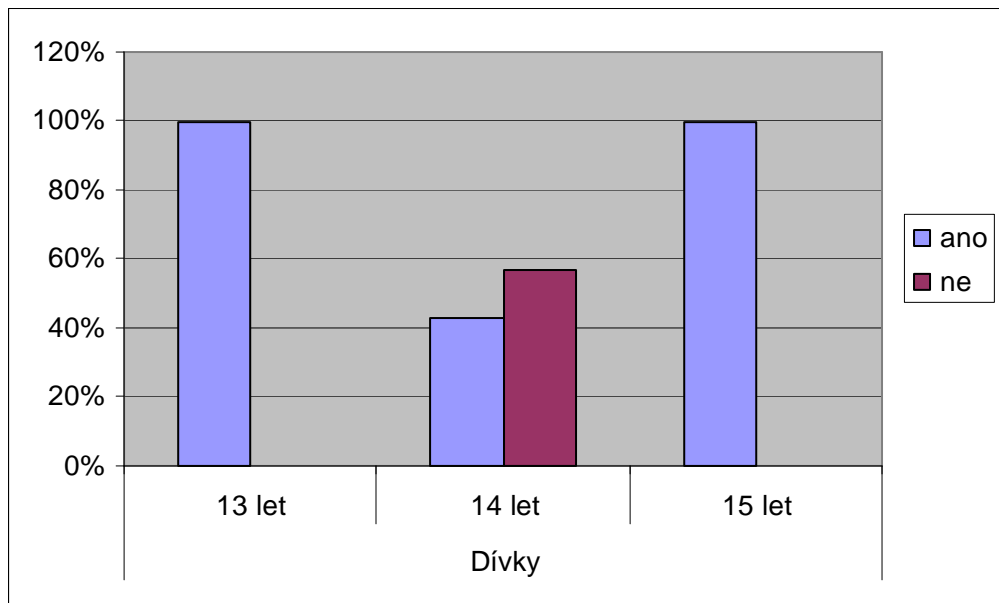
5. Jaké znáš sekty?
- a) Svědkové Jehovovi
 - b) Monisté
 - c) Mormoni
 - d) Haré Kršna
 - e) Jiné – jaké
 - f) Žádné
6. Přišli jste do kontaktu se sektou?
- a) ano
 - b) ne
7. Kde ke kontaktu došlo?
- a) doma
 - b) na ulici
 - c) nikde
8. Naléhali na tebe, vnucovali Ti materiály?
- a) ano
 - b) ne
9. Znáš někoho, kdo je příslušníkem sekty?
- a) ano
 - b) ne
10. Dokážeš odhadnout, která věková skupina vstupuje do sekt?
- a) děti
 - b) dospívající
 - c) staří lidé
 - d) nevím
11. Myslíš si, že existence a působení sekt je naší společností:
- a) spíše ku prospěchu
 - b) spíš na škodu
 - c) nijak neovlivňuje

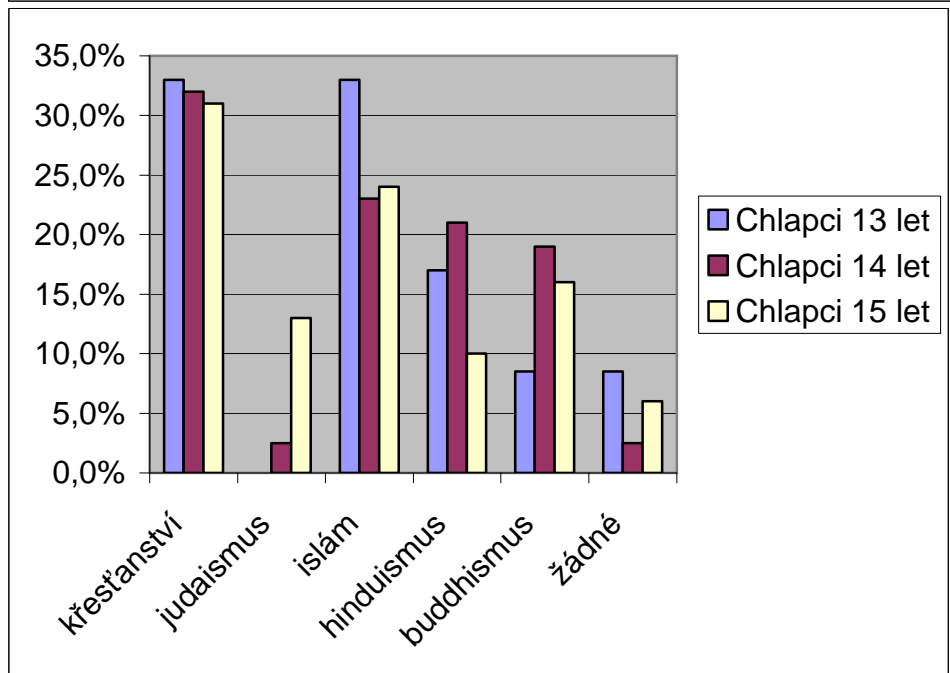
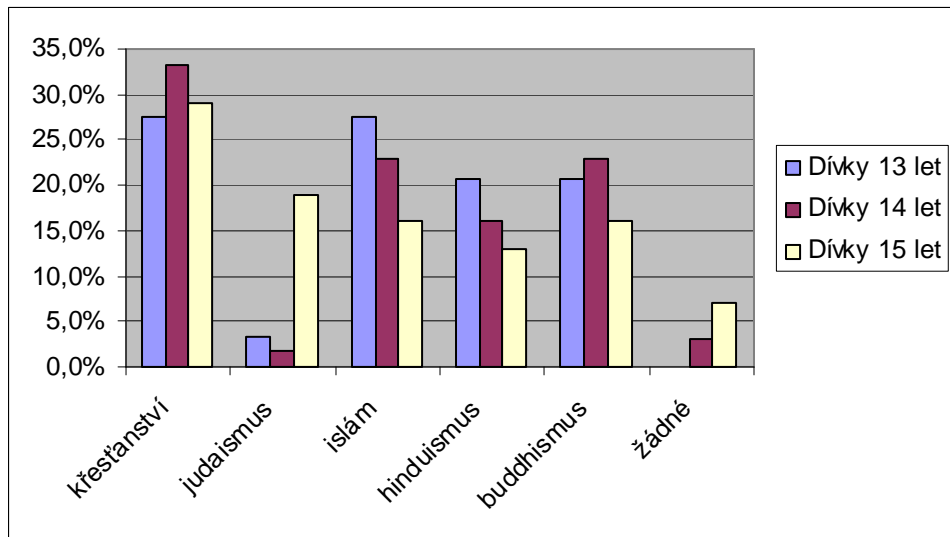
Co považuješ z následujících jevů za nejhorší?

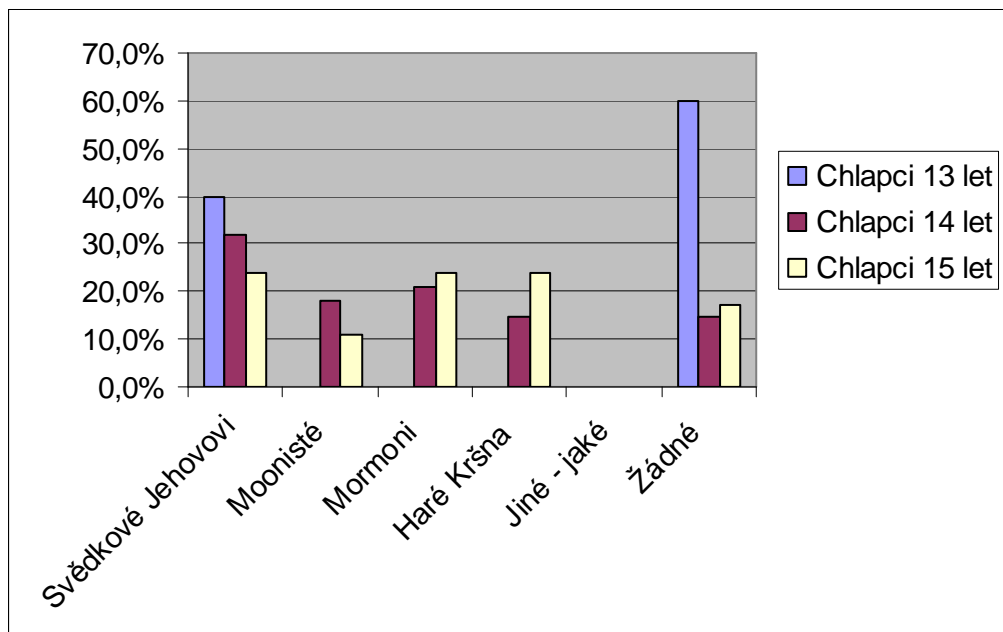
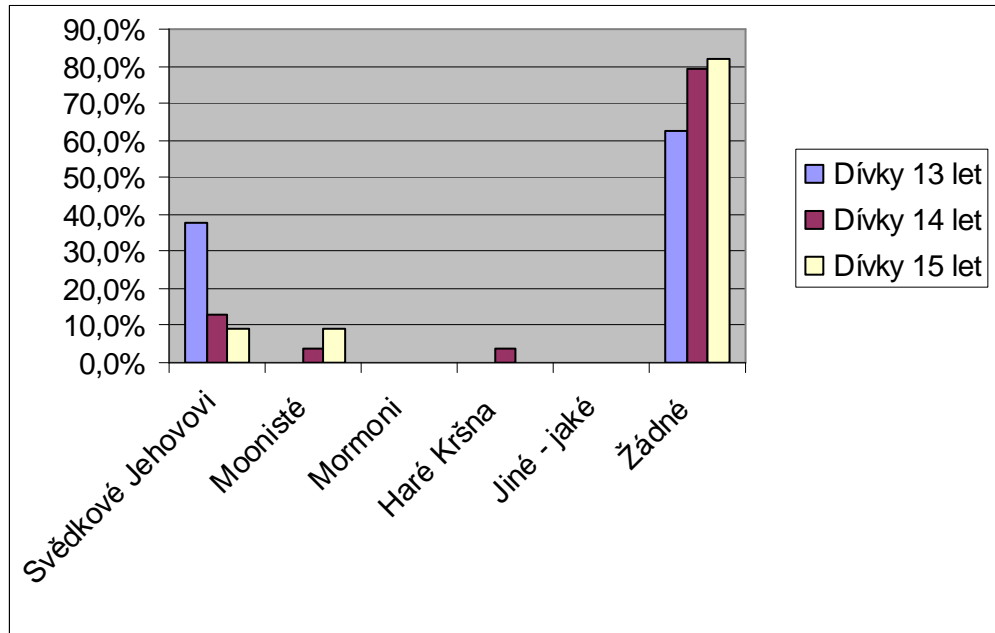
Věříš v osud?

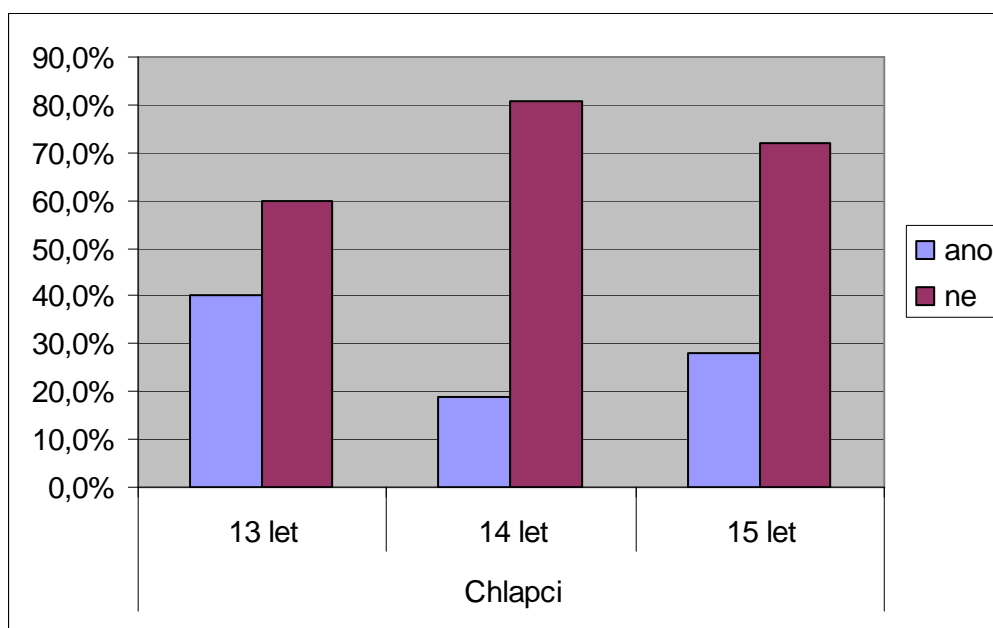
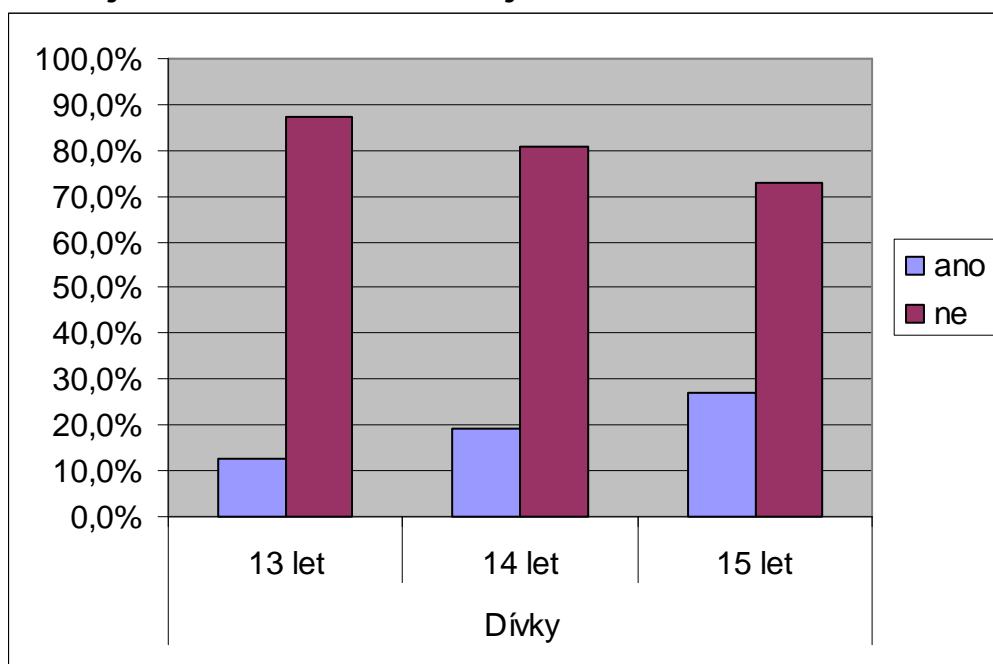
Jaké znáš náboženské směry a skupiny?

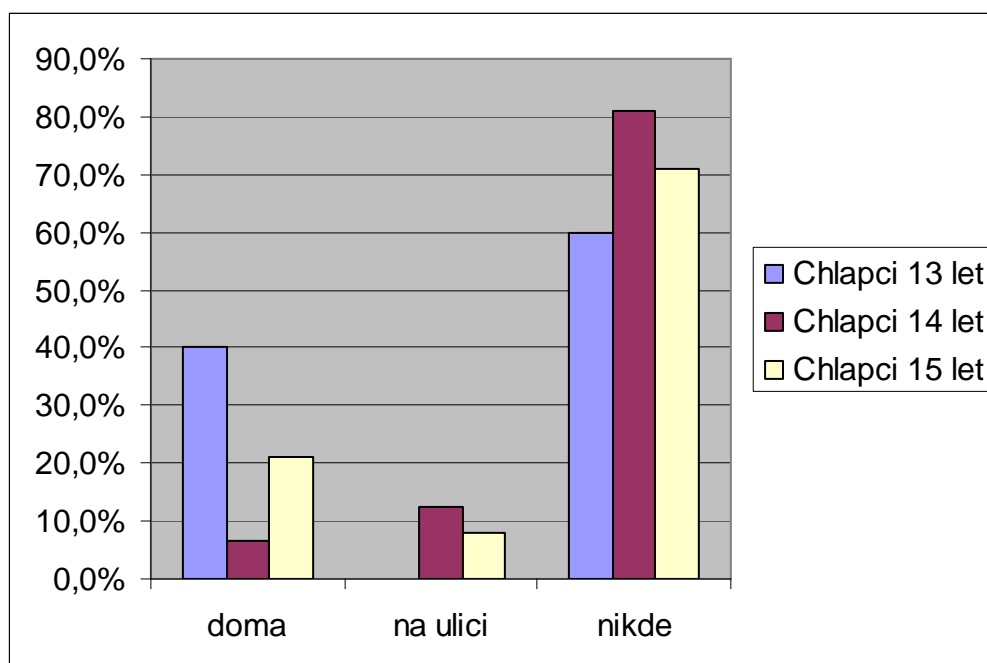
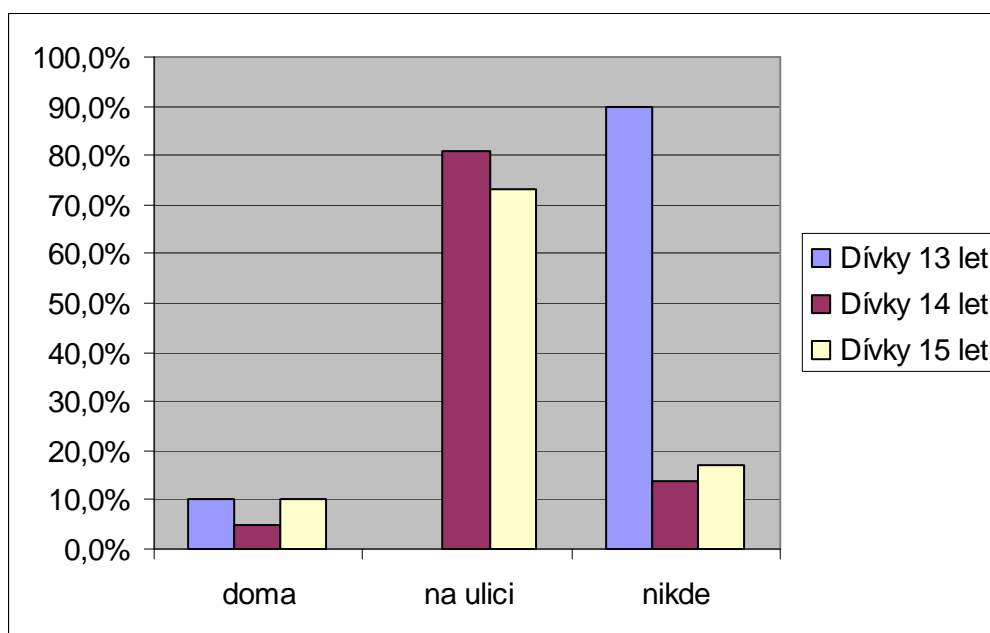
Jaké znáš sekty?

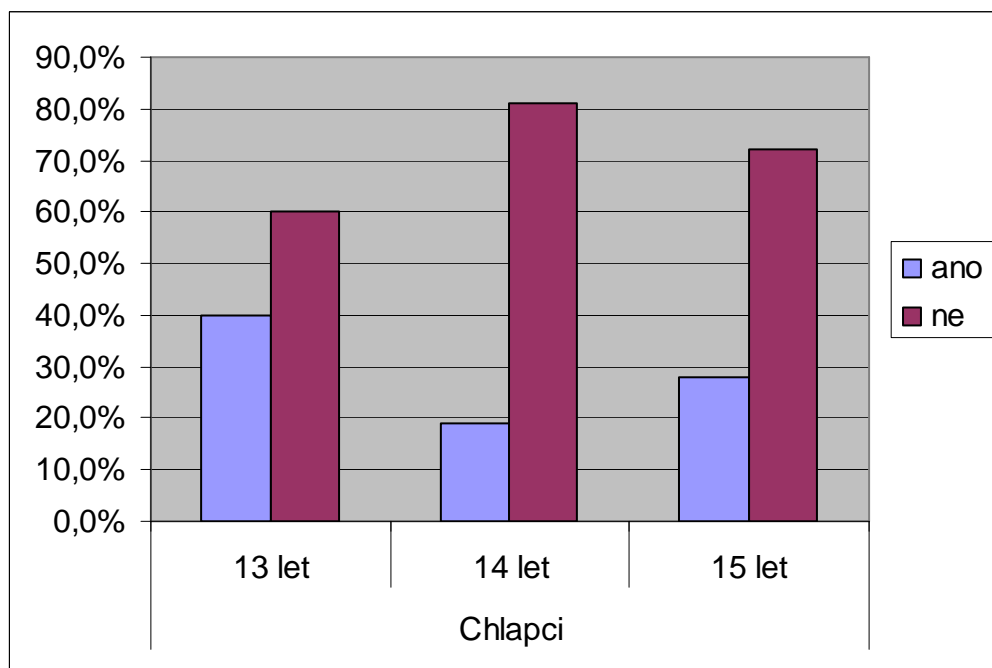
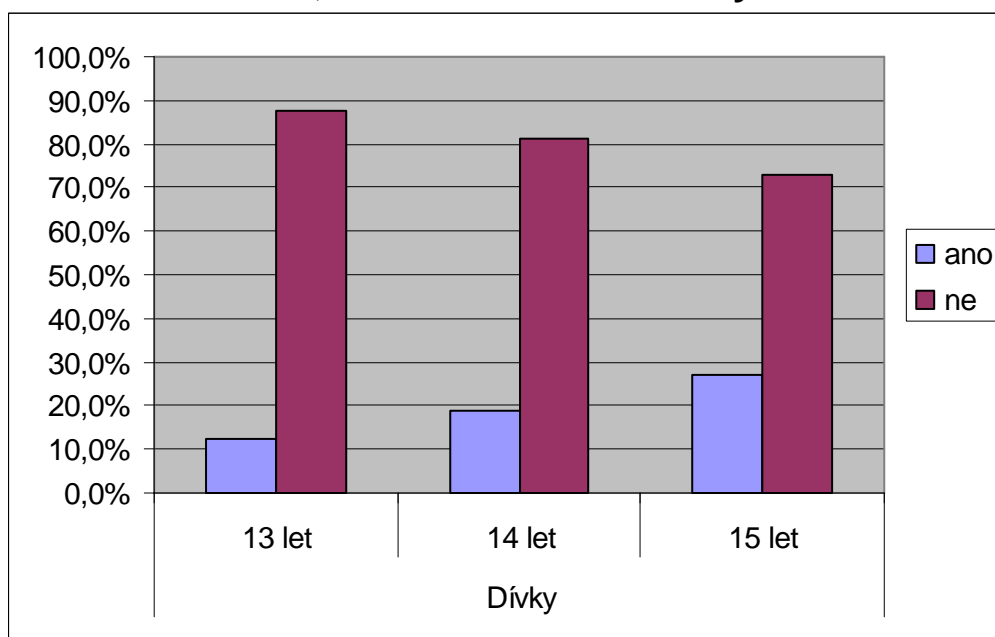
Přišli jste do kontaktu s nějakou sektou?

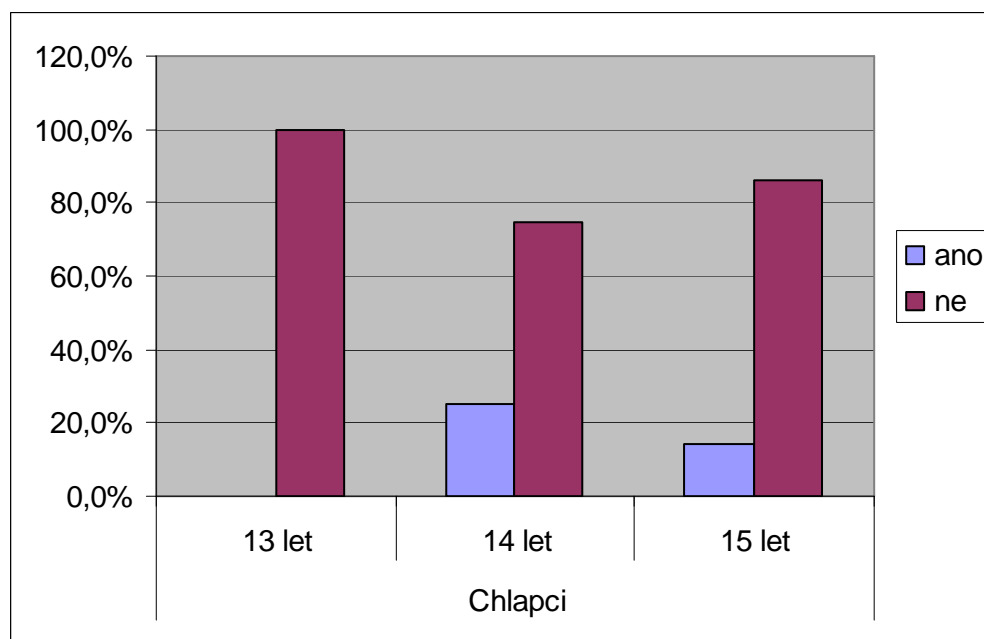
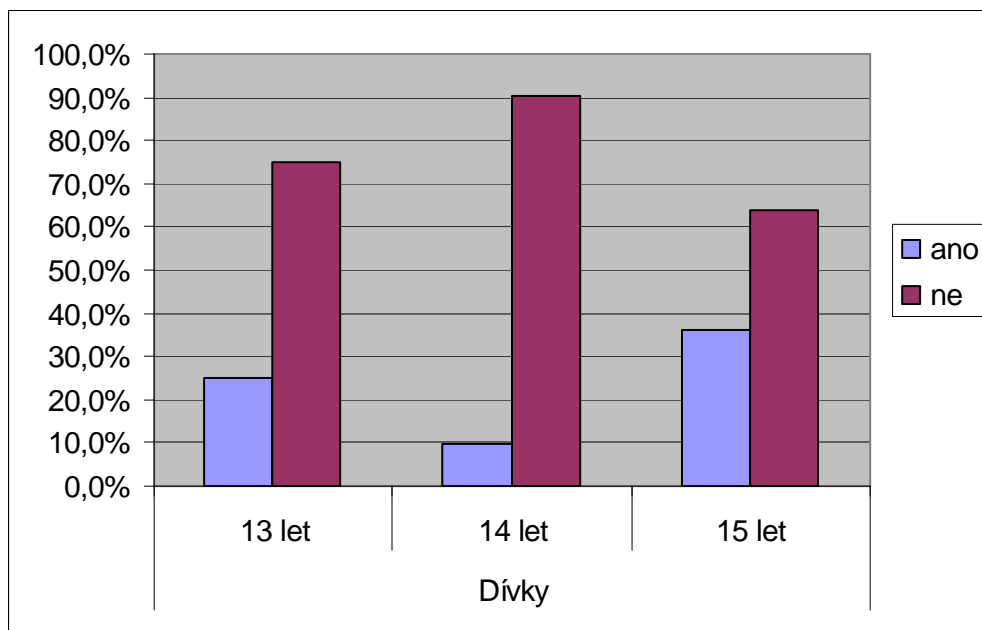
Kde ke kontaktu došlo?

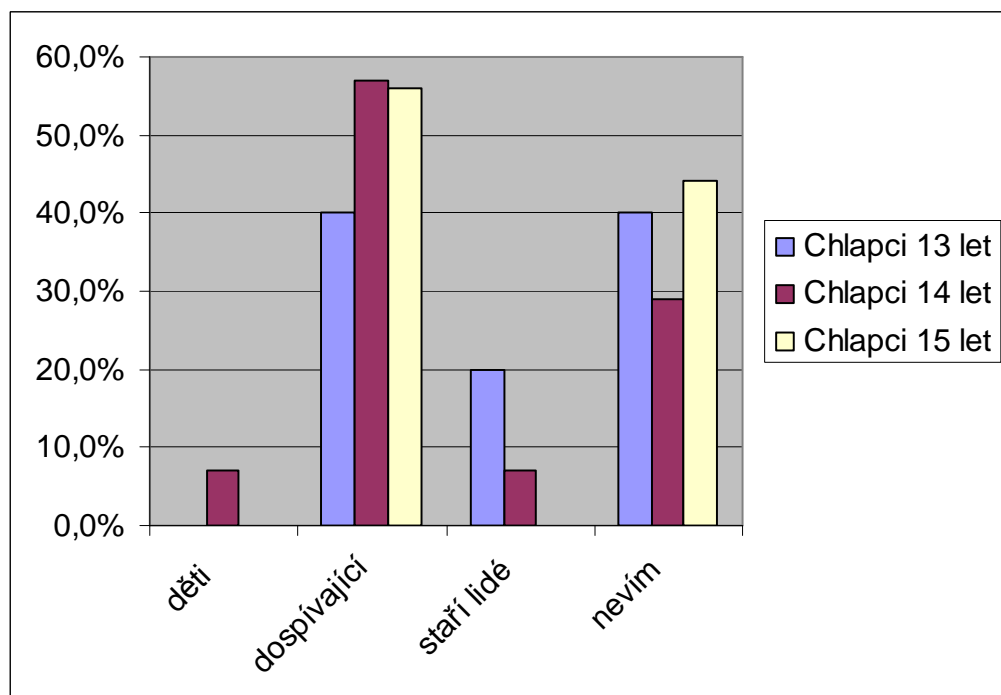
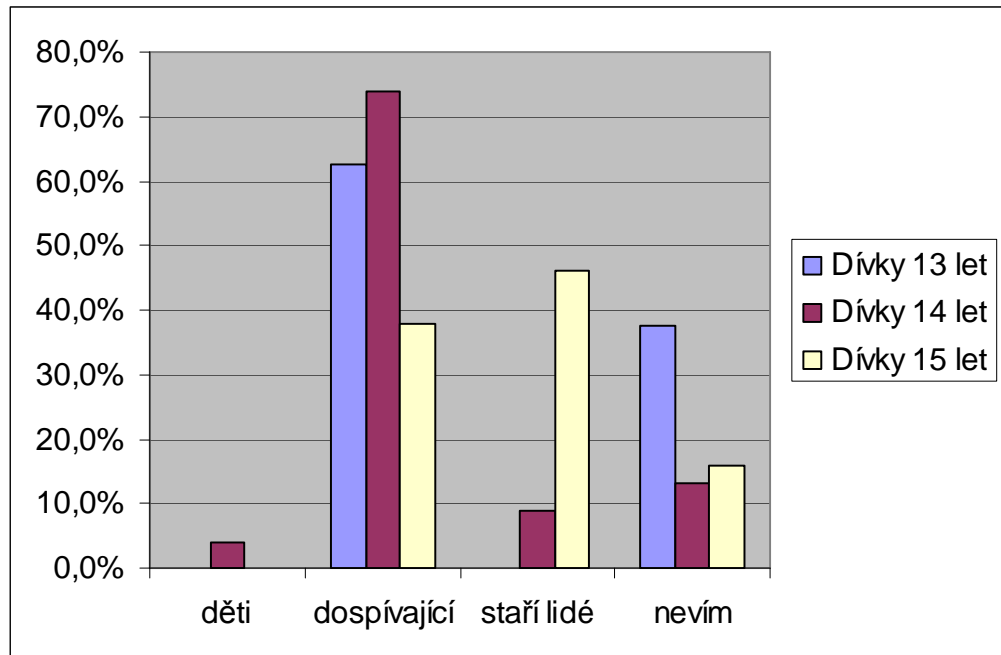
Naléhali na Tebe, vnucovali Ti materiály?

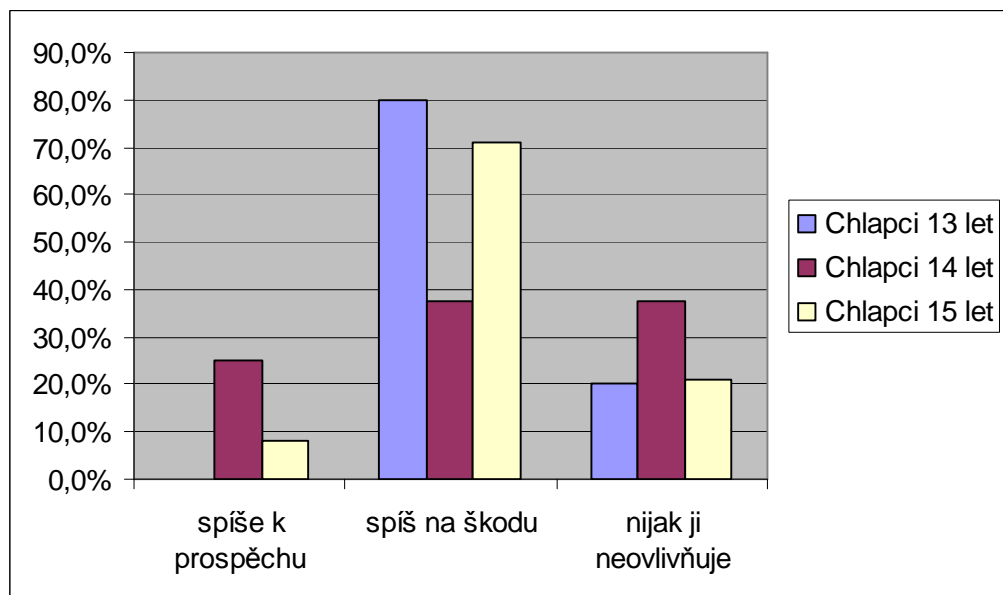
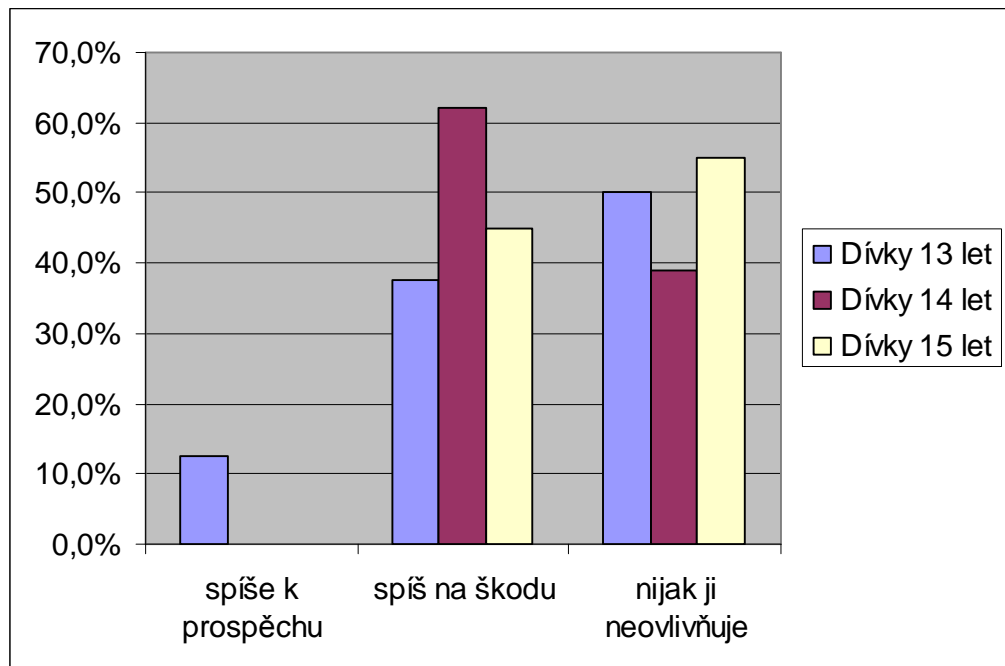
Znáš někoho, kdo je příslušníkem sekty?

Dokážeš odhadnout, která věková skupina vstupuje do sekt?

Myslíš si, že existence a působení sekt je naší společností:

Kterým sociálně patologickým jevům se věnujete při jejich prevenci?

Jedná se zejména o drogy a šikanu. Žákům je tato problematika předkládána formou přednášek a prostřednictvím elektronických nosičů (DVD, videokazety).

Při hodinách OV je probírána problematika náboženství. Kolik hodin je tomuto tématu věnováno?

Problematicke náboženství se věnujeme v 9. třídách. Tématu jsou věnovány 2 hodiny výuky.

Kdy jste se poprvé setkala se sociálně patologickými jevy?

Poprvé jsem se s takovými jevy setkala v období dospívání.

Jaké jevy to byly?

Jednalo se o šikanu.

Setkala jste se někdy se sociálně patologickými jevy ve své profesi?

Ano. Řešila jsem několikrát problémy se šikanou a jejich náznaky. Naštěstí se vše zjistilo v začátku.

Řešila jste někdy problémy týkající se drog?

Otázku drog řešíme pouze v teoretické rovině. Na škole se tento problém řešit nemusel.

Musela jste někdy řešit otázky týkající duchovního života dětí?

Duchovní život a náboženství je věc každého člověka. Nikdy jsem se ještě nesetkal s tím, že by někdo byl šikanován kvůli víře.

Chtěla jsem se zeptat, co říkáte produkci Vašich žáků při hodinách OV?

I když jsou v 9. třídě a měli by se snažit z textu vybírat základní informace a snažit se je interpretovat a projevovat samostatné myšlení, mají s tím někteří velké problémy.

Máte nějaké osobní zkušenosti se sektou?

Moje zkušenosti jsou pouze okrajové.

Co si pod tím mám představit?

Ve škole se tato problematika řeší velmi okrajově. Osobně jsem se setkala se pouze se Svědky Jehovovými.

Kde jste se s nimi setkala?

Bylo to doma, když mi přišli nabízet svoje propagační materiály?

Myslíte si, že jsou Vaší žáci ohroženi sektou?

Na malém městě nebo vesnici, kde žijí, se se sektou moc neseťkají. Mohou se setkat pouze s tou, která je vyhledá samostatně. Většinou se jedná o Svědky Jehovovi.

Děkuji za rozhovor.

